

De Kinkhoorn 21

Nieuwsbrief van de Stichting Kingma State. Samengesteld uit de oorspronkelijke tekstbestanden van de redactie.

Inhoud

1. Voorwoord
2. 09-11-26 Kingma info-10
3. 09-12-15 Joost Kinkhoorn-2
4. 09-12-17 Eigenerfden en berechtigd allodiaal erfgoed
5. De Grafzerk van Gerrolt Intesz Kingma
6. Het testament van Hendrick Kingma uit 1626
7. Info van Andre Kingma 28 nov 09
8. Info van Andre Kingma 30 nov 09
9. Kingma in Lapland
10. Kingma Kronkels Rond
11. Meer info van Andre Kingma 30 nov 09
12. Reactie Paul Noomen op verslag
13. Swiss Kingma's
14. Verslag Herre Kingma van donateursbijeenkomst Zweins 7nov09
15. Verslag Herre Kingma vervolg 1
16. XIII743 Kingma
17. Zweins en Kingma State op oude Kaarten - 5 (slot)
18. Zweins en Kingma State op oude Kaarten - 5 (slot).doc

Voorwoord

Voor u ligt voorlopig de laatste uitgave van “De Kinkhoorn”, zoals we op onze laatste donateurs bijeenkomst vorig jaar november hebben aangekondigd. De activiteiten van de Stichting Kingma State zullen zich gaan concentreren op het samenstellen van een boek over de Kingma State en de Kingma’s tot 1700, inclusief het daarvoor benodigde onderzoek.

Vanaf volgend jaar zullen wij u tweemaal per jaar doormiddel van een nieuwsbrief op de hoogte houden van onze activiteiten en voortgang. Met deze “Kinkhoorn” ontvangt u ook een verzoek voor uw jaarlijkse donatie ter ondersteuning van onze activiteiten, tevens zouden wij het zeer op prijs stellen om ook in de toekomst uw jaarlijkse donatie te mogen blijven ontvangen ter ondersteuning van het onderzoek en publicatie. Om de kosten zoveel mogelijk te beperken verzoeken wij u aan te geven of u de nieuwsbrieven per e-mail wilt ontvangen en dit door te geven aan onze secretaris Joost Kingma, e-mail: info@joostkingma.nl . Degenen die niet over een e-mail adres beschikken kunnen aan de secretaris doorgeven de nieuwsbrief per post te willen ontvangen. Het adres van de secretaris vindt u onder Colofon achter in de Kinkhoorn.

Op zaterdag 6 november gaan we weer een donateursbijeenkomst organiseren in Zweins. We zullen u dan nader informeren over de voortgang van de voorgenomen publicatie en de beoogde bouw activiteiten op het terrein van de Kingma State. We hebben André Kingma bereid gevonden een presentatie te houden over “Eigenerfden, berechtigd allodiaal erfgoed en de naam Jelle Kinghum”, dit naar aanleiding van een publicatie uit 1943 van Gonggrijp “De wapens der friesche eigenerfden in verband met hun berechtigd allodiaal erfgoed”.

In deze “Kinkhoorn” vindt u het vijfde artikel over de oude kaarten van Zweins en Kingma State, een verslag van de najaarsbijeenkomst 2009 van Herre Kingma met een reactie daarop van de spreker, Paul Noomen, een verhaal over de speurtocht naar de grafzerk van Gerrolt Intesz Kingma, het testament van Hendrik Jelles Kingma en een tweetal bijdragen uit het buitenland, namelijk een artikel vanuit Lapland en een genealogische rapportage over de “Zwitserse” Kingma’s en tenslotte de laatste Kingma Kronkels.

Ik hoop velen van u te mogen ontmoeten op 6 november a.s. in Zweins.

Tjeerd Kingma

voorzitter

09-11-26 Kingma info-10

WULK (Kinkhoorn)

BETEKENIS

Buccinum undatum (Linnaeus) De naam is ontstaan uit wilk, welk (in het oudengels 'weoloc' 'slaksoort'. In Oostende noemt men ze 'wullok'. De naam betekent eigenlijk 'de gewondene' = met windingen. Kink betekent eigenlijk kronkel. In het middelnederlands 'kink' = opgerolde slak. Kinkhoorn = opgerolde hoorn, hoorn met windingen.

BESCHRIJVING

De wulk is een grote stevige schelp. De laatste winding is tot bijna 2/3 van de totale hoogte. De mondopening is zeer groot, tot bijna de helft van de schelp. Hij is geel tot bruinachtig met donkere spiraalrichels. De wulk is een roofslak, het is de torenvalk onder de weekdieren en daarom zeer kwetsbaar voor vervuiling van het zeewater.

Er bestaat een variëteit waar de windingen hoger oplopen. De bovenste windingen zijn meer uitgerokken. De mondopening is dan kleiner t.o.v. de hele schelp. Lege schelpen worden vaak door heremietkreeften bewoond.

Het geheel van de eikapsels van de wulk (zie foto onder) ziet eruit als een spons.

OORSPRONG

De Kinkhoorn was een muziekinstrument dat ontstond uit een schelp. Het diertje dat in de schelp zat werd gegeten door de mensen. Om dat diertje uit de schelp te krijgen werd het smalle uiteinde afgesneden, daarna kregen ze het diertje er nog niet uit dus gingen ze er in blazen en kregen er geluid uit

GEBRUIK

Vissers bliezen op kinkhoorns wanneer ze van de visvangst thuis kwamen. In de Codex Callixtinus worden hoornvormige schelpen "de hoorns van Sint Jakob genoemd". Op enkele Engelse albasten Jacobusbeelden draagt de "donderzoon" een rij wulken op zijn kleed.

Pelgrims namen ze mee naar huis en bliezen er op om de "donder te breken". Het is een zeer sprekend pelgrimsteken voor de pelgrims naar en van Sint Jakob in Friesland. Het beeld is te vinden in het Victoria- en Albertmuseum in Londen. Het toont de beeltenis van de heilige Jacobus met op zijn mantel wulken..

In de kabbala (de Joodse geheimleer) is de hoornvormige schelp het beeld van de verschillende niveaus in de werkelijkheid die als een slakkenhuis met elkaar verbonden zijn. Deze symboliek is op de pelgrim als volgt toe te passen:

De onderste winding is het lichamelijke niveau. Een mens kan alleen de pelgrimstocht voltooien als hij daartoe lichamelijk in staat is. De kleinste handicap kan het einde van de reis betekenen.

De middelste winding is het morele niveau. De pelgrim komt onderweg voortdurend mensen tegen. Met al deze mensen moet hij goed contact hebben. Hij moet ook bestand zijn tegen de verleidingen onderweg. Als een pelgrim onderweg voortdurend moeilijkheden met zijn reisgenoten of met mensen die hij ontmoet heeft zal zijn reis mislukken.

De bovenste winding is het geestelijk niveau. De pelgrim moet geestelijk opgewassen zijn tegen de uitdagingen van de reis. Eenzaamheid en menselijk gedoe, angsten, depressies, een veelheid van emoties. Hij wordt geconfronteerd met zichzelf, vooral als de reden van de pelgrimage verwerking van problemen is. Een godsdienstig mens kan een religieuze crisis doormaken. Menigeen heeft vanwege een geestelijke inzinking de trein naar huis moeten nemen.

In Friesland voert de familie Kingma de wulk in het wapen.

Grafstenen met dit wapen bevinden zich onder de toren van Oosterwierum.

Drie wulken met daaruit spruitend twee of drie graanaren zijn het heraldisch symbool van het Bildt "Aren út skelpen". De schelp is hier ook een "Hoorn van Overvloed".

In de heraldische literatuur is de wulk het symbool van de zwijgzaamheid. Het slakkenhuis in het oor is het orgaan waarmee de mens zijn evenwicht bewaart.

Easterwierrum, toren, Tsjerkebuorren

Op de hoge terp van Easterwierrum staat alleen nog de toren van de voormalige Sint Nicolaaskerk. De terp is afgegraven en het dorp heeft zich in de loop van de jaren westwaarts verplaatst. De kerk is in 1903 afgebroken. Afbraak van de toren in 1911 werd op het laatste moment voorkomen. Deze toren had oorspronkelijk een zadeldak, dat in de 18e eeuw door de huidige spits werd vervangen. Op het kerkhof liggen enkele zerken uit de oude kerk, o.a. van de familie Vogelsang. Op een ervan is nog een van de vier leeftijdskoppen zichtbaar, de schedel.

Deze toren op de deels afgegraven terp met kerkhof is vroeger de kern geweest van het dorp Oosterwierum. De huidige dorpskern ligt iets verderop. Dit is in de negentiende eeuw gebeurt vanwege de gunstigere ligging t.o.v. de waterwegen die economisch zeer belangrijk waren in die tijd.

Detail grafzerk foto Oosterwierum

Sjearda / Hottinga????

Over het Kingma wapen valt denk ik nog wel een en ander uit te zoeken (waar komen die wulken vandaan? 2 wulken voldoen niet aan de gebruikelijke indeling: zouden er drie moeten zijn (3 klavers, 3 sterren, 3 terpen, 3 rozen, 3 schelpen, 3 ruiten): Zie Gonggrijp : "Friesche Eigenerfdenwapens etc." Hierdoor lijkt het een gebroken wapen De oudste zoon erft het oorspronkelijke wapen, Een jongere zoon / dochter? kan een afgeleid wapen gebruiken, mogelijk in dit geval met 2 i.p.v. 3 wulken? Een gebroken wapen zou er dus op kunnen duiden dat er een oudere broer was.

Een pijl met punt omhoog komt voor op een wapen van Sjearda / Sjaerdema en op het wapen van Hottinga 3 jacobsschelpen. (op grafzerken Martinikerk Franeker)

Het oudste Jelle Kingum wapen is een pijl omhoog met 2 kinkhoorns / wulk.

- 1475 Jarich Hottinga, getrouwd met Swob van Sjaerdema (*schelpen en pijl?*)

(er lijken verder geen relaties te vinden met de bekende namen uit deze 2 geslachten maar mogelijk wel bij Herema via Jel en Laes en hun bezit te Zweins)

Het lijkt mij niet logisch / acceptabel dat een onbekende pachter (Jelle) zomaar het wapen van een andere familie kan overnemen. Immers een wapen wordt of verkregen uit overerving of omdat men het nodig heeft bij het uitvoeren van een openbaar ambt. Een pachter of een kleine boer zonder bestuurlijke functies heeft in die tijd geen wapen.

Was die Petri (mogelijke broer van Jelle) nu goed onderzocht? De naam Petri komt later ook bij de Kingma's nog een keer voor, (ik dacht Heero Petri Kingma, dominee geloof ik).

Gedachtenkronkels over Jelle(s) (een Jel Laes in Zweins?)

Het meeste is nog niet goed onderzocht.

Nog niet uitgezocht maar ..., naar aanleiding van de grote onbekende Jelles en het gebroken(?) Kingma wapen (naam relatie??):

Jel Laes (Jelles?), is zij/hij een vrouw. Is er foutief altijd van uitgegaan dat Jelles een man is?? De dochter van Jel en Laes (Hilck) erft van haar moeder(?). Laes overlijdt eerder dan Jel en Jel heeft bezit te Zweins en Holwerd (Kinghum?? / Herema??) en trouwt (als weduwe) later een Camminga...

Zij overerft (een deel?) te Zweins aan haar dochter Hilck die gehuwd is met Bocke van Gratinga. Is dit ook één van de onbekende eigenaren.., en Camminga??

Een andere dochter trouwt met een Herema (ook aandeelhouder?). Bezit men via Herema delen in Kinghum?

Het zou kunnen lijkt mij... "Maar van wie zijn dan de zonen "van Jelles", niet van Jel..??"

Laes van Eelsma, ook Mauritsma, overleden Sexbierum 24 jun 1463, begraven aldaar, grafschrift. Hij woonde en overleed te Sexbierum.

Laes was gehuwd met Jel Hobbessdr van Hermana, overleden n 1488, dochter van Hobbe van Hermana.

OFO III-20 d.d.28-3-1488:als weduwe te Mantgum heeft zij met haar kinderen een zaak tegen Here Aedgers en Ruurd Aedgers te Bozum.

Jel was later gehuwd met Aesge van Hoxwier, overleden n 1464, zoon van Aesge van Hoxwier en Sicca Beslinga.

Uit het huwelijk van Laes en Jel:

3 **Hilck Laesdr** van Eelsma, overleden v 1510. Genoemd als Hylck thoe Nyehuys, maar haar vader heette niet Sicke.

Zie GJB 1994-25,26.

Hilck was gehuwd met Bocke van Gratinga, ook Bocke Burmania, overleden 4 jul 1556 *, begraven Hichtum, zoon van Rienck Upckes van Burmania en Eeck Tjaertsdr van Burmania.

Op 5-1-1505 als Bocke Burmania op de lijst van Friese edelen (T342-05,62).

Bij RvA 1514 heeft hij bezit te Zweins vanwege zijn vrouw Syts. Zie voor hem uitvoerig GJB 1994-25 en verder GJB 2000-136,137.

Wie is deze Syts? (ergens wordt een Syts genoemd, maar ik weet niet meer waar, uitzoeken dus, of moet hier staan erfgoed van de kant van zijn vrouw Hilck? In dat geval bezitten Laes en Jel (van Eelsma) dus goed te Zweins)

*Bocke is later getrouwd 1513/1514 met Syts van Camstra, afkomstig uit Hennaard, overleden 1517 *, begraven Hennaard, dochter van Sytse van Camstra en Ath Aedesdr van Unga.*

*Bocke was later gehuwd met zijn oomzegster Teth van Glins, overleden 27 feb 1560 *, begraven Hichtum, waarschijnlijk dochter van Douwe van Glins en **Ebel Laesdr** van Mauritsma. (was er een Jelle Laesz?)*

Elders komen we tegen:

***II Doecke van Rinia**, overleden Blessum 2 feb 1478, begraven aldaar ,grafschrift, zoon van N. van Rinia (I) en N.N..*

Hij woonde op Rinia-state te Blessum en trad in 1469 op als arbiter bij geschillen.Ook vermeld als Doecke Tjessinga.

OFO I-200 d.d.17-3-1469:Doecke genoemd te Blessum.

Uit kwartieren van Doecke Tjebbes van Martena (overleden 1605) zou blijken dat dochter Bauck voortkwam uit een eerder huwelijk met een vrouw uit het geslacht van Glins.

Zie ook Grafschriften Menaldumadeel (IV-36/37).

*Doecke was gehuwd met **Lisck Pybes van Sickema**, afkomstig uit Herbayum, overleden n 4 dec 1484, dochter van Pybe van Sickema en Catharina Wybrantsdr van Gerbranda.*

Lisck Doekama te Blessum testeert op 4-12-1484 (F.T.48, T320-48 en OFO IV-65).

*Haar ouders en haar zuster **Syts** worden genoemd in haar testament; de ouders van moeder Kathryn zijn vermeld zoals ook in het "Dootboeck" (Burmania).*

De 11 kinderen worden allemaal met naam genoemd in het testament.

Zij zal zich misschien Doekama noemen naar haar man Doecke.

Zie ook GJB 1998-101.

Uit dit huwelijk:

1. **Haring Doeckes van Rinia**, volgt onder III-a.

2. **His Doeckesdr van Rinia**, overleden n 1490.

Genoemd als weduwe van Pieter op 3-12-1487 in OFO I-356 bij een overeenkomst over de nalatenschap van Jelle Juwsma.

Wie was Jelle? Was er een Jel Laes ???

Was de vader van Jelle ... ene Laes (Jelles) i.p.v zoals we nu aannemen Pieter?

Welk bezit van Hilck Laes lag te Zweins

Waren er nog andere familieleden van Laes / Eelsma / Mauritsma / Hobbes / Hermana gerelateerd aan Zweins? (neven?)

Rond 1400 verandert men nog al eens van naam als dat voordeel biedt. Het ontstaan van de naam Kingma kan doordat het eigendom en de naam van Kinghum meer voordelen biedt dan de eigen naam.

..... Misschien lag dit erfgoed te ver van het kerngebied en daarom de reden dat ene Jel Laes (Jelles?) het Laes deel aan een pachter verkocht. Of dat ene (Hilck?) Laes het aan een pachter Jelles (JelLaes/ Jelles?) verkocht die daarna geleidelijk de andere delen aankocht. (Zonder familie relaties blijft m.i. het raadsel van de oorsprong van de naam en de snelle plotselinge groei en acceptatie van het aanzien en invloed van de Kingma's in velerlei regionale functies).

Kinghum was in 1413 een stemvoerende S(t)ate en had alszodanig een minimum omvang. In dit verband is misschien ook nog interessant om wat verder in te zoomen en te onderzoeken hoe men in Westergoo in de vroege 15de eeuw omging met de traditionele eigenerfden / grietman problematiek (stemrecht) rondom State en Sate. Of deze eigenerfde problematiek een rol gespeeld heeft met een (her)verdeling van de sate onder blijkbaar meerdere eigenaren. Op de state Kinghum berustten in de 16de eeuw blijkbaar nog wel adele rechten.

Heeft een herverdeling een rol gespeeld bij het behoud van de minimale grootte van de s(t)ate om het recht op rechtvoering te kunnen blijven uitoefenen? Immers, eenmaal verloren rechten (bijv. door gedeeltelijke vererving, verkoop) komen daarna niet meer terug op een state. Hoe, wanneer en is dit recht dan terecht gekomen bij de pachter / eigenerfde Jelles als dit niet door overerving heeft plaatsgevonden? Een rechtvoerende State vertegenwoordigt immers macht en geld. Om deze rechten te mogen uitoefenen dient de state minimaal drie generaties in bezit te zijn (je kunt deze rechten dus niet van de ene op de andere dag 'kopen'. Dit zou kunnen verklaren dat vanaf Jelles Pieters Kingum (3de generatie) de Kingma's daadwerkelijk in de besturen en openbare functies verschijnen en niet voor die tijd. En tevens de rechtszaak m.b.t. de Zwanerecht.

Hoe is een en ander te combineren met de volgende tekst:

De Staten (boerderijen) in die buurten gelegen, waren ook gerechtigd tot het grietmanschap, gelijk zulks blijkbaar is van de oude Staten te Salverd, die op Lutje-Lollum, Lankum en Gedserda, alle welke staten, in 1406 tot 1438, op hunne beurt, het recht in de grietenij hebben uitgeoefend. Rond 1400 waren de boerderijen op deze kwelderwal in het bezit van de Sjaarda's. In de "Ordinatie van de rechtsomgang in Franekeradeel" en ook in het bijbehorende register, dat loopt van 1406 tot 1438 komen we de state Kinghum tegen als de rechtvoerende state van Sweins. Een rechtvoerende state had het recht om eenmaal in de zoveel jaar een van de acht rechters van Franekeradeel te benoemen. Een van die acht werd tot grietman (burgemeester) benoemd. Zo was Sicke Sjaarda in 1409 rechter van Sjaarda; in 1408 rechter van Salverd en in 1413 rechter van Kinghum. De volgorde was zo dat Kinghum eens in de zeven jaar een rechter kon benoemen. De conclusie kan wel maken dat Kinghum in 1413 Sicke Sjaarda als eigenaar had, die tevens Salverd, Sjaarda en Edum als zijn eigendom kon beschouwen. (Dit is nog maar de vraag: een aanname zonder de grond er van te kennen. Wel is duidelijk dat Kingmastate in 1413 een groot goed was en in ieder geval deels in handen van de Sjaarda's was.)

En: De adellijke vrouwe Edwer Sjaarda vermaakte in (1415-)1510 haar aandeel in het "gued thoe Kinghum", dat 9 fl. opbrengt met de voeding van een hengst om de andere winter, aan haar kleindochter Lutke, getrouwd met Gerrolt van Hererna. Bij eerder overlijden van Lutske erft niet haar man maar dat "gued thoe Kinghum" moet blijven bij de Sjaarda's.

(dit is dus maar een klein deel van het goed toe Kingum., hoe (en wie?) is de verdeling in die tijd en hoe zijn de 'rechten' verdeeld of toegeëigend? Wie waren de andere

eigenaren? Laes en Jel van Eelsma?))

testament

77 1510 mei 27 *Edwar Zyarda*, In dy namma Godis, amen. (zij werd 95 jaar)

Item Lutke schel habba Tys gued toe Lollum. Item Simen ruters gued. Item Jan 15 Barents suagher gued. Ende hiertoe schel Lutke habba dat gued, hietende thoe Lyoella, oppet west Fraenker, dier jelt thoe hier sex ende tweintich enckelgouden.

*Ende hiertoe schel Lutke habba Sibrands gued thoe Donghum alst nu is, mey Dowa Tiaerd zoen land, dier jelt toe hier tweintich enckelgolden. **Hierthoe schel Lutke habba Roedmers<m>a gued thoe Donghum ende dat gued thoe Kinghum, dier jelt nioghen enckelgouden, mit dy hinxtfoedinghe om dy ora winter.***

Lutke is: 5 *Item foerd hab ick, Eduer Zyarda, mecket eerven mynre gueden, my foerlienighet van God van himelrick, ende hab hyare namen mynre eerven uutspritzen mit myns selvis ried, ende h[abse] lessa lieten voer dissen notarium ende orkenen neyscriowen, walbitocht ende mit gueder biried ende foertochte sinnen, als Suob Zyarda, myn dochter, zilligha Jarich Hottingha neylieten wedue, ende **Lutke, Tyaerd Zyarda (Lutke Gherrold a Hereems wijf / Gerrold Herema van Tjum: zij hadden in ieder geval een zoon Tjaerd en een dochter Edwert geh. Aesge van Hoxwier)***

10 *dochter, myns kyndskynd, Gherrold a Hereems wyf, tot eerven myner gueden neyscriowen, uutseyd dat ick bispritzen hab in manieren neyscriowen, myn gueden toe hebben ende hiermey deeld toe wessen.*

Item Suob schel habba Zyardema gued mey dae lesten dier Eeduer Zyarda dierop leyt ende op is. Hierjen schel Lutke habba Edema gued mey syn lesten.

(Deze Lutke “Item hierthoe schel Lutke habba, myn kyndskynd ende myn eerf” erft de helft / tweede deel van Edwar)

20 *Item soe wil Eeduer Zyarda dat ney Lutke daed schil hyare kynden of kyndskynden lawighe op dat oer, al ont dat leste, ende naet op Gherrold. Ende sterfva Lutke kynden althoegara sonder kynden of kyndskynden, soe schellen Lutke gueden naet alheel falle*

*in fraemde handen, mer dae twaedeel van myn gueden schel alsden weerom comma
op Suob of hyare kynden, ende dy twadeel schel Gherrold of syn neykommen weer
25 uutwisa by gueder lyodema ried, dier jae dan tziesen mey frionschip. Ende yn dae
Werren schil Lutke habba. Ende junghe Jans gued Tzaluert schil Suob habbe. Ende
alle gueden hier naet biscriowen schellen myn eerven Suob ende Lutke thoelike dele.
enzovoort*

Het betreft hier dus een deel van de Kinghum / de sate? Dat bij testament zonder nazaten weer dient terug te vloeien in het familie bezit..

Waar en wanneer is dit (kleine) deel van Lutke terecht gekomen? Bij haar tante Swob? Bij de Herema's ? (speelt hier ook de rechtszaak m.b.t. het belang van het zwanerecht? En het eigendom van eventuele andere rechten die rusten op Kingmastate?)

(Suob is Eeduers Zyarda's dochter: Suob is dus Swob, Lutke is dus een kleindochter maar blijkbaar niet van Swob, maar van Tjaert: haar broers van Swob. Swob was in 1475 weduwe)

{SJAARDA, Swob, ook bekend als **Swob Sjaerdema** en **Swob Hottinga** (geb. ca. 1435 – gest. Franeker? 1520), lid van een Schieringer familie, bekend om haar 'valse trouw'.
Dochter van Douwe Tjaerts Aylva (gest. 1481/1482) en Edwert Sjaarda (ca. 1415-gest. 1510). Swob Sjaarda trouwde ca. 1455 met **Jarich Epes Hottinga** (ca. 1425?-gest. 1475).
Uit dit huwelijk werden ten minste 2 dochters en 3 zoons geboren.

Swob Sjaarda was de enige dochter van Edwert Sjaarda en Douwe Tjaerts Aylva, hoofdeling te Witmarsum. Haar moeder was de erfdochter van een van de rijkste hoofdelingenfamilies van Friesland, reden waarom haar vader na zijn huwelijk de geslachtsnaam van zijn echtgenote aannam. Swob had nog twee broers: Tjaert en Sicke. En minstens 1 halfbroer: Tjaard Grioestera, bastaardzoon van Douwe Sjaarda.}

Tietjerk

In de kerk van Tietjerk: (uit en beschrijving...) WANDELINGEN VAN MIJNEN OUD-
OOM DEN OPZIGTER DOOR EEN GEDEELTE VAN FRIESLAND

Uit de nagelaten Papieren van eenen Dorpspredikant.

BIJEENVERZAMELD DOOR H. VAN ROLLEMA)

In de kerk ligt een grafsteen, waarop in het midden het wapen van Kingma met aan ieder der vier hoeken een medaillon, verbeeldende het eerste het aangezicht eens jongelings, het tweede dat van eenen man van gevorderden leeftijd, het derde van een grijsaard, en het vierde een doodshoofd. Rondon staat: Anno 1645 de 21 Janner sterf Jan va Kingma, gewese Gedepeterd.staet va Friesland out 56 jaar.

Ook wel aardig: Zwanenrecht

[De bedreigde zwaan, van Jan Asselijn.](#)

Je kunt het je tegenwoordig nauwelijks voorstellen als je de imposante witte zwanen in de lucht of op het water ziet, maar in vroeger tijden werden ze als **delicatesse** gegeten! Net zoals het vangen van eenden via eendenkooien was het vangen van zwanen de gewoonste

zaak van de wereld.

In de middeleeuwen waren in Holland de graven degenen die het recht hadden om op zwanen te jagen. In Friesland lag het wat anders omdat daar zowel de edelmannen als vrije boeren (eigenerfden) het recht hadden zwanen te houden. In 1399 werd in het zoen van [Albrecht van Beieren](#) met de Friezen vastgelegd dat 'elc man zwanen ende Vogelen te houden nae synre genuechte'. Rond 1500 stelde [Albrecht van Saksen](#) de eis dat 'alle die swaenen den hertog zouden worden toegewezen' maar daar gingen de Friezen niet mee akkoord. Wel wordt voor het eerst een **pluimgraaf** aangesteld die toezicht moet houden op de zwanenhouderij.

In de Zuidwesthoek van Friesland was de zwanenhouderij iets van de gewone man maar in [Oostergo](#) hadden alleen de edellieden het recht. De jurist **Botte van Holdinga** uit [Anjum](#) schreef tussen 1564 en 1570 in zijn 'De origine antiquitate et situ Phrisiae' dat de families Cammingha, Eisinga, Tjaerda en Holdinga de rechten daar in handen hadden. Leest u er het aardige Friese boekje van Tsj. Gs. de Vries '**It boek fan de swan, swannejacht en swannemerken yn Fryslan**' maar verder op na. Zoals gezegd werd in het westen van Friesland op veel grotere schaal aan zwanenjacht gedaan. In Noordoost Friesland hebben we maar enkele voorbeelden:

- Burgum: Groustins state, Sminia
- Dantumawoude: Botnia state, Donia state
- Driesum: Rinsma state (overigens nu in eigendom van Dirk Scheringa)
- Anjum: [Holdinga state](#)
- Hallum: Tjaerda
- Ee: Obma state (3 juli 1766: Finale [palmslag](#) van Obma-State, een heerlijke boerehuizinge met vrije zwanejacht te Ee, thans in huringe bij Tiete Jans. Kroniek van Friesland, G. Wumkes.)
- Rinsumageest: Eisinga state, Tjaerda state

In Tresoar liggen nog **diverse zwanenboeken**, waarin prachtige afbeeldingen staan van de merken op de zwanenpoten en snavels die elke eigenaar op zijn eigen manier, als een soort huismerk, aanbracht. Hiermee kon worden vastgesteld wie de rechtmatige eigenaar was. In de schatkamer van Tresoar staat een voorbeeld uit het [zwanenboek uit 1529 van pluimgraaf Nicolai](#).

Onder inventarisnummers 304 en 305 zijn er ook nog andere zwanenboeken, meestal van recentere datum, bij [Tresoar](#) aanwezig. Deze zijn gedeeltelijk in bezit van het **Fries Genootschap**. Welhaast alleen met merken uit Westergo.

Zo is er nog:

- een boekje dat eigendom is geweest van Goslick Heerma, grietman van Wonseradeel, anno 1574.
- Een boekje van Barthold Tjaerda van Starckenborgh, anno 1635.
- Een boekje met als titel 'Swaene-boeck Anno 15..' met merken van Tjerk en Pieter van Heerma en Burmania.
- Een in perkament gebonden boekje van 22 pagina's met als titel 'Swane Boeck'.
- Een door Frans Machet ondertekend boekje uit het Eysinga archief, anno 1638.
- Het jongste zwanenboek van 55 pagina's is er een met als laatst ingeschrevene J.M. van Beyma thoe Kingma, die in 1847 overleed. **De familie Kingma heeft vanwege het zwanenrecht ook een zwaan in het familiewapen en is gelieerd aan de familie Fogelsangh.**

In het aardige boek [Vincken moeten vincken lokken: vijf eeuwen vangst van zangvogels en kwartels](#) wordt gemeld dat de populariteit van zwanevlees taande door de zware verteerbaarheid.

In een door Anny Bokkinga gemaakt overzicht van [Pensiën](#), komt voor in Deel 1 (2654) 1592-1595, Gedeputeerde Staten, GF 50: **Hidde Frericx zn**, opzigter van de swanejachten te Westergoe, 12v, 15, 15v.

Als illustratie verwijs is graag naar een van de mooiste schilderijen in het Rijksmuseum te Amsterdam, [De bedreigde zwaan, van Jan Asselijn](#).

Update: Reinder Postma meldt bij het zwanenrecht nog de volgende aanvulling:

De familie **Fogelsangh** in Burum (op Eisingastate) en in Veenklooster op [Fogelsanghstate](#) hadden ook het zwanenrecht. In het Fries museum is nog een originele **zilveren zwanenring** met het wapen Fogelsangh (1647) aanwezig. Het aardige is dan ook nog eens dat daarop een zwaan staat afgebeeld. Lees het boek van Reinder Postma, Douwe van der Meer en Kees Kuiken [over de familie Fogelsangh](#) en hun zwanenrecht, **Van Fûgelsang tot Fogelsanghstate**.

Update: bericht in de krant van zaterdag 5 juli 2008: Koningin Elizabeth laat de derde week van juli de [zwanen langs de Theems weer tellen](#). Een overblijfsel van het recht op zwanenjacht !

Geplaatst door Historische Vereniging Noordoost Friesland op [9:37](#) Labels: [zwanenjacht](#)
[zwanenboek friesland tresoar](#)

Ook wel aardig: Abbinga-state

Abbinga-state heeft op de plaats gelegen waar zich nu het Drachtsterplein bevindt. De state is aanvankelijk bewoond geweest door een familie van dezelfde naam. In 1402 komt men voor het eerst de naam van dit geslacht tegen, Abba Abbinga, die dan mederechter is van de grietman van Leeuwarderadeel. De stins is dan waarschijnlijk al in Huizum aanwezig.

In 1432 is er een aparte grietman voor het Huizumer Nieuwland: Taka Asghama. Deze heeft als mederechters Campa Abbama en Asgha. Campa (of Kempe) Abbama is in 1455 al overleden. Voor 1463 woont Hessel Abbama (of Hessel Kempez.) op Abbinga-state. Hessel Abbama krijgt te maken met geldelijke verplichtingen uit een testament van Campa ("neij luijt silliger Kempe testament") aan de kerk van Huizum. Campa Abbama wordt ook wel Kempe Abbis genoemd.

Een ander lid van de familie is Lutze Abbama. In het jaar 1455 getuigden Hermannus Haeghen, pastoor te Nijehove, en Siuuerd Bauckazen, ghaemeych tho Husum (parochiaan) enz. dat Lutze Abbama "daer god naedich soe heeft gemaect een eewich deel en een

eeuwich fredex bolla thoe iouvichga deghem tho huzum tzierka". Hiervoor bezwaarde hij drie pondematen land die hij "dijs hja tho teernze habbeth in dae finne".

In de vijftiende eeuw is de verhouding tussen Leeuwarden en de omringende dorpen niet al te best. Leeuwarden behoorde bij de partij van de Vetkopers, terwijl alle omringende dorpen tot de Schieringers behoorden. Men denkt wel eens dat deze conflicten ontstonden door de verschillende economische belangen tussen de steden en het platteland. De strijd tussen Leeuwarden en de omringende dorpen had in de 15e eeuw wel eens tot gevolg dat de boeren uit deze dorpen hun goederen in een andere stad, Sneek, op de markt brachten. Dit was voor Leeuwarden weer reden om hoog van de toren te blazen tegen Sneek met het doel dat "den Snekers, dat sie ghien botter of keesen, dat ut Liewerder ghebiede quam solden copen" en nog zulke verder gaande eisen te stellen "daer sy die stad Sneek mede vertoernden ende den ghemeenen hwsman" (waarmee zij de stad Sneek vertoornden en de gewonen boer), de gewone boer over wiens produkten de Leeuwarders dachten te mogen beschikken.

Huizum heeft ook te lijden gehad onder de represailles van Leeuwarden. In 1498 heeft Leeuwarden een strooptocht gehouden tot aan Barrahuis. Tijdens deze strooptocht is Huizum platgebrand en zijn verscheidene stinzen verwoest, waar onder die van Keimpe Abbema, de vader van Hesselius. Maar ook de stinzen van Hoeckema en Scheltema werden verwoest.

De "Abbinga's" hebben hun eigen banken in de kerk van Huizum gehad. Na Hessel Abbinga II wordt de state bewoond door Gosse van Douwma (1563), die getrouwd was met een dochter van Hessel Abbinga, Wick geheten. Zij kregen een zoon, Epo van Douwma (*1542, †1602), die later bekendheid verwierf als voorstander van de Hervorming. Hij moest zelfs een tijdje naar Embden vluchten. Andere voorstanders uit Huizum waren Bootsma, Burmania, Dijkstra en Feijtsma.

Epo van Douwma ligt samen met zijn vrouw, Saeck van Burmania, begraven in de Huizumer kerk. Op de steen staat: "1602 stierf den edelen Erenthphesten J(onker) Epo va(n) Douma en (de) leit alhier begraven, oud 60 jaar 1607 de edele eerbere jufvrouw Saek van Burmania syn wyf". Vroeger heeft in de kerk een rouwbord gehangen waarop de wapens van de families Douma, Burmania, Martena, Abbema, Oenema, Iema, Haerda en Herwey geschilderd waren. Dit rouwbord is er aan het begin van de Franse tijd waarschijnlijk uitgehaald en naar Abbinga-state gebracht, waar Wesselius dominee van Huizum (1794 - 1828) het nog vaak gezien heeft als vriend van de familie Sloterdijk, die toen op deze state woonde.

Op 8 maart 1628 kocht Jan Kingma de state van Jhr. Sydts van Botnia. Ook in het stemkohier van 1640 werd Johan Kingma als eigenaar genoemd. Jan was boer te Weidum, Huizum en Minnertsga en tevens Gedeputeerde Staat van Friesland (1627 - 1630). In 1637 werd hij door Baukje Pieters Beyma (afkomstig uit Huizum), die bij hem als dienstmaagd had gewoond, voor het Hof van Friesland aangeklaagd wegens het niet nakomen van een gedane trouwbelofte. Het Hof veroordeelde hem in 1638, en in 1640 opnieuw, om met Baukje te trouwen. Hij trouwde eind 1640 met haar.

Dit was dus Jan Intesz Kingma (geb.1585 Schalsum, generatie V) geh. Met Trijntje Saecklesdr van Santstra en in 1640 dus met Bauck.

Twee jaar later kochten Abraham van Schuurman en Maria van Viersen Abbinga-state van Viglius van Ayta, die het dus ondertussen al van Kingma gekocht moet hebben.

Schuurman is familie van de labadistenleidster Anna Maria van Schuurman uit Wieuwerd. Wesselius schreef hierover: "de door elkaar gevlochten voorletters van haar naam leest men nog op de glazen en het midden der zoldering op de kelderskamer van Abbinga-state, waar zij geregeld kwam". Zij schreef op Abbinga-state meerdere malen gedichten, die door dezelfde mystieke godsvrucht bezield waren dan die van Magdalena Pollius, gehuwd met R.B.Reen, predikant te Huizum van 1728 - 1753.

Een voorbeeld van een tekst van A.M.Schuurman:

Welgelucksalig is het volk 't welk het geklanck kent,

o Heere sy sullen in het licht uwes aanscijs wandelen

Sy sullen haer den gansen dag verheugen in uwen naeme:

en door uwe gerichtigheyt verhoogt worden.

Ps.LXXXIX: 16,17.

Anna Maria van Schurman.

Huyzum op Abbinga, den 29 Mei 1691.

Ook wel aardig:

Parenteel van Margaretha Truchsess van Waldburg

De parenteel van Margaretha bevat een groot aantal groningse en friese nakomelingen van Karel de Grote. De voorouders van Margarethe Truchsess von Waldburg (waaronder Karel de Grote) zijn te vinden in de “Kwartierstaat Huizinga”

Naast het normale zoekwerk op de archieven in Groningen en Leeuwarden zijn ook de database van Genlias en Tresoar geraadpleegd.

Veel gegevens zijn ook overgenomen uit de volgende publicaties:

Ommelander Geslachten (Het nageslacht van Jacob Sijbolts en Geertruid Cornelis), K.J. Ritzema van Ikema.

Diverse publicaties van de heer G.W. Nanninga in o.a. Groninger

Diverse documenten uit de homepage van de heer M.H.H. Engels.

Grafschriften tussen Vlie en Lauwers

De Nederlansche Leeuw

De Navorscher

Jaarboek van het Centraal bureau voor Genealogie

Nederland's Patriciaat

Nederland's Adelsboek

Graftombe

De Heeren van den Raede , (biografieën), door P.Baks, O. Vries en P. Nieuwland.

Generatie I

I Margaretha Truchsess van Waldburg ook genaamd Margretin, natuurlijke dochter van Wilhelm Freiherr von Waldburg (president van de Regeringsraad van Frl. 1504-1506) en Sibylla van Wuytza, is overleden na maandag 27 juli 1545.

Margaretha hertrouwde mogelijk met Lieuwe van Aysma, zoon van Hessel Laut van Aysma.

Margaretha was gehuwd met Mr. Albert van Arentsma, zoon van Gijsbert van Arentsma (schepen van Bolsward) en Joest Mockema. Albert is overleden op dinsdag 31 mei 1541, is begraven te Leeuwarden (Galileërkerk).

Mr. Albert van Aernsma was Raad in het Hof van Friesland.

Van Albert en Margaretha zijn acht kinderen bekend:

1 [Dr. Gijsbertus van Arentsma](#) is geboren in 1526, zie [II-A](#).

2 [Hijlck van Arentsma](#) is geboren in 1528, zie [II-B](#).

3 [Bauck van Arentsma](#) is geboren in 1531, zie [II-C](#).

En dan verder naar generatie-4::

IV-G [Anna Boner](#) ook genaamd Antke, dochter van [Albert Everts Boner \(III-B\)](#) en Jaycke Dircks, is begraven op dinsdag 17 augustus 1655 te Leeuwarden (Frl) (in de Galilëerkerk).

Anna testeerde 4 augustus 1655.

Anna gaat in ondertrouw op woensdag 18 maart 1626 te Leeuwarden (Frl), trouwt op donderdag 9 april 1626 aldaar met Jurriaen van Vierssen ook genaamd Gregorius, zoon van Willem van Vierssen en Titia Gothofredi. Jurriaen, muntmeester en rentmeester, is overleden op woensdag 4 augustus 1655.

In het testament van Evert Boner (1639) wordt Bernuke beërfd. Over Tite en Uylcke wordt geen melding gemaakt, mogelijk al overleden.

Van Jurriaen en Anna zijn vijf kinderen bekend:

1 Bennu van Vierssen ook genaamd Benaudina.

Volgens de database van Tresoar werd op 25 april 1634 te Leeuwarden ene "Benwick" gedoopt als kind van Juryen Fyerssen. Mogelijk onze Bennu.

Bennu gaat in ondertrouw op woensdag 11 februari 1654 te Leeuwarden (Frl) (gerecht), trouwt op dinsdag 17 februari 1654 aldaar (att. afgegeven) met Gerhart Joachims van Amama. Gerhart, kapitein en kolonel, is overleden op zondag 14 november 1677 te Leeuwarden (Frl).

Gerhart was later gehuwd (2) met Anna van Vierssen. [<8>](#)

2 Jkvr. Jayck van Vierssen is overleden op vrijdag 19 juli 1652 (in het kraambd).

Jayck gaat in ondertrouw op zondag 19 november 1651 te Leeuwarden, trouwt op donderdag 7 december 1651 aldaar met Ignatius van Kingma ook genaamd Inte, zoon van Saeckle Intes van Kingma en Boucke Thomasdr.. Ignatius, kornet en overste, is overleden op vrijdag 26 november 1700 te Zweins.

Ignatius was later gehuwd (2) met Ida van Meijnxma.<9,10>

Verder nog:

Zilveren memorielepel (kinderlepel). Op de voorzijde van de bak graveerwerk in de vorm van een bladornament rond een ovale cartouche. In het cartouche een huiskerk en de initialen AH.

Vervaardiger onbekend, lepel is gesoldeerd. Periode van 1610-1635

De lepel is afkomstig uit de familie Buma en is mogelijk in 1627 vervaardigd. De lepel is mogelijk vervaardigd voor Antje Heeres Kingma (1627-1692), dochter van ds. Hero Petri Kingma. Zij trouwde in 1654 met Hopeke Reynalda (1628-1692). Haar dochter Dirckje Reynalda (Staveren 1681 - Sneek 1708) huwde in 1682 te Sneek met Fedde Wybbes Buma (Deersum 1649 - Sneek 1722)

literatuur: - Jaarboek Fries Scheepvaart Museum 1982, p. 27

Uit Dronrijp:

DRONRIJP

Ned. Herv. kerk (H. Salvius).

G 145 Fragment van een hoofdsteen in een tuintje bij de Burefenne.

Ao 1582 DEN (4?) AUGUSTIJ STERF / DE EERZAME FOLK. ... ERRIT Zo FOGEL . A ..
OLT ALHIER / BEGRAVEN KES

Wapen Fogelsangh (154) onder een helm met wrong; helmt.: gewend zwaard.

Folckert van Fogelsangh, z. v. Gerryt Dircksz. F. en Tiamcke Sickesdr. Atsma te Oosterwierum, tr. **Syuw van Kingma**, d. v. Inte Jellesz. K. en Tryn Saecklesdr. Sanstra te Zweins. Hij wordt in 1578 als inwoner van Dronrijp vermeld (Reg. v. d. Pers. Imp.). Het handschrift Siderius (daterende uit ± 1650 en in bezit van v.d.K. vermeldt over hem:

"Ao 1582 den 14 Augustij op een Diennesdach doen is in den Heere geruiest Folcker Gerrits Fogelsangh ende was oudt 42 jaeren ende den 4 Januarij 1606 op een Maandach is gestoruen Sou Intes Kingema sijn huiesfrou was oudt 57 jaeren ende leegen op Noerd van de Rijp (bedoeld wordt het gedeelte van het kerkhof ten Noorden van de kerk) begrauen ende hebben nagelaten 4 kinders 1 soen ende 3 dochters".

Syuw Intesdr. Kingma verkocht in 1580 land in Kingma-state te Zweins

aan Jelle Pytersz. Kingma en kocht in 1585 het door de Reformatie buiten gebruik

geraakte vicariehuis te Dronrijp van de kerkvoogden ald. (Arch. Kingma-state, afd. 2, E 5 en 6).

Vgl. G 146.

G 146 Fragment van een hoofdsteen bij het bruggetje over de haven.

Ao 1606 D 4 IA / BARE SYU INTE ... / OUT 57
IAEREN /

Vgl. G 145.

09-12-15 Joost Kinkhoorn-2

De grafzerk van Gerrolt Yntesz

Gerrit Kingma, zoon van Andries Kingma / Foekje Hooghiem, geboren in 1917 te Dokkum begon in de 70'er jaren met het verzamelen van gegevens over "zijn" Kingma familie. Bezocht de oude nog levende familieleden en vulde zijn informatie geleidelijk aan met die van hen. Enfin, zoals iedereen begint met de zoektocht naar zijn voorouders. Na zijn pensionering spendeerde hij, tijdens zijn familiebezoeken aan Friesland, menig dag in Leeuwarden in het Rijksarchief. Daarnaast bezocht hij regelmatig het Rijksarchief in Den

Haag. In Leeuwarden leerde hij de daar toen nog werkzame archivaris kennen. Deze had van verschillende oude geslachten / eigenerfden die nog niet (genealogisch) in kaart waren gebracht en mogelijk uitgestorven, de archieven onderzocht en de nodige informatie verzameld. De Kingma's waren vanaf Jelle Kingum (1450) reeds deels uitgewerkt tot ongeveer de 7de generatie met Ignatius als laatste Kingma op Kingma-State.

Nu werd het nog leuker.

De oude Kingma's werden natuurlijk een uitdaging, was er een link? Nog meer uren werden besteed aan onderzoek in doopregisters en stoffige folianten maar nu uitgebreid met bezoekjes aan dorpjes en antieke kerkjes in Friesland waar de oude Kingma's op de een of andere manier mogelijk een footprint hadden achtergelaten. De steeds groter wordende hoeveelheid aan gegevens werd in een database gestopt.

We bezochten Zweins en de "Kingma State". In het koetshuis(?) van de State woonde tijdelijk een leraar uit Leeuwarden, onderzoeker en archeoloog. Deze zette ons op het spoor van Oosterwierum en al zwerfende door de dorpjes vonden we de toren uit ca.

1200. De deur was op slot en na wat vragen hier en daar kregen we de sleutel van de koster van de Hervormde kerk. Op het kerkhof was niets te vinden, maar in de toren lagen de oudste grafstenen en na een stapel stenen van een van de grafstenen gehaald te hebben en met een emmertje water en een vegertje de modder er afgespoeld te hebben vonden we deze grafsteen met alliantie wapen van Gerrolt Yntesz. Kingma, getrouwd in 1583 met Tyanck Ryurtdsdochter Atsma en overleden 21-11-1595 geb. in Oosterwierum. Wat een verrassing! Het onderste deel van de steen kon ik niet op de foto krijgen.

Uiteindelijk kwamen we heel ver met onze zoektocht maar de missing link (met Johannes Kingma 1658-1704) kregen we niet voor elkaar, we liepen telkens vast. In 1996 ontmoetten we Ype Brouwer in het archief van Leeuwarden, genealoog en correspondent bij het Rijksarchief. Hij zag nog wel mogelijkheden. Dus hij voor ons aan het werk. In oktober 1996 kwam het bericht dat hij de knoop ontward had en inderdaad de link in mannelijke lijn kon aantonen.

In 2000 overleed Gerrit en kon hij helaas de eerste bijeenkomst van de Kingma's in Zweins niet meer meemaken. Hij had het prachtig gevonden. In 2001 hebben we de gegevens met

Wieb, Frans en Ruud de Bruijn uitgewisseld. Deze zijn toen verwerkt in Ruuds mooie genealogie.

Er blijft echter nog veel uit te zoeken dus naast Kingma State ook nog veel leuk speurwerk in de toekomst.

Jopie Kingma-Markus en André Kingma

December 2009

Foto's via post en aanvullende info via mail ontvangen.

09-12-17 Eigenerfden en berechtigd allodiaal erfgoed

December 2009

Voor onder de kerstboom of voor de openhaard

Eigenerfden, berechtigd allodiaal erfgoed en de naam Jelle Kinghum??

Naar aanleiding van deze tekst uit 1943 van de heer Gonggrijp, formulering van vragen met betrekking tot een andere visie op het erfgoed en de afkomst van de naam Jelle (?) Kinghum dan tot nu toe gehoord.

- Stelling: Jelle was geen pachter.
- Hypothese: Jelle voerde (nog) geen overerfbare familienaam, was berechtigd eigenerfde op Kinghum en daarom reeds minimaal met twee vooroudergeneraties (drie generaties) aanwezig op dit allodiale erfgoed.
- Bewijs: nog niet gevonden.

Onderzoek op basis van verklaringen in deze tekst naar specifieke onderwerpen lijkt mij een mogelijkheid om verder te komen in het onderzoek naar de voorouders van Jelle en het eigenerfde goed Kinghum in de 14de en 15de eeuw en een meer precieze weergave van de oorsprong van naam, wapen, enz. Er zijn tot heden te veel aannames die m.i. onvoldoende onderbouwd zijn m.b.t. de oorsprong en de verklaring van de positie van Jelle en Kinghum ten tijde van Jelle.

Gonggrijp behandelt uitgebreid de geschiedenis van "De wapens der friesche eigenerfden in verband met hun berechtigd allodiaal erfgoed"

Ik heb een aantal m.i. belangwekkende stukken tekst overgetypt en heb niet de oorspronkelijk indeling aangehouden.

Een stukje relevante voorgeschiedenis uit dit boekje:

Inhoud

[Deel-1: Maatschappelijke en juridische organisatie 2](#)

[Deel-2 \(Over de hoeven 4](#)

[Deel-3 \(Over bevolkingsgroepen 9](#)

[Deel-4 Over de wapens der Friezen 12](#)

[Deel-5 Vragen, vragen.... 15](#)

Deel-1: Maatschappelijke en juridische organisatie

De Friezen kwamen rond 30 v. Chr in ons land en behoorden tot de Rijngermanen (bekend met de strijd tegen de natuur om de kleigronden te kunnen bewerken). Zij vestigden zich in de kuststrook Friesland en Groningen. Het gebied van koning Radbod strekte zich uit van Sincfal (bij Brugge) langs de Noordzee tot aan de Wezer. In 698 verloor hij het westelijk gebied van Sincfal tot het Fli aan Pippijn van Herstal. In 734 verloor Bubo de slag tegen Karel Martel (zoon van Pippijn) waardoor Middenfriesland (tussen Fli en Lauwers) blijvend met het Frankrijk werd verenigd. Dit deel werd daarna gedurende vele eeuwen het middelpunt van de Friesche geschiedenis. Tussen 775 en 785 onderwierp Karel de Groote (kl.zn van K.Martel) Friesland beoosten de Lauwers.

In 800 herleving van de keizerstitel door kroning van Karel de Grootte.

In 843 herverdelingsverdrag van Verdun tussen de zonen van Lodewijk de Vrome. Lotharius krijgt het middenrijk waaronder de Friesche gebieden en de keizerstitel. In 962 krijgt Otto 1 uit Saksen de keizerskroon en valt deze voorgoed aan het Duitse rijk. De keizerlijke waardigheid gold als voortzetting van die van het oude West Romeinse keizerrijk dat feitelijk sinds 476 niet meer bestond. Derhalve heette de Keizer: Imperator Romanorum (roomsch

Keizer), zijn aangewezen opvolger: Rex Romanorum (Rooms Koning). De benaming van het Rijk is Sacrum Imperium (Heilige Rijk). De volledige benaming Heiliges Römisches Reich Deutscher Nation is van na 1450. Sinds 1806 heeft de Keizer van het Heilige Roomsche Rijk der Duitsche Natie deze titel niet meer gevoerd. Sinds 1804 was hij zich Keizer van Oostenrijk gaan noemen.

Het wetgevend gezag van de Keizer van het Heilige Roomsche Rijk is in ons vaderland zo goed als niet geëerbiedigd. De vrede van Munster in 1684 heeft een einde gemaakt aan de rechten van voornoemde Keizer op de Noordelijke Nederlanden.

De graven in het gebied van ons vaderland waren aanvankelijk ambtenaren van de Frankische vorsten en later souvereinen, tevens leenmannen des Keizers van het HRR. Alleen in de Friese landen verdwijnen de graven en komt er een eigen volksregering (geen democratische) zonder vorst.

Het oudste bericht over de omvang van de Friese landen geeft de Lex Frisionum ca. 800. De grenzen: het Sincfal (inham aan de monding v.d. Westerschelde) in het zuiden en de Wezer in het Noordoosten. Nog in 1071 grensde Vlaanderen aan Friesland.

Voor ons hebben overwegend belang de Nederlandse provincie Friesland, de oudfriese streken der huidige provincie Groningen Westerkwartier, Hunsigo, Fivelgo en het Oldambt alsmede Oostfriesland en Ditmarschen (dit laatste Saksisch met sterke Friese inslag). Alleen in deze gebieden heeft het leenstelsel geen vaste bodem kunnen vinden. Onze provincie Friesland wordt in de literatuur aangeduid als “Friesland bewesten de Lauwers”, “Friesland tussen Vlie en Lauwers” en “Middenfriesland”. Middenfriesland bestond in de 8ste eeuw uit de gouwen Oostergo (Ostrahe), Westergo (Westrahe) en Sutrahe of Suthergo dat nog in 1327 voorkomt. Het omvatte vrij zeker het latere graafschap Stavoren waarvan in de 13de eeuw een deel door de zee werd verzwolgen waarna het overige een deel van Westergo uitmaakte. In het midden van de 15de eeuw ontstond de gouw Sevenwolden uit delen van de andere gouwen.

Het kenmerkend verschil tussen de genoemde Friese landen (zonder leenstelsel) en de andere gebieden vindt uitdrukking in het hele oudfriese Staatsbestel, dus ook in het wapenwezen.
(AK: Dit is voor verder onderzoek m.i. essentieel !!)

Het leenstelsel ontwikkelt zich van de 6de tot in de 9de eeuw zodanig dat het in de 10de eeuw praktisch alle levensverhoudingen (publiek- en privaatrechtelijk) beheerst. In de 12de eeuw is het volgroeid en in de 14de eeuw begint het te ontaarden en neemt de betekenis voor het rechtsleven af.

In de niet gefeodaliseerde gebieden (Friese landen) bleven de praefeodale toestanden bestaan en ontwikkelden zich uiteraard geheel anders dan elders.

De Friese geslachtswapens houden ten nauwste verband met het “grondbezit”, waaraan publieke rechten waren verbonden (dat de grondslag vormde voor het oudfriesche staatsrecht) en met de “stand” van de eigenaren der erfgronden (*AK: hieruit (allodiale rechten / almende rechten, zie verder) is dan ook wellicht volledig het Kingma wapen te herleiden: schelpen, pijl en zwaan*). Zij waren het die in eerste instantie de geslachtswapens voerden. De ontwikkeling van deze “stand” voltrok zich op het platteland en niet in de steden. Het stadsrecht staat hier los van. De Geslachtswapens uit Friesland zijn in zwang gekomen vanuit Duitsland. Het wapenwezen uit Duitsland is ontstaan en ontwikkeld als uitvloeisel van het leenstelsel.

Het spreekt voor zich dat het wapenwezen in de ‘niet gefeodaliseerde’ Friese landen zich anders heeft gevormd dan in Duitsland.

Het oudst bekende Friese wapen is van Ailward Mansana te Stedesdorf uit 1347. Hij bekleede in 1321 een aanzienlijk rechter-ambt en zal ook toen reeds een wapen hebben gevoerd. Zijn wapen was: gedeeld 1. een halve adelaar, 2. een naar links gewende klimmende leeuw. Dit wil niet zeggen dat niet reeds lang tevoren wapens werden gevoerd in de Friese landen. Erfelijk met helm en helmwapens worden de wapens sedert het midden der 13de eeuw.

Onder de Saksische landsheren Albrecht en George hadden omstreeks 1500 in Middenfriesland ingrijpende staatskundige hervormingen plaats welke mede van invloed waren op de grondrechten en de standen. Het ontstaan en de ontwikkeling van het wapenwezen aldaar vallen dus hoofdzakelijk in het tijdvak der late middeleeuwen (1200-1500). (*AK: vanaf midden 1500 wordt de erfelijke naam belangrijk, vermoedelijk in samenhang met de veranderende rol, onder invloed van de Hertog, van de eigenerfde op politiek gebied*)

Wanneer men de betekenis van de wapens tracht te verklaren uit het berechtigde allodiale erfgoed der eigenerfden kan ook inzicht verkregen worden in de maatschappelijke verhoudingen in het oude Friesland.

AK: Uit deze benadering kunnen m.i. enige opmerkelijke hypothesen worden afgeleid met betrekking tot de Kingma's.

De Buurschap en de Hoeve:

In het oude Friesland – en ook elders- werden de maatschappelijke verhoudingen beheerst door de buurschaporganisatie. De buurschappen waren de kleinste en oudste op zich zelf staande rechtskringen waaruit de middeleeuwse staat was opgebouwd.

Aanvankelijk lagen de buurschappen slechts hier en daar op de best bewoonbare en dus in cultuurgebrachte plaatsen. Tussen de buurtschappen strekten zich grote gebieden wildernis uit die “res nullius” waren (= zaak, i.c. grond die aan niemand toebehoort). De oudste buurtschappen vormden dus enclaves binnen het gehele grondgebied van het gewest.

Door latere bevolkingstoename ontstonden door ontginning nieuwe bewoningskernen / filiaal buurschappen en tenslotte verdween het niemandsland (AK: 12de eeuw).

De buurtschap droeg het karakter van een genootschap van buren. De buren waren “eigenerfden”. Voor Middenfriesland blijkt dit uit het oude Schoutenrecht (ca. 1100) “thi fria Fresa an there hemmerke, ther hi inne erwed is and ein an sinre were hede” Het is de Vrije Fries, die in de Mark (hemmerke) waarin hij geërfd is (d.i. er zijn erfgoed heeft) en waar hij zijn aandeel in den grond in de Mark heeft (were = grond in de mark, zowel in individueel als in gemeenschappelijk eigendom). De Vrije Fries is dus eigenerfde in de gemeenschap. Hij heeft daarin “ein” “einlik god” (= een eigen goed, dat niet in leen gekregen), zoals het elders heet, dus allodium. M.a.w., hij is eigenaar van zijn erf met waardeel (“hemmerke del”).

De buurtschap, dus de gemeenschap van eigenerfden stelde zich ten doel de regeling der gemeenschappelijke landbouwbelangen, het beheer der gemeene gronden inbegrepen. Ook het plaatselijk bestuur voor zover dit niet door hogere machten aan zich was getrokken berustte bij deze gemeenschap.

De buurtschap in Middenfriesland, merke, hemric of hemmerke (elders veelal mark) genoemd omvatte:

1)- huiserven, met daarop staande huizen

2)- de akkers (bouwland) die één aaneengesloten geheel vormden (de esch) en individueel bezit waren. De gezamenlijke akkers van de eigenerfde vormden zijn hoeve in eigenlijke zin. Een hoeve of hoeff is een stuk land van bepaalde grootte (hofstede).

3)- de almende: d.z. de gemeenschappelijke weiden, bossen, heidevelden, veengronden, viswaters, zandgraverijen, enz. De almende was de “gemeene mark” of de hemric, de hemmerke in engen zin. Iedere buur had in het gebruik daarvan een, oorspronkelijk gelijk, aandeel. Reeds in de 12de eeuw was het gebruik van de almende niet meer gemeen (blijkt uit het oude Westerlauwerse Schoutenrecht). Iedere deelgerechtigde had een bepaald gedeelte in gebruik, maar kon eisen dat om de vier jaren een herverdeling plaats vond. De verdeling geschiedde door het lot, waarbij de gerechtigden zich bedienden van hun “merk” (AK: zie verder in de tekst). Later ten tijde van het jongere Schoutenrecht, dus toe de geslachtswapens werden gevoerd, waren de gemeene gronden individueel eigendom. Ook toen na de opdeling der gronden de mark in eigenlijke zin had opgehouden te bestaan bleef zij als “waterschap” voortbestaan omdat de hemricgenooten gemeenschappelijk belang bleven hebben bij het onderhoud van de dijken, dammen waterlossingen en wegen.

De markenorganisatie is de grondslag van de oud-nederlandse samenleving. Oorspronkelijk werd het geheel beheerst door het begrip geërfdheid. In alle plattelands rechtskringen berustte aanvankelijk de rechtsvorming in handen van de eigenerfden, als economisch belangrijkste groep.

Deze eigenerfden hadden ook buiten hun buurtschap stem in staat als vertegenwoordiger van hun hoeven. De eigenerfden waren belanghebbende en als zodanig dienden zij zeggingschap te hebben in de aangelegenheden de hemric betreffende: zij waren de leden van het genootschap en als zodanig hadden zij eo ipso daarin gelijke medezeggingschap. Zij waren dus, ook ten aanzien van de publieke rechten, “gelijk gerechtigd”. Deze rechten zaten vast aan het erfgoed.

De eigenerfde oefende die rechten, die wij publieke rechten zouden noemen, uit als vertegenwoordiger van zijn erf en niet als individu. Hierdoor werd bereikt dat de opeenvolgende eigenaren van een erf, als vertegenwoordiger daarvan over de rechten bleven beschikken. Zij vormden een “jus fundo inhaerens”, dus een aan de grond verbonden recht, onafhankelijk van de persoon die het uitoefende.

Dit was deel-1: over de geschiedenis van de rechten van eigenerfden.

Nu het vervolg, wat is nu eigenlijk een erfgoed en een eigenerfde (met rechten):

Deel-2 (Over de hoeven en de daaraan verbonden rechten) :

De hoeve was in de Friese landen (en ook elders) een erfgoed. Het oudfriesse woord hiervoor is erve (erf), het saksische woord ethel, edel, welk woord ten gevolge van de saksische migratie in Middenfriesland is overgenomen in het oudfries: os ôthil, on ôdal. De eigenaar van zoo'n erfgoed was dus een geërfde of eigenerfde (waarin eigen = alodiaal) of etheling, edeling (ags, ofri). De woorden eigenerfde en edeling zijn dus synoniem.

Evenals de hoeve had dus het edel, het erf een bepaalde grootte. Deze was niet in alle Friese landen gelijk. Uit de oorkonden valt op te maken dat in Middenfriesland en de Groninger Ommelanden het oorspronkelijk "volle erf" 120 pondematen groot was (1 pm, in de Groninger Ommelanden en in Oostfriesland "gras", mv "grazen" geheeten, komt overeen met 36,47 are). In Oostfriesland mat het oorspronkelijke volle erf 160 grazen. In Engeland 120 acre (1 acre= 40,46 are). Deze grootte werd voldoende geacht voor een gezin. Elk gezin kreeg evenveel grond, zowel op de esch, als op de almende (anders zou de hoeve ook geen bepaalde grootte kunnen hebben). In de loop der tijd werd door de gezins- en bevolkingstoename het erf veelal gehalveerd, later in vierten, achtsten, enz. gedeeld. In de Friese landen bestond namelijk ten aanzien van het erfrecht geen majoraatsrecht.: "de ene sone is so na to sines vaders erve als de ander" Zo'n vierde deel mat dus in Middenfriesland en in de Groninger Ommelanden 30 pondematen, in Oostfriesland 40 grazen, enz. Beneden die maten verloren de hoeven haar recht. Zodoende werden de berechtigde halve en vierde delen van de oorspronkelijke hoeve eveneens aangemerkt als "volle hoeven". Dus hij die een vierendeel waardeel (of meer) had, was eigenerfde of edeling. Het verdient aanbeveling de hoeve van 120 pondematen aan te duiden als "groothoeve" ter onderscheiding van de "volle hoeven" die kleiner zijn. Door intensieve cultuur werd zo'n vierde deel voldoende voor één gezin.

In de late middeleeuwen heette zo'n "volle hoeve" d.i. dus een volberechtigde hoeve in Middenfriesland, "riuchtferande stathe, riuchtferende state" (is rechtvoerende state). (AK: *State heeft zo te lezen in principe dus niets te maken met de grootte, de luxe van het gebouw dat er op staat of met een wijziging in de oorspronkelijke status maar is een voortzetting van wat het in wezen al was...: "een volberechtigde hoeve"*). In de Groninger Ommelanden

“edele heerd (heerd = stamgoed) of heem” (heem is erfgoed), in Vredewold “volhuis”, in Oostfriesland “vulle Plaats”, in Jeverland “vullarve”.

Al deze benamingen betekenen dus: berechtigd allodiaal erfgoed”, evenals de oudfriesse woorden “edel” en “erve” (oorspronkelijk was elk allodiaal erfgoed berechtigd).

Het gebied van de groothoeve (120 pondematen) heette in Middenfriesland “tam”, “egge” of “teen”, ook wel “horn of herne” (leeft voort in het fri woord “hornleger”) (AK: *is kinkhoorn hier symbool voor de horn Kincke / Kinghem?*) en in de Groninger Ommelanden “kluft”. De mark bestond dus uit teenen of kluffen. De buurtschap zou gewoonlijk (AK: *zijn er varianten bekend?*) uit drie groothoeven bestaan. Soms viel de buurtschap samen met het dorp (“offri”, “ga”, “hem”) maar meestal bestond een dorp uit meer dan één buurtschap. Het dorp viel veelal samen met het kerspel (parochie), soms ressorteerden (kerkelijk) meer dorpen onder een kerspel.

AK: Ergo:

Hieruit is voorlopig en hypothetisch af te leiden dat Kinghum ten tijde van Jelle een “volle hoeve” was “volberechtigde hoeve in Middenfriesland” en in de late middeleeuwen een “riuchtferande stathe / riuchtferende state” van minimaal 30 pondematen.

Dat (Kinck / Kinck horn?) Kinghem vermoedelijk in oorsprong één van de (drie) groothoeven van de buurtschap was en samenviel met een dorp “Hem” (Kinckhem). De vraag die hier gesteld moet worden is dus hoeveel grond bezat Jelle als eigenerfde op Kinghum? Er kunnen dus meerdere eigenaren “eigenerfden” van grond “in” de oorspronkelijke groothoeve Kinghum (horn) geweest zijn (in totaal maximaal 4 eigenerfden, vier maal een kwart) als eigenerfde “aan grond verbonden recht”. Hoe ging dat dan met de verdeling van de allodiale rechten, en hoe werd dat vastgelegd? De bewoner van / op de hoeve zal vermoedelijk de naamvoerder zijn geweest (Kinghum) terwijl de andere drie mogelijk dezelfde rechten als Kinghum uitoefenden, op basis van “goed in Kinghum”??. De opdeling van groothoeves in volhoeves verklaart wel de grote groei in aantal eigenerfden, met als gevolg dat het allodiale recht op uitoefenen van het rechtsambt verwaterde omdat het enerzijds met zo velen gedeeld moest worden dat men nog nauwelijks aan de beurt kwam en anderzijds door de concentratie van rechten bij enkele personen. Wel waren zij uiteindelijk allen gelijkgerechtigd. (is het Kink/Kinck Hem? En Kink horn?). Mogelijk verklaart dit ook het rechtsambt namens Kinghum, zonder daadwerkelijk eigenaar te zijn van de rechtvoerende state??? Wellicht is voor dit recht van de Tsjaarda's namens Kinghum ook een

verklaring te vinden in de “Dingplicht” De verplichting tot het daadwerkelijk uitvoeren van het ambt, tenzij... genoemd worden ziekte, ouderdom en vervanging door een persoon binnen dezelfde rechtskring. Dit verdient nog nader onderzoek)

Het hoevensysteem en de buurtschappen moeten wel zeer oud zijn, waarschijnlijk dateren ze van vóór de middeleeuwen. Vermoedelijk zijn zij ontstaan en hebben ze zich ontwikkeld uit de inbezitneming van grond bij de eerste vestiging.

Doordat het leenstelsel in de Friese landen nimmer ingang heeft kunnen vinden heeft zich aldaar geen grootgrondbezit kunnen ontwikkelen in de mate zoals dat elders is geschied en waar zelfs sommige grootgrondbezitters tot dynasten zijn uitgegroeid (behoudens Oostfriesland).

Aan het einde van de 8ste eeuw was in Middenfriesland de grond reeds goeddeels onder tal van eigenaren verdeeld en vrijwel gelijkmatig, zonder grote opeenhoping van bezit. Maar enkelen hadden reeds bezittingen die in of bij verscheidene dorpen lagen, soms zelfs in verschillende gouwen. (AK: Zo ook de Tsaarda's en Jel Laes in de 15de eeuw e.a. te Zweins)

AK: Dit zien we dus ook terug bij de eigendomsverhoudingen van de grond in Kinghem rond 1400-1500.

Daarna kwamen in de mark personen die geen hoeve hadden, doch die zich daar hadden gevestigd met goedvinden van de markgenoten: de “koters”. Zij hadden gewoonlijk wel enig land in gebruik maar zij hadden geen hoeve. Zij behoorden niet tot de markgenoten en betaalden geen huisschatting (waarover nader). De koter had geen huis maar een kot. De kotersteden stonden op de gemeene markgronden, dus op de almende. (AK: Dit geldt dus niet voor Jelle, Jelle was geen “koter”).

De aan het hoevebezit verbonden Rechten en Plichten:

De bovengenoemde publieke rechten welke “inhaerent” waren aan het hoevebezit waren de volgende:

1. Het recht op rechterambt (juister, “de rechterambten”) in jaarlijkse omgang over de hoeven bij toerbeurt in te vullen.

De rechter in het middeleeuwse Friesland sprak niet alleen recht, maar ook de overige bestuursvoering berustte bij hem. Omdat de meningen verdeeld zijn en de bronnen schaars,

is niet exact een overzicht te geven van de rechterlijke organisatie. Volstaan wordt met de volgende aanduidingen:

De rechters, zowel de landelijke als stedelijke, vormden de overheid. Toen in de late middeleeuwen de grafelijke macht in Middenfriesland teniet was gegaan, werden die overheden:

- In het “deel” (de grietenij) de grietman met zijn mederechters; in de stad een rechtsprekende en besturende magistraat van verschillende samenstelling
- Over het gehele “land” of beide “landen”(Westergo en Oostergo) een vergadering van plattelandsrechters, sedert het midden der 14de eeuw dikwijls versterkt met hoge geestelijken (gewoonlijk de z.g. “prelaten”), in de 15de eeuw steeds regelmatig met de stadsbesturen. De algemene landsvergadering noemde zich in de 15de eeuw “recht en raad der landen en steden van Westergo, resp. van Oostergo. (Van de gouw van Zevenwouden wordt eerst melding gemaakt in een oorkonde uit het midden der 15de eeuw). De landen of gouwen hadden een grote mate van zelfstandigheid: zij sloten verbonden, hadden eigen namen, voerden eigen zegels en maakten eigen wetten (keuren).
- Een grietenij is een district of rechtskring onderscheidene dorpen omvattende. De grietman sprak in civiele zaken recht met mederechters (ehera) of bijzitters, in strafzaken was hij alleensprekend rechter en “richtede to halze und hoofde”. De grietman treedt omstreeks het midden der 13de eeuw op. Hij had ook het toezicht op dijken en sluizen. In deze hoedanigheid was hij chef der dijkrechters en sijlrechters (sijl = sluis). In de strijd was hij aanvoerder (hoptman) der burenen in de grietenij. Aanvankelijk werd het grietmansrecht ambt en de andere genoemde rechterambten jaarlijks bij toerbeurt vervuld door de rechthebbenden, d.z. dus de eigenerfden. Dit was nog het geval in de 15de eeuw en in de Groninger Ommelanden nog na 1795. Dit noemde men ambulatoire heerlijkheden of rechtsstoelen. In de 15de eeuw werd in sommige grietenijen in Middenfriesland de grietman gekozen door de eigenerfden (die rechtvoerende staten hadden (*AK: hier dus niet langer bij toerbeurt!*)). Onder hertog George van Saksenmeissen werden zij door de landsheer benoemd; in 1600 gekozen door stadhouder en gedeputeerden; in 1784 benoemd (gekozen) door de stadhouder alleen. De regeling van het grietmansambt aldaar is in de late middeleeuwen niet recht

duidelijk. De grietman behoorde tot de overrechters (de hoge rechters). Hiertoe behoorden ook de olderlieden en de burgemeesters der steden, welke werden bestuurd door een olderman, burgemeesters en schepenen.

- Tegenover het recht op het rechterambt stond de “dingplicht” der eigenerfden, d.w.z.. dat zij, wanneer zij aan de beurt waren, ook verplicht waren het ambt zelve te vervullen. Tenzij zij daartoe onbekwaam waren uit hoofde van hun leeftijd of gezondheid, in welk geval zij het ambt van mochten overdragen aan een ander in dezelfde kluft. (AK: hier dus een verwijzing dat als men rechter over/ namens Kinghum was niet per definitie ook daadwerkelijk eigenaar van de rechten van Kinghum was)

2. Het stemrecht.

In de zoeven behandelde periode kwam aanvankelijk slechts het patronaats- of collatierecht (d.i. het recht van stem in de keuze van pastoors, later predikanten) neer op een stemrecht. Stichten de eigenerfden een kerk (reeds op aandrang van Karel de Grote) dan kregen zij als kerkstichters gezamenlijk het collatierecht. Dit recht was zeer gewild. Volgens Siebs zou dit recht van vrije priesterkeuze uitgesproken Friesch zijn. Een poging van hertog George van Saksen zich dit recht toe te eigenen (in Middenfriesland) mislukte (1504). Het recht om het rechtersambt bij toerbeurt te vervullen had, zoals eerder vermeld iedere eigenerfde die een rechtvoerende state bezat. Maar daar, waar in de 15de eeuw de grietman door deze eigenerfden werd “verkozen” kwam dit neer op een “stemrecht”. Toen hertog George van Saksen de landsheerlijke macht in Middenfriesland uitoefende werden, zoals eveneens vermeld, de grietmannen door hem “benoemd”. De rechtvoerende staten voerden geen recht meer. Maar aan deze rechtvoerende staten was van oudsher een “plicht” verbonden: de eigenaren moesten de koning een huisschatting, huslatha of husskot betalen, waarvan een oorkonde van 984 gewag maakt. Men noemde deze met schot belaste huizen “schotschietende huizen” (schot = belasting). Deze schatting werd beschouwd als een last rustende op het huis. Dit past geheel in het hoevensysteem, omdat daarbij een huis en hof golden als de hoofdzaak, waarvan de akkers (d.i. de hoeve) en het aandeel in de almende, de accessoria waren. Toen de markindeling en het hoevensysteem verdwenen, bleef de belasting bestaan, zelfs als het huis werd afgebroken, want dan was de grond waarop het had gestaan, de state of het hornleger het belastingobject. Nu moesten onder hertog George de gouwbesturen plaats maken voor een centrale overheid: de hertog (of diens stadhouder) en een raad, later landsdag, respectievelijk staten van Friesland geheeten.

Hierin kregen, naast de geestelijkheid en de volmachten der steden, zitting de volmachten der eigenaren van schotschietende huizen (nu floreenplichtigen geheten), dat waren de eigenerfden. (AK: *Hieruit volgt m.i. dat ook Kinghum een schotschietend huis was, nog onderzoeken/ controleren of dit klopt in relatie tot de jaartallen / periodes..*).

Dit stemrecht maakte hen tot invloedrijke leden van de staat. (De geestelijkheid hield tegen het einde 16 de eeuw op als stand te bestaan). De huisbelasting als zodanig verdween in Middenfriesland in 1623. De stemdragende huizen werden in 1640 geregistreerd omdat zij van belang waren voor het stemrecht dat er aan was verbonden (AK: *voor Kinghum nog controleren*). Tot 1795 zijn de schotschietende huizen stemdragend gebleven hebben zij hun naam behouden (AK: *hier wellicht ook het juridisch belang van Thoe Kingma??*).

3. Het Almende recht

Dit is het reeds aangeduide recht dat iedere eigenerfde had op een aandeel in de gemeene mark, de almende, d.i. dus een aandeel in de weiden, bossen, viswateren, enz. (AK: *dus ook het visrecht van de Kingma's*). Als onderdelen van het Almenderecht golden het jachtrecht (AK: *de pijl in het wapen?*), het visrecht (AK: *kinkhoorns?*) het recht van duiventil, van zwaandrift (AK: *helmteken?*) (d.i. het recht om met uitsluiting van anderen , duiven, respectievelijk zwanen te houden), van bijenzwerm (d.i. het recht om op zijn waardeel bijen te houden), en dergelijke. Onder het jachtrecht viel ook het recht om jachthonden te houden.

Tegenover deze staatsrechtelijke rechten had de eigenerfde de volgende staatsrechtelijke plichten:

1. de heervaaftplicht, de dingplicht en de schotplicht. De beide laatsten vonden in het voorgaande reeds bespreking.

De heervaaftplicht bestond voor de eigenerfde daarin dat hij als “ruiter diende” en zich op eigen kosten moest uitrusten. (AK: *deze plicht rustte klaarblijkelijk ook op Kinghum (hoewel hierover tot nu niets bekend is in relatie tot de Kingma's)*). Wel is bekend dat middels vererving deze plicht wordt doorgeschoven naar andere eigenaren van goed in Kinghum (Sjaarda's). Hoe dit precies zit moet nog verder worden uitgezocht. Ook hier is het m.i. geen uitsluitend bewijs dat de state Kinghum niet in bezit zou zijn van Kingma. Hoe kan het dat de eigenerfde rechten in de 16de en 17de eeuw door Kingma's worden uitgeoefend terwijl deze in begin 16de eeuw nog bij de Sjaarda's lijken te berusten. Hoe zit dit? Weer een gevolg van de opdeling van de groothoeve? Belangrijk lijkt m.i. hoe de verdeling van rechten werd

geregeld onder de afgescheiden eigenerfden der groothoeve om een en ander te kunnen verklaren.).

De minder gegoeden (de pauperiores) gingen te voet. De krijgsplicht der Friezen werd door de vele oorlogen voerende Karel de Grote in een capitulare (= verordening) van 807 afzonderlijk geregeld. Hierin worden, nevens andere groepen, genoemd “caballarii” d.z. zij die een paard houden. Dat dit de eigenerfden of edelingen waren, mag worden afgeleid uit het oude Westerlauwerse schoutenrecht van ca. 1100 “de vrije Fries die 30 pond erfgoed benevens zijn waardeel heeft (AK: *dit laatste dus in de almende*) zal paard en wapen houden ter landweer” (AK: *de pijl in het Kingma wapen is hier geen verwijzing naar, zie verder. Schild, zwaard, paard of helm komen hiervoor als symbool eerder in aanmerking*). Hieruit blijkt dat dus het de eigenerfden zijn die “paard (en wapen) houden” om daarmee ter heervaat te tijgen. Hier treft de overeenkomst der bewoordingen zowel als het feit dat beide verordeningen zijn bedoeld tegen buitenlandse vijand. (Het capitulare heeft betrekking op expedities naar Spanje of tegen de Avaren, een tartaars volk in het latere Hongarije). Voor Friesland zelf zouden de zware kleiweg, de smalle dijk en het met sloten doorsneden land bezwaren opleveren voor en zwaar gepantserde ruiter.

Uit het voorgaande blijkt dat het hoevensysteem en de marke inrichting een betekenis hadden die ver reikte buiten de grenzen van de mark: zij vormden de grondslag van de organisatie der gehele staatsgemeenschap. Zij zijn niet te beschouwen als afgeleide regalen, want ze zijn niet verleend door de graaf, de hertog of de bisschop. Wel waren het heerlijkheden, want ze gaven regeermacht of overheidsgezag als een absoluut en eigen recht en niet als ambtelijke bevoegdheid van een ambtenaar. Het waren allodiale heerlijkheden.

De eigenaar van een volle hoeve (AK: *dus van reeds 1/4 van de oorspronkelijke groothoeve ... Kinghum?*) was daardoor tevens eigenaar van de daaraan verbonden rechten (AK: *en hoe zat dit met de plichten?*). De regeermacht of het overheidsgezag dat hij uitoefende was zijn “eigendom”. De heerlijkheden in Friesland waren gevolg van grondeigendom, dus noch het gevolg van uitgifte in leen, noch door uitgifte van allodiale heerlijkheid door landsoverheid. De publiekrechtelijke organisatie in Friesland had veel overeenkomst met de oudgermaanse inrichting van de staat. Beide hadden hun overheden maar het hoogste gezag berustte in Friesland bij de “liude”, d.z. de hoevebezitters. Ten plattelande telden alleen deze economisch en staatkundig mede. “Zij waren een stand van regering”.

Zoals reeds opgemerkt verloren de hoeven haar recht indien zij kleiner waren dan 30 pondematen. In Middenfriesland werd aan deze limiet streng de hand gehouden. In de Groninger Ommelanden kon de heerd haar rechten behouden ook als zij kleiner was dan 30 grazen. (bijv. In 1455 was daar een hoevebezit van 10 grazen reeds voldoende om rechter te kunnen zijn. In 1560 bepaalde een Warfconstitutie in het Westerkwartier dat weer op 30 grazen en in het Ommelander landrecht van 1601 werd dit hetzelfde bepaald m.b.t. het patronaatsrecht.)

Erfgoed:

Zoals reeds werd opgemerkt was de hoeve een erfgoed; zij moest dus zijn vererfd. Maar op den duur was het onvermijdelijk dat het erfgoed met de daaraan verbonden rechten kon worden vervreemd. De koper had het dus niet geërfd. Het erfelijk beginsel werd in zoverre gehandhaafd dat het allodiale bezit “vererfd” moest zijn gedurende minstens drie generaties (twee graden) om de aan het goed verbonden rechten te kunnen uitoefenen. Dit is geheel in overeenkomstig den algemeen Germaanschen verstrekkende rechtsregel (uit de 8ste eeuw bekend) dat een persoon een zekere toestand eerst dan volledig deelachtig wordt, wanneer, behalve hij zelf, reeds twee voorafgaande graden, de ouders en de grootouders in dezen toestand leefden. Dit beginsel bleef in Middenfriesland gelden tot 1723. *(AK: Hier hebben we dus een “hard” juridisch aanknooppunt voor verder onderzoek naar de rechten en oorsprong / afkomst van de bewoners / eigenerfden van Kinghum.)*. Uit de verbondenheid van de rechten aan de grond volgt e.o. ipso dat noch één of meer der rechten noch de grond afzonderlijk mocht worden verkocht: grond en rechten waren onafscheidelijk aan elkaar verbonden *(AK: waarvan acte m.b.t. Kingma)*.

Reeds in de 14de eeuw echter sloop het misbruik in om rechten te verkopen zonder het goed *(AK: ook hiervan acte m.b.t. eigendom van Kinghum en de Sjaarda's)*. De heerlijkheid was dan van de state gescheiden. *(AK: Onderzoeken of iets dergelijks speelde m.b.t. Kinghum)*. Had iemand op die wijze alle toerbeurten van een rechtsstoel in handen gekregen dan was deze van ambulator “staande” geworden. Dit misbruik leidde tot misstanden, immers vele rechten konden zodoende in één hand worden verenigd, waardoor een verderfelijke oligarchie ontstond, terwijl de erfgoederen die de rechten verloren, minderwaardig werden. *(AK: Wellicht heeft dit ook deels rond Franeker gespeeld, onderzocht dient te worden hoe dit op detailniveau in de 14de, 15de en 16de eeuw in praktijk is gebracht. Het ziet er in ieder*

geval in de 16de / 17de eeuw niet naar uit dat Kinghum in die periode alle rechten had verloren).

Zodoende ontstond in Middenfriesland de onderscheiding rechtvoerende staten, of staten met recht en heerlijkheid en andere, niet gequalificeerde staten. In de Groninger Ommelanden werd ten aanzien hiervan onderscheiden “edele heerden”, of heerden met rechten heerlijkheid enerzijds en onedele heerden of kortweg heerden anderzijds. De begrippen “recht” en “heerlijkheid” dekken elkander klaarblijkelijk.

Deel-3 (Over bevolkingsgroepen samenvatting)

Tacitus (ca. 55-120) onderscheidt bij de Germanen in het algemeen: *nobiles*, *ingenui* (uit vrije ouders geboren), *libertini* (tot de klasse der vrijgelatenen horende), en *servi* (slaven).

De *Lex Frisionum* (ca. 800) welke op Friesland betrekking heeft en in het Latijn gesteld is, kent eveneens vier bevolkingsgroepen: *nobiles*, *liberi* (vrijen), *liti* (horigen) en *servi* (slaven). Deze indeling geldt ook voor Middenfriesland. Ten tijde der Karolingers was deze indeling vóór de inwerking van het leenstelsel algemeen Germaansch.

De eind 12de eeuw ontstane Friesche keuren onderscheiden de volgende bevolkingsgroepen: *ethelingen* (of *edelingen*, d.z. de bezitters van een “ethel” of “edel”), *frilingen* (of *frihalse*, d.z. de vrijen) en *letschlachta* (= van de stam der Leten of Laten, d.z. de horigen). Het merkwaardige van deze benamingen is dat zij zowel oudsaksisch en oudfries zijn. Over de herkomst van het Fries laat ik hier verder bij.

Relevant is dat de Saksen in Friesland geëmigreerd zijn en in de 4de eeuw een grote rol hebben gespeeld in de expansie van het Friese rijk. De taal der Sassers heeft zich gehandhaafd in het dagelijks verkeer en heeft de oorspronkelijke bevolking sterk doordrongen. Dit impliceert dat de Sassers op gelijke voet waren geërd als de Friezen, want de geëerden hadden rechtspraak en bestuur in handen en maakten de wetten en vormden het Friese volk. De “*lioda*”, “*liude*”, de *buren*. De immigranten waren de “overheersende groep”. Zij moeten dus de Friese eigenaars in getalsterkte hebben overtroffen, anders ook zouden de wetten niet (eeuwenlang) “in de taal der immigranten zijn geredigeerd”. Dit alles kon alleen wanneer de “*liude*”, de berechtigde allodiale grondeigenaren één bevolkingsgroep, één stand van regering, d.i. één geprivilegieerde stand vormden. Ook is nu duidelijk hoe het Saksische woord “ethel” in het oud fries is opgenomen, hetwelk reeds een eigen woord

“erve” of “erf” daarvoor had. De afleidingen “etheling”, “edeling” en “geërfde”, “eigenerfde” betekenen dus eveneens hetzelfde.

De edelingen of eigenerfden d.z. de Friezen, zijn dus van gemengd Saksisch-Frieschen bloede. Het voortleven van de Frieschen naam (Fresia) duidt eveneens op een samensmelting van de hier bedoelde stammen.

Opvallend is dat wanneer de oudste Friese keuren gewag maken van de voorrechten der Friezen deze steeds worden aangeduid als “vrije Friezen”. Hiertoe behoorden de 17 keuren van de Friese landen tussen Zuiderzee en Weser van de 11de eeuw. In de 7de keur staat o.m. “Alle Friezen zijn vrij, hebben een vrije stoel (*AK: rechtsprekend ambt*), voorzover zij vrij geboren zijn; dat gaf hen koning Karel opdat zij christenen zouden worden, het betalen van klipschiolda (aan de Noormannen) zouden weigeren en den Koning de huislaga zouden betalen. Daarmee kochten zij hun adeldom (lees etheldom) en vrijheid”. Enz.

Een Rüstrings (Rüstringen ligt in Oostfriesland) handschriftelijk commentaar van 1327 op keur 8 luidt: “Thet send ethelinga: alle fria Frisa, therthi Kining Kerl, and thi pagus Leo, and thi biscop Liudgere, etheldom and fria halsa ovir lendon, alsa fir sare fri and ful beren were and fon alderon to jungeron nene horonga nere”. M.a.w. hieruit blijkt dat de vrije Fries edeling is. Deze beide keuren hebben veel gemeen. Er blijkt uit dat alle Friezen “vrij “ zijn, “edeling” zijn en een “erfgoed” hebben.

Mede tot de oudste Friese wetten behoort het z.g. (oude) Westerlauwersche Schoutenrecht (ca. 1100). Hieruit blijkt eveneens dat de vrije Fries eigenaar is van zijn allodiaal erfgoed met waardeel. Hij is in de mark “geërfd” (erwed), waar hij een “eigen” (allodiaal) goed heeft. Hij is dus “eigenerfde”. Wederom een bewijs dat “edeling” en “eigenerfde” synoniem zijn.

Uit datzelfde Schoutenrecht blijkt dat de vrije Fries als ruiter dient; de andere in genoemde groepen missen de aanduiding “vrije Fries”. Hieruit volgt dat alleen de edelingen of eigenerfden als ruiter dienden en dat de andere groepen geen Friezen zijn. Aangezien er wel “vrijen” onder hen zijn, zijn deze dus geen Friezen. Immers zij gaan te voet te velde. De vrije Fries te paard. De vrijheid aangeduid in de stereotype uitdrukking “vrije Fries” moet van een hogere orde zijn dan die van een friling, van de vrije man: zij betekend meer dan persoonlijke vrijheid. Het is de vrijheid die ten grondslag ligt aan de befaamde vrijheid (in groter verband) van het Friese volk, de bevoorrechte positie waarin de Friezen zich bevonden. Zij zetelt in het berechtigd allodiaal erfgoed, waarvan de onderwerpelijke keuren

steeds gewagen”: de trots der Friezen. Zij is dezelfde uitmuntende vrijheid van de Saksische schepenbaarvrije waarvan steeds gewag is gemaakt . Zij beteekent de autochtone rechten der autochtone bevolking, d.z. de vrije Friezen.

Frilingen (frihalse) of gewone vrijen waren degenen die persoonlijke vrijheid genoten, dus die niet horig en geen slaven waren. Zoals uit het voorgaande blijkt konden hiertoe niet behoren de eigenaren van berechtigd allodiaal erfgoed. Oorspronkelijk waren zij geen Friezen. Vooral in Middenfriesland en in de Groninger Ommelanden zal dit het geval zijn geweest. De lites, laten, letslachta, d.z. de horigen waren zeerzeker geen Friezen. Volgens Siebs behoorden zij tot de vóórfriese bevolking. Zij waren werkzaam op de hoeven der Friese geslachten; hun lasten en plichten waren erfelijk en zij konden zich daarvan door opzegging niet bevrijden. Wel konden zij zich met wederzijds goedvinden vrijkopen. Ook konden zij erfelijke gebruikers zijn van een boerenplaats, tegen een vaste prestatie. Zij hadden dan recht op de grond, dat men als een recht van erfpacht kan beschouwen (AK: *op een boerenplaats: recht op de grond: het gebruik, niet op eigendom*). In Friesland was de horigheid in de late middeleeuwen reeds verdwenen. Na de 10de eeuw wordt er in Friesland niet meer gerept van slaven. (AK: *het is niet logisch / aannemelijk dat in de 15de eeuw door een pachter, delen van een rechtvoerende state gekocht kunnen worden of dat hij ze dan reeds in eigendom heeft. Immers de rechtvoering van deze state komt hiermee in gevaar (het 30 pondematen verhaal), als er al rechten verkocht zouden worden aan een vrijgekochte pachter dan zullen ze in de almende hebben gelegen, lijkt mij. De verkoop van gronden die voorheen aan de kerkelijke stand behoorden is een ander verhaal. Hier ligt de oorsprong van het goed van de Vogelensangh's? Dit is wezenlijk anders dan bij de Kingma's dunkt mij.*).

In de late middeleeuwen (1200-1500) vermelden de oorkonden een verwarrende verscheidenheid aan bevolkingsgroepen. Of klassen van personen: ridders, hoofdelingen, hovelingen, Harlingen, opstallingen, heerschappen, edelingen en eigenerfden, huislieden.

Eigenerfde betekent etymologisch: eigenaar van een allodiaal erfgoed. In deze betekenis vallen alle genoemde groepen met uitzondering van de niet inheemse ridders hieronder.

In een omslagregeling van 1479 wordt de bevolking van Middenfriesland verdeeld in heerschappen, die “honderd pondematen” hebben of “boeuven hondert pondemaete ryck” zijn; eigenerfden, “die omtrent dartich pondematen ryck zijn”; eigenerfden “die omtrent vyftich pondematen ryck” zijn “ende daer bouen”; huisliede, die 1 tot 20 koeien bezitten, en eindelijk “schamele die gheen koejen een hebben”. Men was dus geërfd of pauper.

Heerschappen zijn dus eigenerfden (in algemene zin) wier erfgoed 100 of meer pondematen groot is. In 1497 worden vermeld: “heerschappen ende gemene (=gemeenschappelijk, gezamenlijk) edelingen”. In verband met den evnegenomde omslagregeling kunnen deze edelingen niet anders zijn dan de eigenerfden (in enge zin) die 30-100 pondematen bezitten. Immers zij worden, evenals de eigenerfden, in 1497 na de heerschappen genoemd. Wat wederom bewijst dat deze woorden identiek zijn. In 1456, 1466 en 1486 wordt gewag gemaakt van de : “mena (ofri, = vergaderde gemeente) haedlingen” (hoofdelingen); in 1463 van “da mena Harlingen (haerling, harling, herling = hoeftling = hoveling, niet te verwarren met “heerman of huerman” = huurder van huizen of pachter van landerijen); in 1496: “hyrom hielden die steden ende ghemiene hovelighen mit malcanderen ghemiene daghen”. Hieruit moet de gevolgtrekking gemaakt worden (die door andere oorkonden wordt bevestigd) dat “heerschappen”, “hoofdelingen” en “hovelingen” identieke begrippen zijn of zijn geworden (echter niet etymologisch). Blijkens het Ommelander handrecht zijn opstallingen = “hovelingen” (hoevelingen) en “hoeftlingen” (hoofdelingen).

Aan de hand van vorenstaande en van nader te noemen gegevens volgt hier een beknopt overzicht van de aanduidingen der geërfden en de late middeleeuwen.

- Eigenerfden (in enge zin) en edelingen zijn eigenaar van een allodiaal erfgoed ter grootte van 30 tot 100 pondematen. Het goed kan zowel berechtigd als onberechtigd zijn. Het begrip “geërfd” (erwed) komt reeds voor in het oude Westerlauwersche Schoutenrecht van ca. 1100. Het begrip “eigengeërfd” (egenarvet) komt voor in de willekeuren van Langewold (1207); het woord “eigenerfde” treffen we eerst aan in 1471, wat uiteraard niet wil zeggen dat het niet eerder werd gebruikt.
- Huislieden (AK: *komt ook bij de Kingma's voor*) zijn eigenerfden (in algemene zin), wier grondgebied minder dan 30 pondematen groot was, hetgeen ten gevolge had dat hun erfgoed zijn recht verloor. Reimers noemt hen eigenerfde huislieden, Siebs spreekt van huisman of bijzondere eigenerfde. In Oostfriesland heette iedere eigenerfde die zijn recht had verloren (doordat hij het had moeten afstaan aan hoofdelingen) huisman, al was zijn bezit groter dan 100 grazen.
- De heerschappen zijn reeds genoemd. Zij hebben hun goed geheel of gedeeltelijk verpacht en heten “heerschappen” tegenover “meijers” (= pachters).
- Hovelingen. Hoveling (hofling, hoeveling, hoeftling) komt van “hof” (ofri, ags, os) en is dus een oudfries woord en is in die taal gekomen met de Saksische immigratie. Hof

betekent ook “hoeve”. Etymologisch is het dus synoniem met “edeling” en “eigenerfde”. Maar zoals reeds is opgemerkt, werd in het spraakgebruik met hoveling (evenals met heerschap en hoofdeling) de grootgrondbezitter aangeduid. Dit blijkt ook uit het Hunsigoer en Fivelgoer landrecht, dat aan het getuigenis van den hoveling hogere waarde toekent dan aan dat van de andere geërfden. Weliswaar worden hier opstallingen genoemd, maar het Ommelander landrecht vermeldt op twee plaatsen dat opstalling = hoveling = hoofdeling (hoeftling). Zij zijn de “potentiores en diciores”. Hovelingen worden in de oorkonden in Middenfriesland reeds vermeld in 1358. De voorzitters van de gilden en de stad Groningen worden in 1318 (en later) ook hoveling (of hovinge) genoemd. De titel jonker komt tussen 1580 en 1590 reeds voor in de oude hovelingengeslachten ook hebben volgens de Blécourt vermoedelijk in de Groninger Ommelanden bewoners van edele heerden zich soms de titel jonker aangematigd, zonder tot de oude adellijke geslachten (lees hiervoor “edelingen of eigenerfden) der Friese landen te behoren. (AK: *Bij de Kingma's jonkvrouw van Viersen / eerste e.v. Ignatius*)

- Hoofdelingen; Hoofdeling (hovetling, hoeftling) komt van “hoofd”, ofri hâved, hâfd, ags hêafod, mnl. hovet, hoofd) Hoofdelingen zijn hovelingen wier macht en invloed zo groot zijn dat zij hun dorp of landstreek als hoofdeling, d.i. als hoofd worden erkend. Zij hadden zich als leiders weten op te werpen en de onderlinge twisten en veeten (Schieringers en Vetkoopers ca. 1250-1500) en wisten tot rijkdom en macht te komen. Zij onderscheidden zich van de andere hovelingen:
 1. door het in dienst hebben van een kleine, misschien zelfs dikwijls maar zeer kleine, staande strijdmacht (welker leden “woners” of “ruters” werden genoemd) voor militaire doeleinden, van welke ze in juridische zin “hoofdeling” waren;
 2. door het bezit van een burcht, bewesten de Lauwers “stins”(= steenhuis) genoemd, beoosten daarvan “borg” geheten. Op deze wijze was voor een ieder duidelijk kenbaar dat de bewoner degene was die zich blijvend op militair geweld had ingesteld. Hij was duurzaam op den strijd ingericht. Meestal zullen de stinsen en borgen, die men in de meeste dorpen aantrof, eenvoudige bouwwerken zijn geweest: een plumpe woontoren, die in de doorsnede maar ruimte had voor één vertrek. Maar ook zo al was deze een kostbaar verdedigingsmiddel in een land waar natuursteen ontbrak.

In Middenfriesland verwierven sedert het begin der 15de eeuw eenige hoofdelingengeslachten een buitengewone invloed ten aanzien van de rechtspraak en het landsbestuur. Dit kon alleen geschieden door aankoop van rechtvoerende staten in haar geheel of (en) van de aan de staten verbonden rechten. Het aantal rechtvoerende staten verminderde dus . Men kreeg nu enkele grootgrondbezitters met kwantitatief meer dan normale recht en heerlijkheid, en vele grondeigenaren zonder recht en heerlijkheid . Wat weer omgekeerd de macht en den invloed der overige eigenerfden verminderde. (Dit verklaart wellicht waarom de benaming “eigenerfde” eerst in de 15de eeuw in zwang is gekomen). Door hun onderlingen veeten en voortdurende twisten hebben de hoofdelingen zich niet als stand kunnen organiseren en hebben zij op het platteland en op het gewest een invloed uitgeoefend die tot staatkundige ontbinding leidde. *(AK: Indien Jelle als eigenerfde berechtigd was zouden we hieruit kunnen opmaken dat Kinghum dus niet zijn rechten heeft verloren, ook gezien de rechten die later door de Kingma's zijn uitgeoefend op basis van hun eigenerfde rechten).*

In 1498 onderwierpen de Friezen in Middenfriesland zich aan hertog Albrecht van Saksen-Meissen. Hertog George, Albrechts opvolger eischte dat de heerschappen (en de inheemse ridders die tevens heerschap waren) hun landerijen van hem in leen zouden nemen. Zij hebben zich hiertegen verzet bij monde van Edo Jonghama, die o.m. betoogde dat hun bezit sedert vele honderden jaren als vrij erfgoed van de ouders op de kinderen was vererfd, zodat zij eveneens de plicht hadden hun nakomelingen dit bezit als vrijgoed na te laten. Hertog George heeft zich daarop vergenoegd met een door allen persoonlijk af te leggen eed van trouw en de 21sten penning jaarlijks van de pachtwaarde van hun grond, voorzover ze die niet zelf gebruikten. In 1505 liet hertog George een register opmaken waarin de heerschappen werden vermeld; in 1544 werd dit register herzien. Mr Wierdsma Schik acht het niet onmogelijk dat enige familieën vergeten of met enige bijzondere reden voorbijgegaan zijn *(AK: geldt dit ook voor de Kingma's: uitzoeken indien mogelijk)*. Als bijzonderheid worde hier vermeld dat vele in de registers vermelde namen patronimica *(AK: vaders naam)* zijn die nog niet tot erfelijke geslachtsnamen waren uitgegroeid *(AK: ook hier uitzoeken of dit voor de Kingma's gold)*. Waaruit dus blijkt dat midden 16de eeuw het voeren van een erfelijke geslachtsnaam nog niet algemeen gebruikelijk was bij de aanzienlijksten in de Friesche landen. *(AK: geldt dit ook voor Kinghum? gezien de wisselende achternamen in de 15de en begin 16de eeuw, pas laat in de 16de eeuw wordt het Kingma. Het niet voeren van een erfelijke geslachtsnaam zegt dus niets over de duur of het begin van het verblijf van de Kingma's op Kinghum. Blijkbaar wordt dit pas vanaf 1505 praktisch relevant i.t.t. het voeren*

van een merk of wapen, deze zijn in die zin al langer praktisch relevant en zijn gekoppeld aan het eigenerfde recht, en dus aan het erf). Na 1505 worden in Middenfriesland geen hovelingen meer vermeld. In de 16de eeuw wordt de benaming “adel” gebruikt voor de gezamenlijke ridderschap, dus voor de feodale adel. De geprivilegieerde heerschappen worden voortaan edelen, edelluijde genoemd (als naklank van edeling) soms ook worden zij ook als adel aangeduid. In navolging van de Saksische ridders voegden zij veelal “van” voor hun patronimicum of herkomstnaam waarin “stra” reeds = “van”, aan welk taalbederf ook anderen zich gingen bezondigen. (AK: thoe Kinghum, thu Kingma, van Kingma ?). In het reglement op het stemmen van Volmachte ten Landsdage van 1578 werd bepaald dat “elke grietenij ééne stem had op den Landsdag, verdeeld tusschen twee of meerdere personen, doch zodanig, dat de eene helft Edelman en de andere Eigenerfde moest zijn”. Hierdoor werd ten aanzien van dit stemrecht en dus in de vertegenwoordiging in de regering als het ware twee, zij het gelijkwaardige, standen gecreëerd, die ten allen tijde één waren geweest. (AK: hier zien we dus de geleidelijke aantasting van het eigenerfde recht. Omdat het niet meer functioneerde door de vele eigenerfden? Is deze “nieuwe stand” ook de reden dat Ignatius alle “oude” gronden van Kinghum weer opkocht van zijn familieleden (groter dan 100 pondematen) en zij het aan hem verkochten voor een groter dan individueel belang? Ignatius was tenslotte een strateeg)

Artikel 2 van het “Reglement Reformatoir” van 1748 bepaalt ten aanzien van de inheemschen adel : “voor Edelen zullen worden gehouden welkers Familien daar voor in de publique Registers zijn geagnoseert. Welke registers worden hier bedoeld? Buiten die, bij Winsemius voorkomende, zijn er geene bekend. Waarschijnlijk zijn ze dus nooit gemaakt. (?) Bijzondere belangen waren hier mogelijk wel al te veel in het spel. Typerend in dit land was de afkeer van adel ontleend aan vorstengunst. Men wilde geen feodalen adel: men voelde zich reeds van adel “uit eigen recht”:

De hier besproken groepen van eigenerfden stoelden alle op denzelfde wortel: in oorsprong waren zij gelijk. Tot hetzelfde geslacht behorende kon de een hoofdeling of heerschap zijn, de ander huisman. Maar de verzamelnaam “eigenerfde” en het geslachtswapen dat deze stand vertolkt blijven aanwijzingen van een roemrijk verleden, van berechtigd allodiaal erfgoed. Tot de huidige dag getuigen de wapens van hen die behooren tot de voormalige eigenerfde geslachten van het berechtigd allodiaal erfgoed hunner voorvaderen. Hun wapens zou men met evenveel recht edelingenwapens als eigenerfde wapens mogen noemen. De voorkeur

voor “eigenerfde” berust op het feit dat het woord “edeling” in de late middeleeuwen nagenoeg in onbruik is geraakt, het begrip “eigenerfde” daarentegen algemeen bekend is.

Deel-4 Over de wapens der Friezen

Het gebruik van geslachtswapens, uit en door het leenstelsel ontstaan. Vond ingang toen alle Westeuropese landen, behalve de Friesche landen, gefeodaliseerd waren. Alle specifiek Friesche wapens dragen dan ook een of meer kenmerken van dezen eigendom. De constitutieve elementen hiervan zijn: 1. grondbezit, hetwelk moet zijn: 2. erfelijk, 3 allodiaal, 4 berechtigd.

Het gebruik van geslachtswapens was bij de Friesche eigenerfden zo algemeen dat men wel kan zeggen dat allen een geslachtswapen voerden, hetwelk nog ten huidigen dage wordt gevoerd door hun nakomelingschap.

In Middenfriesland voert een aantal boerenplaatsen, die volgens de floreencohieren stemgerechtigd waren en door erfgezetenen werden bewoond, in de windvaan het wapen. In Frankrijk was het tijdens de 12de eeuw slechts den adel veroorloofd windvanen op de huizen te hebben.

Volgens de heraldiek zouden de wapens der Friezen “oerwapens” zijn, d.z. de zulke welke zijn ontstaan met het gebruik wapens te voeren en welker geldigheid stilzwijgend erkenning vond, in tegenstelling met de later door de bevoegde overheid verleende wapens. De Friesche eigenerfdewapens zijn echter meer dan oerwapens, het zijn “oorkondewapens”, d.w.z. zij doen kond van hun oorsprong en wel hier voege dat, zoals werd opgemerkt, de wapenheer eigenaar was van een “berechtigd allodiaal erfgoed” (indien de weergave volmaakt is, anders komen er één of meer der constitutieve (AK: = *essentiele, vormende, wetgevende*) elementen in tot uitdrukking) hetgeen impliceert dat hij het wapen heeft aangenomen “uit eigen recht”. (AK: *wordt hier bedoeld een stuk in een wapen dat niet aan de hierboven genoemde vier elementen beantwoord?*)

Het ligt voor de hand den grondeigendom weer te geven door producten van den bodem. Men vond deze in zijn dagelijkse naaste omgeving: op den akker, in de weide, in het Bosch, aan de waterkant. Deze stukken zijn dan ook zeer algemeen. Zijn zij aan den akker ontleend dan duiden zij op het hoevebezit; in de andere drie gevallen duiden zij op het almende recht. Het een sluit het ander in: hoevebezit brengt aandeel in de almende met zich, en omgekeerd

sluit aandeel in de almende hoevebezit in. Bovendien was het aandeel in de almende reeds individueel eigendom toen de geslachtswapens ontstonden.

Zo heeft men ook middelen gevonden om tot uitdrukking te brengen het recht op het rechterambt, het jachtrecht, het vischrecht, het eigenerfdeschap in het algemeen en het hoofdelingschap in het bijzonder.

Veelal bevat één wapen verschillende stukken welke onderscheiden soorten van bezit en rechten vertolken. Ook kan het helmteken, wanneer dit niet als stuk in het schild voorkomt, een nadere aanduiding zijn. Dit alles is zo algemeen dat men wel mag zeggen dat een wapen alleen dan specifiek Friesch is wanneer één of meer der genoemde elementen er in zijn versymboliseerd.

De godsdienst, tot in de eerste decennia der 16de eeuw uiteraard de Katholieke, heeft in Friesland een bijzonder grote invloed uitgeoefend. De kloosters waren er rijk en talrijk. Daarom komen christelijke symbolen veelvuldig, wellicht meer dan elders, in de wapens voor, in het bijzonder die der heilige maagd Maria die bij de Friezen in zeer hoog aanzien stond. Bijna elk stuk der wapens in de wapens (in het algemeen) is terug te voeren tot het attribuut van een heilige. In de Friese landen komen echter maar enkele heiligen daarvoor in aanmerking. In deze gevallen zal ongetwijfeld een tweeledige bedoeling hebben voorgezeten, nl. 1ste het berechtigde allodiale erfgoed te symboliseren en 2de zich den bijstand te verzekeren van de daarvoor in aanmerking komende heilige. Deze opvatting ligt geheel in de middeleeuwse gedachtegang. Met name is dit het geval met voortbrengselen van de bodem en met de dieren die worden gevangen of waarop wordt gejaagd. Welke zowel symbolen der kerk zijn, als uitdrukking geven aan de grondeigendom en het jachtrecht, het visrecht, enz. Alleen in deze laatste betekenis moeten zij worden geacht te behoren tot het terrein van deze verhandeling. Deze tweeledige bedoeling komt wel zeer sprekend tot uitdrukking in de “sleutel” als wapenfiguur.

Niet voor alle stukken kon een afdoende verklaring worden gevonden. Het oorspronkelijke, onverdeelde geslachtswapen (bijv. drie klavers) duidt dus altijd op het eigenerfdeschap (in het algemeen). En in de meest eenvoudige vorm bevat het veld gewoonlijk drie gelijksoortige stukken, welke kunnen zijn geplaatst paalsgewijs of 2, 1. De paalsgewijze rangschikking komt zelden voor, de andere is zeer algemeen. De plaatsing 1, 2, welke eveneens vrij veelvuldig voorkomt, komt nader ter sprake. *(AK: Het Kingma wapen volgt de vorm 1, 2 zij het dat hiervoor twee verschillende stukken worden gebruikt resp. de pijl en de*

twee kinkhoorns. Beiden lijken echter te verwijzen naar allodiaal erfgoed. Dit lijkt mij in eerste instantie niet geheel consistent met de doelstellende symboliek. Hierover later nog enige opmerkingen). In ieder geval voldoet het aan de eis dat het minimaal één verwijzing naar allodiaal erfgoed symboliseert).

Zoals reeds opgemerkt moet het erfgoed zijn vererfd gedurende minstens drie generaties (twee graden). Nu zou het wel zonderling zijn indien men het erfelijkheidsbeginsel niet mede tot uitdrukking zou hebben gebracht in het wapen. Dit klemmt te meer omdat het element “allodiaal”, vooral aanvankelijk, zeer moeilijk tot uitdrukking kon komen. Het erfelijkheidsbeginsel werd hierdoor van primair belang. Dat het aantal van drie gelijksoortige stukken het erfelijkheidsbeginsel verbeeldt, ligt geheel in de middeleeuwse gedachtegang en vindt erkenning in de bekende eigenerfdenemblemen: drie eikels en drie klavers.

Uitdrukkelijk wordt hierbij steeds het aantal “drie” vermeld. *(AK: Hier wijkt het Kingma wapen dus af van het principe om het erfelijkheidsbeginsel weer te geven in drie gelijke stukken, wellicht is deze gedachte tot uitdrukking gebracht in een combinatie van twee, misschien specifiek voor Kinghum belangrijke, allodiale rechten? Onderzoek hiernaar lijkt wenselijk).* Weliswaar komt dit aantal gelijke stukken eveneens veelvuldig voor in niet-Friese wapens als gevolg van de driehoekige vorm van het schild in Gothische stijl.

Maar waar, in het betreffende tijdsgewricht, de bedoelde algemeen Germaansche rechtsregel., ten aanzien van den grondeigendom alleen nog toepassing vond in de niet-gefeodalisierde Friesche gebieden, ligt het voor de hand in die landen aan dit feit een andere, bijzondere betekenis te hechten. Wanneer de drie gelijksoortige stukken den erfgrond weergeven impliceert dit dat het goed een allodium is. *(AK: dit wil m.i. niet zeggen dat op de wapens waar deze driestukkengedachte niet op voorkomt geen allodiaal erfgoed wordt gesymboliseerd. De drie gelijke stukken op een wapen geven de oorspronkelijke gedachte van het allodiale erfgoed echter het meest puur weer. Aangezien er meer oude wapens zijn waarop deze symboliek niet zo puur zijn weergegeven mag m.i. worden verondersteld dat niet iedereen zich aan deze “pure” ongeschreven “regel” hield. Het Kingma wapen geeft wel een symboliek in drie stukken van allodiale rechten weer: pijl als jachtrecht en twee kinkhoorns als visrecht.... Staan ze dan ook voor drie generaties? De kinkhoorn staat wellicht ook symbool voor de horn Kink en met de horn impliciet het recht van eigenerfde en grondbezit?).* Met zekerheid mag worden aangenomen dat drie gelijksoortige stukken, welke op zich zelf grondbezit weergeven, het erfgoed (met drie generaties) aanduiden, dat dus een allodium is.

Het “merk” was een prefeodaal persoonlijk bezitsteken. Deze merken bestonden uit eenvoudige figuren van rechte lijnen, die gemakkelijk in een boom of huisbalk konden worden gekerfd. Eigendommen werden er mee gemerkt. Voor de Friezen wordt er reeds in de Lex Frisionum gewag van gemaakt dat ieder bij het loten zijn eigen merk in een staafje sneed. De oudste zoon voerde het merk van zijn vader onveranderd. De jongere zonen wijzigden het door bijvoeging van een lijn. Het merk werd dus evenals later het wapen “gebroken”. Fouten ontstonden makkelijk, vandaar dat de eigenerfden gemakkelijk overgingen tot het voeren van wapens. Maar het merk, het prefeodale bezitsteken, kreeg in het wapen veelal een plaats en wel in het doorsneden schild (AK: *geldt niet voor het Kingma wapen*).

Verder worden de kleuren besproken zilver opblauw komt zeer veel voor (33%). Ook wordt de adelaar uitgebreid besproken. Het komt er op neer dat feitelijk de adelaar wordt toegevoegd (gerechtigd om te voeren) wanneer de eigenerfde daadwerkelijk het ambt (namens de keizer) van rechter uitvoerde (klaarblijkelijk een ambtszegel). Omdat de eigenerfden op basis van hun allodiaal recht (de stoel), gerechtigd waren hoefden zij de adelaar niet te voeren. Pas toen het misbruik met het verkopen van rechten zonder grond in zwang kwam, reeds in de 14de eeuw, zullen de rechtvoerende staten het op prijs hebben gesteld hun recht in hun wapens tot uitdrukking te brengen. De adelaar wordt gevoerd sedert de 13de eeuw. Ca. 50% van de eigenerfden voerden de adelaar in hun wapens.

Een pijl komt zelden voor in de friese wapens. Aangezien pijlen (nl. boog en koker) behoorden tot de bewapening der minst bemiddelde “vrijen”, behoort de pijl als strijdwapen niet thuis in een eigenerfdenwapen. De pijlen zullen moeten zijn “vogelpijlen” in welk geval zij duiden op het jachtrecht als onderdeel van het alمندerecht. (het met pijlen doorboorde hart is een symbool van de heilige maagd Maria en valt dus buiten onze beschouwing). (AK: *In het Kingma wapen wordt dus ontegenzeggelijk het jachtrecht als alمندerecht voor de Kingma’s gesymboliseerd*)

Schelp. Schelpen werden slecht aangetroffen in twee middenfrieze wapens (AK: *hij heeft blijkbaar het Kingma wapen nooit gezien, of het week te veel af van zijn verhandeling en wordt daarom niet genoemd. In 1943 was het wapen in ieder geval reeds “literair” bekend*). Niettemin is dit stuk belangwekkend. Aangezien het als Christelijk symbool (AK: *hij heeft het hier echter over de Jacobsschelp*) alhier niet voor bespreking in aanmerking komt, denkt men m.h.o. op het uitgestrekte kustgebied van Friesland, al dadelijk aan oesters of mosselen. Mede omdat het vischrecht als onderdeel van het alمندerecht tot aan de erfgoed inhaerente

rechten behoort. En het lijkt geen twijfel dat de teelt of het zamelen dezer gezochte schaaldieren aan dit recht was onderworpen. De daartoe gerechtigden moesten dus aan zee wonen. (AK: *voor de Kingma's lijkt een andere verklaring noodzakelijk*). Dit blijkt inderdaad het geval te zijn met de beide geslachten die schelpen in hun wapens voeren. Hunne staten liggen aan of bij de zee(Hottinga te Workum (stins) en Pietersburum (state); Juwingastate te Hallum).

De Zwaan kan duiden op het (AK: *oude recht van de "adel"*) om zwanen te schieten, dus op het jachtrecht, onderdeel, van het almemderecht. Dit recht hadden uiteraard oorspronkelijk alle eigenerfden. Later schijnt het echter in sommige Friese landen te zijn beperkt tot enkele huizen. Maar ook kan de zwaan duiden op het recht om zwanen te houden, d.i. het recht van zwaandrift (het recht om met uitzondering van ieder ander zwanen te houden binnen zeker gebied en de inwoners te dwingen deze dieren niet te verjagen, te hinderen, te storen, veelmin te doden). (AK: *dat het op Kingma state het recht betrof om zwanen te houden is duidelijk, hiervoor was zelfs een stuk van de "gracht" gereserveerd*). De zwaan gold voor edelen vogel. Hamconius vermeldt nog in 1609 dat alle eigenerfden hiertoe gerechtigd waren. Dit recht zal mede tot het almende recht moeten worden gerekend. De zwaan komt in de middenfriese en Ommelanden wapens zelden voor. (AK: *Het Kingma wapen lijkt een vreemde eend.. in de beit van de Fiese eigenerfde wapens. Doet me goed...*)

Deel-5 Vragen, vragen....

Enige conclusies en vragen m.b.t het bovenstaande en de geschiedenis van Jelle, Kinck, Kinghum, Kinghem, Kingma, van Kingma enz.

Wat weten wij in relatie tot de oude geschiedenis inmiddels over de "oudste" Kingma's (vermoedelijk meer dan bij mij bekend, ik houd mij dan ook aanbevolen voor aanvullingen).

Sommige vragen overlappen elkaar.

1. Ca. 1450 is Jelle bekend als bewoner van Kinghum. Onbekend wie zijn ouders waren, waar zijn naam vandaan komt (vernoeming) en dus weten we ook niet of de achternaam Kinghum (of een afgeleide daarvan) ook door zijn voorouder werd gevoerd.
2. Het voeren van overerfbare geslachtsnamen is in de 15de eeuw redelijk gewoon onder eigenerfden maar nog niet overal vanzelfsprekend. Pas in de 16de eeuw is dit een

gegeven. Dat Jelle formeel niet Kinghum genoemd wordt en later thoe Kinghum wordt vermeld zegt dus mogelijk iets over het voeren van wel of geen erfelijke achternaam (standaard voor alle eigenerfden vanaf ca. midden 16de eeuw) in die tijd door de Kingma's, dit ongeacht of hun voorouders wel of niet op Kinghum woonden. In verband hiermee moet genoemd worden dat het voeren van een Merk door eigenerfden heel oud is (van voor de middeleeuwen). Het voeren van een overerfbaar wapen is minder oud (vanaf midden 13de eeuw) dan van een Merk. Het "Merk" was belangrijker (overerfbaar eigendom en loten bij het almende recht m.b.t. rechtspraak) dan de naam omdat het verbonden was aan het erfgoed en niet aan de persoon. Vervolgens wordt het Merk opgevolgd door het geslachtswapen. Ook hier geldt dat het wapen verbonden was aan het erfgoed, in de stukken worden immers de allodiale rechten verbeeldt. (fouten werden met wapens voorkomen: immers "merken" waren zeer eenvoudige lijn diagrammen terwijl "wapens" zeer specifiek zijn met veel kenmerken). Pas ver na de wapens kwam de overerfbare naam van de eigenerfde (algemeen in gebruik vanaf midden 16de eeuw). De naam is dus historisch niet relevant omdat de allodiale rechten verbonden waren aan het eigenerfde goed en niet aan de persoon. Dit verklaart m.i. wellicht waarom de vroege Kingma's nog geen eenduidige overerfbare achternaam voerden. Zij vonden het klaarblijkelijk niet nodig, hetgeen formeel correct was. De geschiedenis van de Kingma's moet dan ook in de allodiale rechten gezocht worden van de oorspronkelijk groothoeve en in de daarvan afstammende opsplitsingen in volhoeves voor de 15de eeuw gezocht worden. Wellicht is in combinatie met het Kingma wapen meer te achterhalen over de voorouders van Jelle. Het oudste bekende Kingma wapen is zonder ½ adelaar. De betekenis van het voeren van de adelaar in het wapen is voor eigenerfden impliciet en hoeft daarom niet gevoerd te worden terwijl het recht daartoe wel bestond. Met of zonder adelaar maakt voor het wapen van een eigenerfde met berechtigd allodiaal erfgoed dus niet uit. Er is mij niets bekend over een "merk" van de oude "eigenerfde" bewoners van Kinghum, terwijl dit er dus wel geweest moet zijn. Wellicht ook onderzoekbaar.

3. M.i. is niet zeker of Jelle inderdaad eigenerfde was (wordt wel genoemd in sommige genealogien). Dit moet nog nader worden onderzocht, zo ook voor zijn directe opvolger (Pieter Jelles) op Kinghum inclusief onderzoek naar diens rechten. Zijn kleinzoon en opvolgers wel, met de bijbehorende rechten (dit is dan toevallig ook meteen de derde generatie. Duidelijk is dat verder onderzoek hiernaar relevant is. Een

aanknopingspunt is het feit dat daar iets over wordt genoemd in de rechtszaak m.b.t. de visrechten.)

4. Kinghum is veel ouder dan 1450. Waar komt de naam vandaan. Hoe heeft in de loop der tijden dit allodiaal goed zich ontwikkeld in naam, grootte, er op berustende almende rechten, eigenaarsverhoudingen, erfgenamen, verkopen, enz.
5. Ik ga er van uit (op basis van de boven beschreven historische ontwikkeling) dat Kinghum ooit een groothoeve was. De vraag is dan wie zijn de eigenaren van de volhoeves die uit de oorspronkelijke groothoeve zijn afgesplitst (door vererving). Welke families zijn hierbij betrokken. Is ergens te achterhalen hoe en waar de ca. 120 pondematen van de oorspronkelijke groothoeve (in samenhang met de andere groothoeven en de Hem (van Kinghem) gelegen hebben? Is te achterhalen hoe de volhoeven die afgeleid zijn van Kinghum genoemd zijn? Een reden om aan te nemen dat Kinghum een volhoeve geweest is en niet een erfelijke afscheiding van een andere groothoeve is m.i. dat Kinghum in naam gekoppeld is / geïntegreerd met een Hem/buurtschap/dorp. De Hem was van oorsprong de almende (wel of niet bewoond) van de buurtschap (de drie groothoeves). Later ontstaan dorpen in de almende, klaarblijkelijk ook “hem” genoemd. Het lijkt mij logisch dat reeds van het vroege begin de almende werd bewoond door mensen die werkten op/voor de eigenerfden. De buurtschappen zijn m.i. dan ook zeer oud en ontstaan kort na het ontstaan van de groothoeven. Dat Hem als dorp identiek is geworden aan de oorspronkelijke Hem van het buurtschap der drie groothoeven lijkt mij zeer aannemelijk. Dit betekent m.i. dat de kern van het oude King / Kinck? tegen de Hem lag. Vanuit de historie geredeneerd heeft de “Hem” zich in het oude buurtschap van eigenerfden gevormd in de almende die dus grensde aan Kinghum. (is deze Hem dan het vroegere Zweins? (Zweins als huidig buurtschap/dorp is van latere datum) of is er een oudere Hem die inmiddels verdwenen is? Waar komt Zweins oorspronkelijk vandaan?). De eigenerfde was eigenaar van zijn erf met waardeel (“hemmerke del”, 120 pondematen). De combinatie van erf en waardeel in gebruik (almende recht) en Hem / Hemmercke verwijst indirect naar vóór de 12de eeuw (omdat in de 12de eeuw het “oude” gebruik van de Almende niet meer plaats vond en de almende dus toen zowel bewoond als in eigendom definitief verdeeld).
6. Het rechtvoerende Kinghum: betreft dit uitsluitend het goed (erf plus almende recht) waarop Jelle woonde? of zijn er nog andere rechtvoerende Kinghums (betreft de

opdeling in max. vier delen van het oorspronkelijke goed. Immers dit werd opgedeeld onder de erfgenamen met behoud van rechten mits het goed niet kleiner werd dan 30 pondematen).

7. Welke andere Groothoeven behoorden tot de “oude” buurtschap waartoe ook Kinghum behoorde?
8. Wat is er in het verleden precies verkocht aan andere eigenerfden in de omgeving of in andere gouwen uit Kinghum. Zowel Heerma, Sjaarda en wellicht ook Laes spreken van goed in Kinghum of bij Zweins. Is hierover meer te achterhalen en in samenhang met elkaar te brengen?
9. Hoe groot was de volhoeve (in pondematen) in de 15de eeuw. Naast enkele andere eigenaren van goed in Kinghum was Jelle eigenaar van grond (hij vererfde nl. aan zijn zonen en dochter. Zoals genoemd waren allen “sone” gelijk in recht. Hoeveel kregen de zonen en de dochter?). Als Jelle eigenerfde was en de daarbij behorende rechten voerde was de rechtvoerende state “Kinghum” in ieder geval reeds minstens drie generaties in zijn familie. En dan komen we in ieder geval in de 14de eeuw terecht. Kleinzoon Jelle Pieters (III) bezat minstens 30 PM omdat hij als rechtvoerende eigenerfde genoemd wordt. Ook zijn broers beschikken blijkbaar over voldoende grote stukken rond om rechten te laten gelden. M.i. wijst dit er op dat het goed van Jelle toch tamelijk groot tot aanzienlijk geweest moeten zijn.
10. Welke bezittingen in Kinghum lagen precies bij het geslacht Sjaarda en eventuele andere geslachten die bezit in Kinghum benoemen. Het bekleden van het rechtsambt over/namens Kinghum betekent niet per definitie dat de Sjaarda's ook beschikten over de rechten van de rechtvoerende state Kinghum waar Jelle woonde. Hoe kwamen de Sjaarda's aan deze erfrechten (o.a. de plicht tot het houden van een paard op het goed uit Kinghum dat genoemd wordt in een erfenis binnen de Sjaarda's: welk goed, hoe groot?) . Hoe duiden we dit exact in relatie tot Kinghum waar Jelle woonde? Jelle heeft blijkbaar niet deze plicht, althans dit blijkt nergens uit! Over welke rechten gaat dit precies, waar komen ze vandaan? Gaat het hier om de oude allodiale plichten die samenhangen met de oorspronkelijk groothoeve en niet gelden voor de volhoeve van Jelle? Hoe en wanneer zijn de rechten in de loop der tijd verdeeld of gealloceerd?

11. Er is geen enkele verwijzing naar het feit dat Jelle een pachter was. Integendeel, een totaal onbekende pachter wordt in de 15de eeuw niet zomaar eigenaar van een rechtenvoerende state met rijke en machtige eigenerfden in de directe nabijheid. Totaal onwaarschijnlijk.
12. Ignatius beschikt m.i. door aankopen uit de familie (en wellicht van derden) inmiddels weer over een groothoeve. Zit hier historisch besef achter, een andere reden dan puur bezit, politiek? Gezien de periode lijkt het niet waarschijnlijk dat zijn eigenerfde rechten hierdoor wijzigden, maar mogelijk speelt hier reeds de mogelijke grotere politieke invloed als heerschappij / edele / jonker (= eigenerfde uit oud eigenerfde geslacht met “goed” gelijk of groter dan 100 pondematen genoemd in de omslagregeling in 1479? Dit speelt in deze periode, ook gezien zijn huwelijk met zijn eerste vrouw (jonkvrouw). Het uitvoeren van de oorspronkelijke eigenerfde rechten veranderden wel in die periode, niet meer door het lot, of jaarlijkse beurt maar door benoeming door de hertog / of diens vervanger de stadhouder. Wat zijn de daadwerkelijke redenen dat zijn neven en nichten hun rechten in Kinghum aan Ignatius verkopen en niet aan een andere belangstellende (vast niet omdat hij zo aardig was)?
13. Afkomst en betekenis van het wapen. M.i. is duidelijk dat de stukken in ieder geval deels verwijzen naar de almende rechten. Onduidelijk is waarom er slechts twee kinkhoorns i.p.v. drie op staan. Dit hoeft niet te betekenen dat het geen berechtigd erfgoed is maar het laat wel de vraag open, twee is eigenlijk niets, dus wat is hiervan de reden? In deze context is dan ook de combinatie met de (vogel)pijl niet helder. De vogelpijl verwijst naar het almende recht van de jacht. De zwaan als helmteken verwijst ook naar een almende recht (in dit geval niet de zwanenjacht maar naar het houden van zwanen) en is als helmteken wel te verklaren. Voor mijn gevoel (als het Kingma wapen inderdaad ouder is dan pakweg 1450, (moet nader onderzocht worden) verwijst de kinkhoorn dan veeleer naar de oorsprong van de Horn (groothoeve) Kinck of gevestigd op kinck, een oud vruchtbaar gebied als onderdeel van een buurtschap. Blijft dan over de oorsprong en de betekenis van de naam. Waar komt de naam Kink, kinkhoorn vandaan ten oosten van Franeker? Door de kinkhoorn toe te schrijven aan de verwijzing naar het grondrecht krijgt de pijl als almenerecht eenduidig de functie zoals in de tekst omschreven: impliciet verwijzend naar allodiaal eigenerfde goed.
14. Tot zover de vragen. Er zijn er meer te stellen, en die zullen er ook komen. Volgens mij zijn er echter voldoende aanknopingspunten om de oude geschiedenis van de

eigenerfden in de Kinghum regio door te spitten. Meer gegevens dienen gevonden te worden om een beter inzicht te krijgen in de ontstaangeschiedenis van onze vroege familienaam. Ik ben er absoluut van overtuigd dat er nog meer te vinden is. In dit soort zaken is altijd de vraag waar te zoeken. Ik denk dat met deze tekst enige richting is aangegeven. Helaas ben ik zelf niet in de situatie hier de komende 5 jaar veel tijd in te steken. Ik houd mij echter aanbevolen te horen hoe anderen hierover denken en mee aan het werk kunnen gaan.

De Grafzerk van Gerrolt Intesz Kingma

De grafzerk van Gerrolt Yntesz Kingma

Gerrit Kingma, zoon van Andries Kingma / Foekje Hooghiem, geboren in 1917 te Dokkum begon in de 70'er jaren met het verzamelen van gegevens over "zijn" Kingma familie. Bezocht de oude nog levende familieleden en vulde zijn informatie geleidelijk aan met die van hen. Enfin, zoals iedereen begint met de zoektocht naar zijn voorouders. Na zijn pensionering spendeerde hij, tijdens zijn familiebezoeken aan Friesland, menig dag in Leeuwarden in het Rijksarchief. Daarnaast bezocht hij regelmatig het Rijksarchief in Den Haag. In Leeuwarden leerde hij de daar toen nog werkzame archivaris kennen. Deze had van verschillende oude geslachten / eigenerfden die nog niet (genealogisch) in kaart waren gebracht en mogelijk uitgestorven, de archieven onderzocht en de nodige informatie verzameld. De Kingma's waren vanaf Jelle Kingum (1450) reeds deels uitgewerkt tot ongeveer de 7de generatie met Ignatius als laatste Kingma op Kingma-State.

Nu werd het nog leuker.

De oude Kingma's werden natuurlijk een uitdaging, was er een link? Nog meer uren werden besteed aan onderzoek in doopregisters en stoffige folianten maar nu uitgebreid met bezoekjes aan dorpjes en antieke kerkjes in Friesland waar de oude Kingma's op de een of andere manier mogelijk een footprint hadden achtergelaten. De steeds groter wordende hoeveelheid aan gegevens werd in een database gestopt.

We bezochten Zweins en de “Kingma State”. In het theehuis van de State woonde

tijdelijk een leraar uit Leeuwarden, onderzoeker en archeoloog. Deze zette ons op het spoor van Oosterwierum en al zwervende door de dorpjes vonden we de toren uit ca.

1200. De deur was op slot en na wat vragen hier en daar kregen we de sleutel van de koster van de Hervormde kerk. Op het kerkhof was niets te vinden, maar in de toren lagen de oudste grafstenen en na een stapel stenen van een van de grafstenen gehaald te hebben en met een emmertje water en een vegertje de modder er afgespoeld te hebben vonden we deze grafsteen met alliantie wapen van Gerrolt Yntesz. Kingma, getrouwd in 1583 met Tyanck Ryurdsdochter Atsma en overleden 21-11-1595 geb. in Oosterwierum. Wat een verrassing! Het onderste deel van de steen kon ik niet op de foto krijgen.

Uiteindelijk kwamen we heel ver met onze zoektocht maar de missing link (met Johannes Kingma 1658-1704) kregen we niet voor elkaar, we liepen telkens vast. In 1996 ontmoetten we Ype Brouwer in het archief van Leeuwarden, genealoog en correspondent bij het Rijksarchief. Hij zag nog wel mogelijkheden. Dus hij voor ons aan het werk. In oktober 1996 kwam het bericht dat hij de knoop ontward had en inderdaad de link in mannelijke lijn kon aantonen.

Detail grafzerk foto Oosterwierum

In 2000 overleed Gerrit en kon hij helaas de eerste bijeenkomst van de Kingma's in Zweins niet meer meemaken. Hij had het prachtig gevonden. In 2001 hebben we de gegevens met Wieb, Frans en Ruud de Bruijn uitgewisseld. Deze zijn toen verwerkt in Ruuds mooie genealogie.

Er blijft echter nog veel uit te zoeken dus naast Kingma State ook nog veel leuk speurwerk in de toekomst.

FOTO van de terp en de kerk van Easterwierrum

Op de hoge terp van Easterwierrum staat alleen nog de toren van de voormalige Sint Nicolaaskerk. De terp is afgegraven en het dorp heeft zich in de loop van de jaren westwaarts verplaatst. De kerk is in 1903 afgebroken. Afbraak van de toren in 1911 werd op het laatste moment voorkomen. Deze toren had oorspronkelijk een zadeldak, dat in de 18e eeuw door de huidige spits werd vervangen. Op het kerkhof liggen enkele zerken uit de oude kerk, o.a. van de familie Vogelsang. Op een ervan is nog een van de vier leeftijdskoppen zichtbaar, de schedel.

Deze toren op de deels afgegraven terp met kerkhof is vroeger de kern geweest van het dorp Oosterwierum. De huidige dorpskern ligt iets verderop. Dit is in de negentiende eeuw gebeurt vanwege de gunstigere ligging t.o.v. de waterwegen die economisch zeer belangrijk waren in die tijd.

FOTO van Gerrit Kingma, de vader van André Kingma

Op de foto staat mijn vader in de ingang van de toren (met een veger in de hand) de grafsteen te bekijken waarvan hij zojuist het puin heeft verwijderd en het zand heeft weggeveegd.

Jopie Kingma-Markus en André Kingma

December 2009

Het testament van Hendrick Kingma uit 1626

Het testament van Hendrick Jellesz Kingma, van 14 nov. 1625.

Ick Hendrick Kingma in tegenwoordich wesen te witten
Leydende bescrevende de schijnsel des doots des onse-
kerheit vand' een vuerich selve voer my genomen dispositie
van myn goet te weten selve doende mit oec. Ick
verkeghe Godt Alre myn Ziele des vlijghes des ander
bedulende tot des saligen syden mit alle gelovigen
dine beydende myn legers te in des kerke vand' de
Dorens Punt te weten in de tot in versnel af-
gheue, Rieck Kingma myn Zoon; Schellende tot Curator

Het begin (zie hierboven) luidt:

. Ick Hendrick Kingma nu tegenwoirdich kranck te bedde
leggende behartigend den sekerheit des doods enden onse-
kerheit van den iure vandien hebbe voir mij genomen dispositie
van mijn goedhe te mene sulks doende mits eerstens inden
eerhe Godt *Almachtig*. mijn zeele ende *het* lichaem den aerde
bestellende tot de salige *verrijsenis* met allen gelovigen
ende begerende mijn legersteed in den kercke van den
dorpe Peins te hebben, instituere ick tot universeel erf-
genaem Rienck Kingma mijn zoon :

Hierna stelt hij Saeckle Intes Kingma aan tot Curator en vraagt het Hof van Friesland hem als zodanig te autoriseren.

Zoon Rienck, juridisch student in Franeker, zal dus toen nog minderjarig geweest zijn.

Verder draagt hij de Grietman Jr. Duco van Jongema voor als Honorair Curator.

Later in een aanvulling op het reeds ondertekende testament ontheft hij de Grietman weer van deze taak omdat hij hem “wegens hoge en publieke dienste”, zeg maar vele en belangrijke werkzaamheden hem hiermee niet wil belasten. In zijn plaats stelt hij Claes Foppes Burger en Coopman aan.

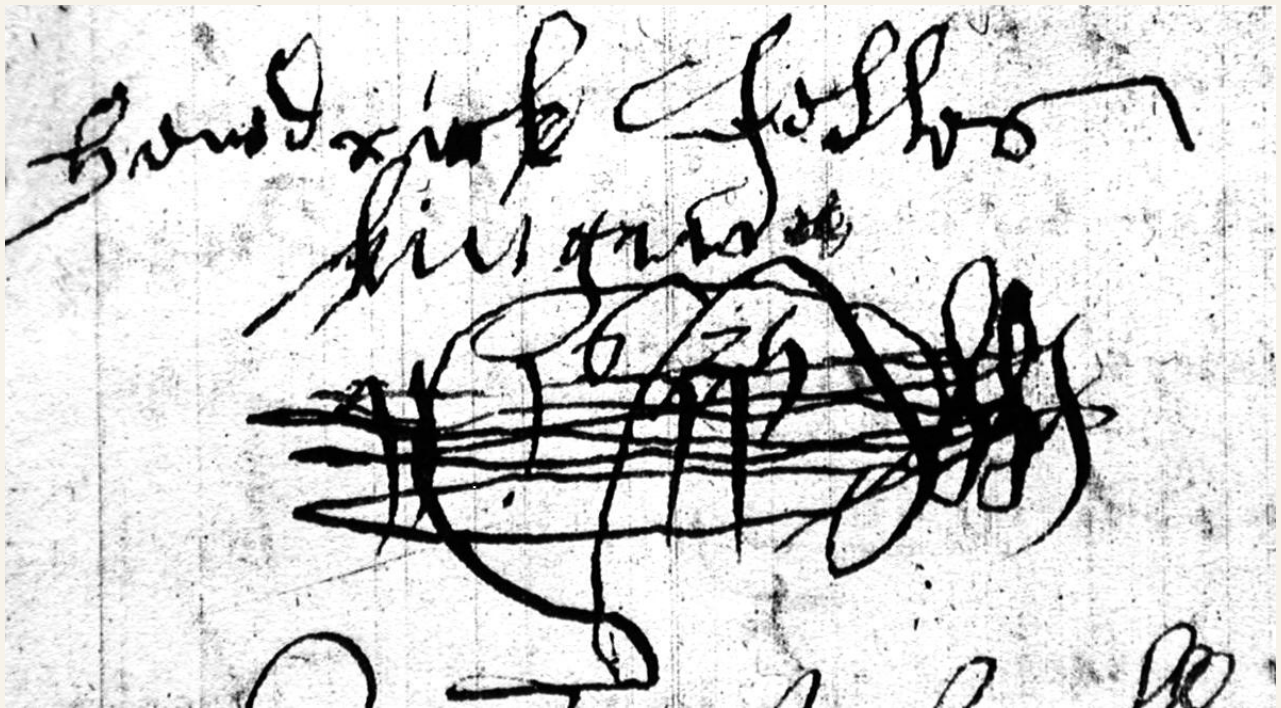
Daarna wordt het testament opnieuw ondertekend waarbij de handtekening van Claes Foppes ontbreekt.

Na de aanvankelijke aanstelling van de Grietman als Honorair Curator wordt gesteld dat de erfenis geheel naar zijn zoon gaat en dat niet een deel mag gaan naar zijn “vrienden” van moeders zijde, maar dat het geërfde in zijn familie moet blijven. Daarbij stelt Hendrick dat begrepen moet worden dat er geen sprake mag zijn van een bezwaring van Rienck met “fideicommissie”. Rienck moet er de vrije beschikking over krijgen.

Hierna wordt het testament door Hendrick en zeven anderen ondertekend, waarbij de handtekening van Ids Pyters Coopman, mogelijk de notaris. Zijn handtekening ontbreekt na

de aanvulling.

Hieronder staat een foto van de handtekening van Hendrick Jellesz Kingma. Uit het uitermate slechte schrift is mogelijk af te leiden dat Hendrick zeer ernstig ziek was, tenzij hij het schrijven zowiezo slecht beheerste.

De aanvulling op het testament heeft een ander handschrift en is op 7 maart 1626 toegevoegd.

Helaas geeft dit testament geen inzicht in wat er vererfde. We weten dat de State al in 1611 door Hendrick aan Saeckle is verkocht.

Wat Hendrick daarnaast nog bezat blijft dus hierbij onbekend.

Transcriptie en tekst: Kees Kingma

Info van Andre Kingma 28 nov 09

Dag Joost,

De mail heb je inderdaad nog niet ontvangen, de ingekorte informatie krijg

je bij deze, zie bijlage. Misschien ken je het al, maar er zit ook nog wat gok en giswerk bij dat wellicht nader onderzoek vergt.

Ontwerp: leuk, ik zal met mijn zus contact opnemen en enkele data afspreken.

Mijn moeder had nog enkele foto's van een alliantie wapen beloofd. Ik heb deze foto's inmiddels en ze betreffen het reeds bekende Kingma / Atsma alliantie wapen uit Oosterwierum. De foto's gaan dit weekend op de post.

Het is de grafsteen van Gerrolt Intesz Kingma (1570-1595) en van Tijamcke Riurts dr Atsma weduwe van Gerrol Intesz Kingma (beiden zeer jong getrouwd en (in ieder geval hij, jong gestorven). (Kingma's kwamen blijkbaar regelmatig in Oosterwierum)

Zijn vader was Inte Gerrolts: student te Franker, Drossart van Ameland; grieternij secretaris

Er moet nog liggen:

Inte Dirks timmerman van Kingma 1599-1627

Claes Intes Kingma geh. Antje Rommerts Fogelsang 1584-1617

Op de foto staat mijn vader in de ingang van de toren (met een veger in de hand) de grafsteen te bekijken waarvan hij zojuist het puin heeft verwijderd en het zand heeft weggeveegd.

.....

Aardigheidje:

Ik moet ergens een digitale (niet al te beste) foto van een schilderij van het "statig gekleedde" in mijn herinnering zusje van Ignatius op jonge

leeftijd (Catharina) hebben (met het Kingma wapen met Friese adelaar rechts
boven naast haar hoofd met de datum 1625/8? Gezien de datum en de leeftijd
denk ik nu echter dat het de jong gestorven dochter Intia (1620-1625/8) van
Ignatius is, zij is dan ca. 5 of 8 jaar) en heeft een (paarden?) bloem in
haar rechterhand en een handschoen aan haar linker hand waarin ze ook de
rechterhandschoen vasthoudt. Is ook al ca. 20/30 jaar oud. Moet alleen
"even" zoeken waar ik hem bewaard heb (als ik hem nog heb), heb hier nu
alleen nog een hele slechte print in zwart wit van. Als ik hem heb stuur ik
je deze foto, zal vermoedelijk wel december worden denk ik vanwege enige
organisatorische herstructureringen in mijn huis.

.....

Nog één: In Paesens schijnt iets te liggen over Catharina Saeckles Kingma
(1632- 25-2-1682) en Jacob Saeckles van Ghemmenich (1608- 3-2-1662) Onbekend
wat..?????? Ik kan de bron niet meer achterhalen (weet dit verhaal ook niet
goed te plaatsen) maar is nog onderzoek waardig lijkt mij, ik ben er ook nog
niet geweest. En het is erg noordelijk en in de buurt van de
Kingma-Waddenzee-state....

Echter in Franeker: Den 25 Febr. 1682 sterf Juffrow CATHARINA VAN KINGMA,
wedu. van de Heer JACOB VAN GHEMMENICH ende leit alhier begraven.

Dit was dus Jan Intesz Kingma (geb.1585 Schalsum, generatie V) geh. Met Trijntje
Saecklesdr van Santstra en in 1640 dus met Bauck.

Trijntje is dus zijn moeder....

Dag Joost:

Sorry, een beetje kort door de bocht (De Jan/Johan Kingma van de Abbinga

State. Het betreffen hier:

Zoon van Jelle Pieters(1530-1590) en Hylck Gerritsdr. Fogelsang (-1570)

Zoon van Inte Jellesz (1565 - 1590) geh. Met Trijntje Saecklesdr. Santstra (- 1622)

> J(oh)an Intesz (1585-1644/45) (broer van Saeckle Intesz) geh. Met Bauck

Beijma > (Makkumer tak)

Andre Kingma

28/11/2009

Info van Andre Kingma 30 nov 09

Dag Joost,

Ik veronderstel dat je ook het probleem van de 2 Johannissen (Kijngma / Kingma)(Johannys / Joannes kent in de omgeving Oenkerk en Blija in de periode 1645 en 1675?

1636 verkoopt Joannes Kingma (geh. Ca. 1625 Met Gatske Wybren Buma geb. voor 1607 dr. Van Wybren Mintzes Buma boer te Janum) te Oenkerk (en in 1640 boer te Lichtaard stem6)zijn aandeel in Renicus aan zijn neef Saeckle (plus handtekening zoon P.Johannis K.).

In 1659 verklaart Pieter Johannes K. (geb. ca 1630 geh. Met Brechtje Jans dr. Van Jan Feytes) zoon van Johannes K. te Blija.. dat deze vordering (op

Saeckle) hem is toegekomen..

(Johannes Kingma is in 1659 dood.

In de periode 1667-1675 opereert er echter in dezelfde omgeving nog een Johannes Kingma plus familie (vermoedelijk zoon van Johannes Pieters en Gatske) dit zorgt voor verwarring tussen deze twee Johannessen... (in zelfde periode en omgeving)

In 1659 Blija, eerste jaar van registratie: Pieter Kingma en vrouw + vijf kinderen (Johan niet= eerder geboren)

Op 15 juli 1675 wordt uitspraak gedaan (HvF) dat Pieter K. en Brechtie Jans erfgenamen van (schoon)vader Jan Feytes (in 1640 boer op stem 4 en 5 "op d'spycker" te Reitsum)

Pieter en Brechtje leven nog in 1675 en wonen dan te Ferwerd

In 1678 koopt Rixt van Donia ... een grondpacht...(uit huis van Oeds Minnes te Menaldum op Bessembuiren) van Pytter Kingma te Birdaard.

In 1674 speelt een kwestie tussen Joannes Kingma en Pyter Kingma (Joannes is hier vermoedelijk de broer)

Oudste zoon van Pieter en Brechtje is Johannes (v. 1659) in 1698 boer op stem1 van Genum (overleden tussen 1700-1708, grh. Met Yessel Reynners.

In 1708 is Yessel weduwe boerin op stem1 te Genum/

De andere Johannes Kingma (vermoedelijk zoon van Johannes Pietersz Kingma geh. Met Gatske Wybrens Buma) trouwt voor 1667 met Antie Pyters en leeft nog in 1678. Hij is boer en landeigenaar te Reitsum. Hun zoon is Pieter Johannes

Kingma gehuwd met Martjen Botes. In 1699 te Janum hun dochter Antje gedoopt.

In 1667 lenen Johannis K. en Antie Pyters echtelieden onder de klokslag te

Reitsum 1700 gouguldens enz...

In 1676 wordt Johannes K. te Genum door HvF geen surseance verleent

M.vr.gr.

André

Kingma in Lapland

16 augustus 2010

Hierbij stuur ik dan eindelijk het kaartje van het plaatsje Kingma in

Lapland dat op de kaart van 1668 van Wardhus staat. Ook hierbij een

stukje van een stamboom van ene Kingma Moss. De originele kaart heb ik

niet deze kaart zagen we in een TV programma en zagen we dat er Kingma

op stond. Mijn man, Henk is in Tromsø bij de universiteit langs

geweest en hebben er nog wat kaartjes van de situatie van vandaag

bijgedaan. We zouden in Zweden bij een gemeente na moeten vragen.

Zover zijn we dan ook niet gekomen. Nu heb ik even een avondje vrij en

heb ik de kaartjes gescanned en stuur ze hierbij.

De mail is bedoeld en gezonden aan jou in verband met de

Kingmageschiedenis. Hoe kan die naam daar verzeild geraakt zijn?

Is er een persoon Kingma daar geweest als kaarttekenaar en heeft een

mooie plek Kingma genoemd?

Of heeft een Kingma daar gewoond? Dat ook met gedachte aan de persoon

Kingma Moss die af kan stamme van die Kingma of van het plaatsje

Kingma komt. Da achternamen hier zijn vaak van de plaats genomen waar

ze woonden. Of een Kingma die schipbreukeling was en daar is gaan wonen??

Hierbij stuur ik een vergroting van de kaart met het plaatsje Kingma.

En wat aanliggende kaartjes. Dit is dus op de kaart van Gouvernement

de Wardhus in Lapland

Ik zal later wel vertellen hoe we in 1972 in N. verzeild geraakt zijn, heb er nu geen tijd voor .

Maar ik ben de Kingma en ik heb al eens de verdere stamboom van mijn tak aan julie toegestuurd maar die is er nooit bij aangevoegd. Dat deel is namelijk al uitgezocht en staat in de stamboom van de Kalma's. Ik kan het nog eens opsturen als jullie het erbij willen doen.

>U schreef ook over een deel van een stamboom van ene Kingma Moss.

> Die heb ik nog niet ontvangen.

> Of is dat uw eigen stamboom waaraan u refereert?

Nee dat is een persoon die we op internett op kwam Ik ken of weet

niets over deze persoon maar mistisch dat die naam dan voor kwam in

noord Noorwegen. Hier de bijlage

> Dat Kingma, zou dat ook een voornaam kunnen zijn? Noch vader, noch

> moeder heet Kingma namelijk.

Nee dat is hier geen voornaam maar of het gebruikt is als voornaam?

En dan.... waarom??????

Het is hier gewoon dat de naam van de man en vrouw, beide de

achternaam kunnen vormen zowel bij m. als vr.

Of is de moeder toch nog iets Kingma op ze heet

jørgensdatter(jørgensdochter) zou Jørgen haar vader iets met Kingma te

maken hebben??? Allemaal gissingen

Als je naar de letters van Gouvernement kijkt zie je dat het op het kaartje van 1668 bij de letters GO van Government ligt.

Waar het precies ligt op de kaart van vandaag ?? het ligt ergens op die kaartjes zie uitvergroting. Het is aan de Zweedse kant dus dan moet er daar gezocht worden. Detektief werk!

Ger

Gerritje Klaaske Demmink-Kingma

Fanahammeren 77d

5447 Fana

Kingma Kronkels Rond

Kingma Kronkels Joost Kingma

Rond

Als het met kronkels rond komt is het einde in zicht.

Maar is er tegelijk ook een nieuw begin.

Na 10 jaar kronkelen bent u hopelijk niet de weg kwijt. Wij denken van onszelf van niet en lijden ook nog niet aan geheugenverlies. Althans niet opmerkelijk meer dan toen deze serie columns startte.

Het dreigende geheugenverlies waar we in de eerste aflevering op doelden, namelijk die van het stille verdwijnen van het Friese culturele erfgoed, zoals terpen en andere getuigenissen van het verleden, heeft ons wel al die jaren gestimuleerd. Eenentwintig Kinkhoorn's zijn het

resultaat. Met een schat aan nieuwe of herordende informatie over onze gezamenlijke familieaire 'roots'. Over onze voorouders en hun prachtige state.

Het heeft zelfs geleid tot het initiatief voor herbouw van onze state in hedendaagse vorm. Dat initiatief vordert. Langzaam, maar gestaag.

Een langzaam groeiende boom wordt sterk. Zo ook het nieuwe 'Buitengoed Kingma State'. De stichting Herstel werkt er hard aan om komend voorjaar het bestemmingsplan, bouwplan en inrichtingsplan gereed te hebben. Zodat zij u in 2011 de plannen kunnen presenteren.

Naast een eind aan de Kinkhoorn's in deze vorm is er ook een nieuw begin. Zoals onze voorzitter schrijft hebben we een begin gemaakt met de plannen en werkzaamheden die moeten leiden tot een prachtig boek over Kingma State en de Kingma's tot 1700. Wie weet zijn dat boek en de herbouw gelijk klaar. En kunnen wij u een feestmaal bereiden met gebraden zwanen en zwanenpastei, zoals onze voorouders in de 16^e en 17^e eeuw ook regelmatig genoten.

Een koninklijk gerecht, eigenerfde Kingma's waardig.

Niet zwaar op de maag zoals wordt beweerd, maar rond op de tong.

Ik wens u een smakelijke voortzetting met de nieuwsbrief die wij voortaan digitaal of per post rondsturen.

Meer info van Andre Kingma 30 nov 09

Dag Joost,

Ik veronderstel dat je ook het probleem van de 2 Johannissen (Kijngma /

Kingma)(Johannys / Joannes kent in de omgeving Oenkerk en Blija in de

periode 1645 en 1675?

1636 verkoopt Joannes Kingma (geh. Ca. 1625 Met Gatske Wybren Buma geh. voor

1607 dr. Van Wybren Mintzes Buma boer te Janum) te Oenkerk (en in 1640 boer

te Lichtaard stem6)zijn aandeel in Renicus aan zijn neef Saeckle (plus handtekening zoon P.Johannis K.).

In 1659 verklaart Pieter Johannes K. (geb. ca 1630 geh. Met Brechtje Jans dr. Van Jan Feytes) zoon van Johannes K. te Blija.. dat deze vordering (op Saeckle) hem is toegekomen..

(Johannes Kingma is in 1659 dood.

In de periode 1667-1675 opereert er echter in dezelfde omgeving nog een Johannes Kingma plus familie (vermoedelijk zoon van Johannes Pieters en Gatske) dit zorgt voor verwarring tussen deze twee Johannessen... (in zelfde periode en omgeving)

In 1659 Blija, eerste jaar van registratie: Pieter Kingma en vrouw + vijf kinderen (Johan niet= eerder geboren)

Op 15 juli 1675 wordt uitspraak gedaan (HvF) dat Pieter K. en Brechtie Jans erfgenamen van (schoon)vader Jan Feytes (in 1640 boer op stem 4 en 5 "op d'spycker" te Reitsum)

Pieter en Brechtje leven nog in 1675 en wonen dan te Ferwerd

In 1678 koopt Rixt van Donia ... een grondpacht...(uit huis van Oeds Minnes te Menaldum op Bessembuiren) van Pytter Kingma te Birdaard.

In 1674 speelt een kwestie tussen Joannes Kingma en Pyter Kingma (Joannes is hier vermoedelijk de broer)

Oudste zoon van Pieter en Brechtje is Johannes (v. 1659) in 1698 boer op stem1 van Genum (overleden tussen 1700-1708, grh. Met Yessel Reynners.

In 1708 is Yessel weduwe boerin op stem1 te Genum/

De andere Johannes Kingma (vermoedelijk zoon van Johannes Pietersz Kingma geh. Met Gatske Wybrens Buma) trouwt voor 1667 met Antie Pyters en leeft nog in 1678. Hij is boer en landeigenaar te Reitsum. Hun zoon is Pieter Johannes Kingma gehuwd met Martjen Botes. In 1699 te Janum hun dochter Antje gedoopt. In 1667 lenen Johannis K. en Antie Pyters echtelieden onder de klokslag te Reitsum 1700 gouguldens enz...

In 1676 wordt Johannes K. te Genum door HvF geen surseance verleent

M.vr.gr.

André

Reactie Paul Noomen op verslag

Vervolg: hoe eigenerfd waren de vroege Kingma's van Zweins ?

Reactie van een historicus

Door J.Herre Kingma

Ik zond mijn artikel, dat in maart 2010 werd gepubliceerd in de Kingma Kroniek, het blad van de Makkumer Kingma's, ook naar de historicus Paul Noomen, op wiens voordracht vorig najaar in Zweins ik mijn artikel grotendeels baseerde. Deze antwoordde als volgt:

“Geachte Herre Kingma,

Een leuke reactie op mijn verhaal in Zweins. Ik heb één puntje van kritiek: betreffende de volgende passage in uw artikel:

Men veronderstelt namelijk dat de in de bronnen naast Jelle Kingum genoemde pastoor Johannes Pieters een broer zou zijn van deze Jelle. Noomen acht die hypothese echter niet zo waarschijnlijk. Deze pastoor Johannes, in het archieffragment hierboven genoemd, kan

heel goed de beheerder zijn van een bijv door de Sjaerda's gestichte vicarie of leen zijn geweest. Ik zou menen dat de huurpenningen aan de pastoor ook een restant van oude kloostergoederen kunnen betreffen. De bronnen totnutoe zijn te beperkt om hierover uitsluitsel te geven.

Johannes Petri is blijkens het register van den aanbreng (1511/1514) en het beneficiaalboek (p. 256, daterend uit 1543) geen pastoor in Franeker, maar priester-prebendaris op het Crispinus en Crispinianus-leen in de kerk aldaar. Dit is geen hypothese, maar kan door combinatie van beide bronnen als vaststaand worden beschouwd; evenals het feit dat de betreffende eeuwige rente/ "huurpenningen" niet het privé-eigendom van Johannes Petri waren, maar prebende-eigendom. Dat ze restant van oude kloostergoederen zouden kunnen zijn, is ongefundeerd. Sinds de 10de eeuw zijn de verschillende kerkelijke instellingen (bisschop, kapittels, parochiekerken, kloosters) vermogensrechtelijk van elkaar gescheiden; hetzelfde gold in de late middeleeuwen voor de verschillende fondsen/prebenden binnen één instelling. Zo waren het kerkengoed, de pastorie, de vicarie en de verschillende prebenden binnen één parochiekerk even zo vele volstrekt gescheiden fondsen, zowel wat betreft voorgeschiedenis, beheer en besteding. Uit de registratie van 1511/1514 en 1543 kennen we al deze fondsen en hun grondbezit en inkomsten nauwkeurig. De rente van 14 floreen uit Kingum komt, zoals gezegd, duidelijk aan de Crispijn&Crispinianus-prebende. Deze prebende heeft geen vermogensrechtelijke band met een klooster. Ook het kloostergoed in Friesland kennen we namelijk nauwkeurig (1511/1514, voormalig kloostergoed 1619, zie ook laag "kloostergoed" in HisGis). De kloosters werden in Friesland pas in 1580 opgeheven; daarvóór mocht kloostergoed niet vervreemd worden. Dat kloostergoed voor 1511 zou zijn aangewend voor de dotatie van een prebende in een stedelijke parochiekerk zou dan ook zeer uitzonderlijk zijn.

Mijn dank voor de toezending van de bespiegelingen over de middag in Zweins,

vr. groet, Paul Noomen

De reactie van Paul Noomen is een historisch technische correctie op mijn 'jump to conclusions' die ik in mijn artikel kennelijk maakte over de herkomst van de goederen, waarvan pastoor Johannes Petri prebendaris (beneficient) was en waarvoor Jelle huurpenningen afdroeg. Het was niet meer dan een poging mijnerzijds om aannemelijk te maken dat Johannes Petri inderdaad een broer geweest zou kunnen zijn van Jelle Kingum, zoals de voorzitter van de Stichting Kingma State veronderstelde.

Vast staat dat Jelle Kingum, ook al was dat slechts veertig procent, daarmee niet de meerderheid, maar wel het grootste aandeel had in de eigendom van Kingma State. Van enige positie in Zweins en omgeving als landbezitter, die meetelde, is echter niets gebleken. Dat komt pas in de loop van de zestiende eeuw als zijn zoon Pieter Jelles thoe Kingum gevolmachtigde ten landsdage is in zijn positie als eigenerfde uit Westergo. Herman van Slooten noemt in zijn boek over 100 jaar Kingma's Bank ⁱ een arrest uit 1597 (recesboek Franekeradeel) tegen de zoon en kleinzoon van voornoemde Pieter Jelles, de heren Jelle Pieters en Pieter Jelles (thoe) Kingum wegens verboden wapengebruik. Vrij vertaald komt hun verhaal erop neer dat "hun voorouders al honderd jaar op Kingma sate woonden, ja langer dan mensenheugenis en alleen zij de visrechten hadden in Kingmatille en de zijlroede aldaar".

Kerken stichten of het verrichten van andere grote openbare werken, laten ze geheel over aan hun adellijke tijdgenoten. Het blijft bij een preekstoel voor de kerk in Boer in 1665 door de aldaar als kerkvoogd acterende Ynte Saecklesz (Ignatius van) Kingma, de laatste Kingma op Kingma State. Sytse ten Hoeve zond mij een concept artikel ⁱⁱ over dit kerkje, waarin hij *en marge* ook de figuur Ignatius van Kingma schildert. Weliswaar is hij een hoge militair in staatse dienst, maar af en toe ook een schuinsmarcheerder, die bijv. door de kerkenraad op de vingers werd getikt wegens dronkenschap. Bovendien is hij een jaar geschorst geweest van zijn militaire ambt in verband met het als militair ongeoorloofd uitoefenen van een kerkelijk ambt. Tijdens zijn studententijd in Utrecht liet hij een dame uit betere kringen zitten met zijn bastaard zoon, die afgekocht werd voor meer dan 3000 guldens, een vermogen in die tijd. Dat hij het nieuws haalde omdat hij midden XVII eeuw, rijdend in het gevolg van Johann Maurits van Nassau, de Braziliaan, in Franeker door de brug zakte, waarbij de Nassau vorst het te nauwer nood overleefde, was ons al bekend. Ignatius, de laatste eigenerfde op Kingma state was niet alleen de bekendste Kingma in zijn tijd, een beetje berucht om zijn verre van burgerlijke levensstijl was hij ook.

ⁱ H.G. van Slooten, Kingma, lid van de familie, geschiedenis van Kingma's Bank N.V. 1869-1969, Baarn 1969.

ⁱⁱ Sytse ten Hoeve, het kerkpoortje van Boer en de Franeker steenhouwer Philippus Nicasius. Publicatie in voorbereiding.

Swiss Kingma's

Swiss and Michigan Kingma's

The story of my research into the Kingma family tree

One well-known Kingma family tree was compiled by Kingma families who recorded their research on the www.kingmastate.nl website. I first came to know of this data some 10 years ago, but was never sure where on this tree our lineage was situated. Some 5 years ago, during a visit to Friesland on the occasion of the KingmaDag, I was told of research that had been done by the lineage that produced Kingmas who married into the de Bruijn family. A massive amount of genealogical information can be found on the website of Ruud de Bruijn.

I am indebted to the work of the de Bruijns because, after careful search of the many pages of names and histories they compiled, I suddenly discovered my own Grandfather, Gerben Kingma. Many individuals of interest to the Michigan and Swiss Kingmas are taken from that website, discovered by working backward from my Grandfather.

The “Michigan and Swiss Kingma” line goes back to Jetske Jelles Kingma, daughter of Jelle Pieters, the third and fourth generation on the family tree published by the Kingma State.

The listing that follows on the next four pages shows the generational sequence, with all siblings, between the first known Kingma (Jelle Kingum), and the parents of Grandfather Gerben Kingma. Our grandfather then falls off the screen of the de Bruijn website, along with most of his siblings, since they emigrated and the records in the Netherlands ceased to provide information. The oldest of our grandfather's siblings, Willemtje, born 12 Nov 1863, married Geert Geerts on 14 May 1887, and they had 4 children born while still living in the Weststellingwerf district.

The Michigan (USA) and Swiss Kingmas have always understood that Grandfather Gerben Kingma was born in Oldeholtade 08 September 1868. The genealogy records compiled by Kingma descendants on the De Bruijn website

(<http://home.tiscali.nl/rdebruijn/KGM01/01.htm>) record his birthplace as Weststellingwerf and his birthdate as 09 September 1868. I have tried to reconcile these records and, if I have correctly understood what I have seen in certain documents, I believe this is the explanation: Weststellingwerf is a village, which is now closely linked to the town of Wolvega, some 3 km. from the village of Oldeholtade. Weststellingwerf also appears to be the name of the

district, and the latest of the Kingma family births in Holland that are of interest to us have apparently been registered in the district of Weststellingwerf.

Gerben Kingma's first wife was Adriana Antonia van Haselen of Amersfoort – they married in 1893. They lived then in Zwolle, where their four children were born: Jeltje Adriana, Adriana Antonia and Jan (who lived less than one year). They then moved to Hasselt, where this first wife died in 1899 at the age of 29. She was buried in the graveyard in Hasselt, where her tombstone stands to this day.

Gerben Kingma then married Johanna Antonetta Logtenberg in Hasselt in 1900. Their first two children were born in Hasselt: Jan Gerben (my father) and Frederika. The next 5 children were born in Amersfoort: Jan Willem, Willemina, Gerarda, Gerben (who only survived one month) and Gerben. Soon after the birth of the last of these five children (Gerben was born March 1909), the family emigrated to the United States, and there one more child was born – Johanna.

The fruits of these efforts are shared most happily with all of you. This is accompanied by two different renderings of the family trees as I developed them.

Stuart John Kingma

Rolle, Switzerland

March 2010

(Dit artikel is een excerpt uit het genealogische rapport van Stuart John Kingma. Het volledige rapport met stamboom (6 pagina's) is beschikbaar bij onze voorzitter Tjeerd Kingma)

Verslag Herre Kingma van donateursbijeenkomst Zweins 7nov09

Hoe eigenerfd waren de vroege Kingma's van Zweins ?

Nabeelden van de jaarvergadering van de Stichting Kingma State met haar donateurs in het dorpshuis te Zweins op 7 november 2009

J.Herre Kingma

Het is kwart voor twee als ik Zweins binnen rijdt op de eerste zaterdag van november. Een grijze dag met heel af en toe een straaltje zon over het land dat plat en ongenaakbaar is in deze tijd van het jaar. Plat was het land hier niet altijd, want deze streek heet *it terpelân*, naar de terpenrij, opgeworpen vanaf 150 voor Christus, die aan het einde van de negentiende eeuw grotendeels met de grond gelijk is gemaakt. De vruchtbare terpaarde is afgevoerd en ligt als een film over de Friese landbouwgronden met daarin de minuscule archeologische resten van vroeg middeleeuws Friesland. De zichtbare resten zijn, voor zover tijdig opgemerkt en veiliggesteld, beland in musea, oudheidskamers en op zolders en in particuliere collecties. Zo is ook de terp Kingum tot terpaarde verwerkt en is kort er na de naastgelegen Kingma State afgebroken en in onderdelen verkocht. Van de geschiedenis van Zweins als dorp met een paar aanzienlijke states rest nog maar weinig meer dan een handjevol huizen langs het van Harinxmakanaal, genaamd Kingmatille en een groepje huizen tegenover de Regina kerk, opgetrokken in de achttiende eeuw op de resten van haar middeleeuwse voorganger. In die kerk liggen nog wat Kingma's, waaronder ook Ynte Jelles en zijn vrouw Trijntje van Sanstra, waar onze tak Kingma's van Makkum van afstamt via hun kleindochter Trijntje Jans, de grootmoeder waarnaar Hylke Jans zich in 1771 Kingma noemde. Van dit echtpaar stamt ook de laatste bewoner van Kingmastate af, hun kleinzoon Ynte (Ignatius van) Saecklesz Kingma, de bekende ruiterkolonel, die nog met een regiment ruiters, dat zijn naam droeg, meevocht tegen de invallende Fransen bij Lobith in 1672.

Het buitengoed vererfde na zijn dood via de familie van Ghemmenich naar de familie van Beijma (later ~ thoe Kingma). In ons archief in het Tresoar, te onderscheiden van het daar eveneens aanwezige Kingma State archief, liggen stukken waaruit blijkt dat Hylke Jans en zijn broers deze nalatenschap hebben willen opeisen. Het fideïcommis dat op Kingma state rustte, schreef voor dat het naar de oudste mannelijke nazaat zou moeten gaan en de Makkumer Kingma's meenden zo ook aanspraken te maken op de state. Deze fideïcommisgoederen speelden een grote rol in de geschiedenissen van vooral adellijke families. Door een fideïcommis te vestigen kon men bewerkstelligen dat het stamslot of een bepaald vermogensbestanddeel niet kon worden vervreemd of zou worden geërfd door een getrouwde dochter en zo in de hand van een aangetrouwde familie zou komen. Dat heeft het fideïcommis dat Ignatius vestigde op de vererving van Kingma State in elk geval niet kunnen bewerkstelligen t.a.v. de familie Kingma.

De vergadering wordt geopend door voorzitter Tjeerd Kingma, dat klinkt voor ons vertrouwd, al is hij minstens 20ste graad familie of minder. Tjeerd vertelt dat men het plan

heeft opgevat een boek samen te stellen over Kingma State en haar bewoners. Daarna vertelt Joost Kingma, eveneens bestuurder van de stichting Kingmastate, maar ook van de stichting Herstel Kingma State, hoe men wil komen tot herbouw van de state in een eigentijdse vorm, zij het met passende historische allure. Voor dit bouwinitiatief is destijds ook onze, cq de steun van de Kingma Stichting gevraagd, maar vooralsnog zijn we in dat initiatief niet meegegaan. De forse investering, maar ook de twijfel of je het verleden op deze wijze zou moeten reconstrueren, hebben ons afgehouden van participatie. Niettemin liggen er aantrekkelijke goed onderbouwde plannen klaar en er wordt al naar gegadigden gezocht, die zich straks metterwoon op de nieuwe Kingma state zouden willen vestigen. Wie belangstelling heeft, kan terecht op www.kingmastate.nl .

Zeer interessant was na de pauze vervolgens de voordracht van Paul Noomen over de laatmiddeleeuwse stinzen en states en hun bewoners in Friesland, enigszins inzoomend op de vraag welke rol de Kingma's toen speelden. Ik verwijs voor het eerste naar zijn kortgeleden verschenen belangwekkende boek ⁱ . Hier ga ik in op hetgeen Noomen opmerkte over de plaats van de Kingma's in de late vijftiende en zestiende eeuwse samenleving in Zweins en omgeving. De Kingma's staan te boek als eigenerfden, maar waren ze dat sinds mensenheugenis of verwerven ze die status actief op enig moment ? Waren de Kingma's in de XV eeuw, wanneer we de eerste Kingum's tegenkomen, al eigenerfde eigenaren van de dan nog sate Kingma of pachtten ze het goed van verreweg de grootste en machtigste landeigenaar in en om Franeker, de familie Sjaerda, verwant met de Herema's, de familie, die in die tijd leidend was als hoofdelingengeslacht in Zweins. De archieven zeggen daarover in 1511/1514, Paul Noomen citerend ⁱⁱ , het volgende:

Peter Kenghum geeft dit jaer toe huyer:

- *Aan Gerrelt Herrem heerscip [gehuwd met Lutke Siaerda] 9 fl;*
- *Ende zyn faer [Jelle Kinghen] ende moer: 16 fl.*
- *Ende Johannes [comen Petersz], vicarius [op het altaar van St Crispinus en Crispianus] in Franeker: 14 fl;*
- *Ende heer Sybren, vicarsi in Peyns: 24 st.;*
- *Ende de patroon in Sweyns: 6 st.;*

- *Ende om 't ander jaer sal degeen daer op 't goet woont [voor Swob Syaerde ende Gerrolt toe saemen een hyncxt voeden.*

Het komt er op neer dan Pieter Kingum ca. 40 florijnen huur betaalt, waarvan 9 aan Gerrolt Herema en Lutke Sjaerda, 16 fl. aan zijn vader Jelle Kingum, 14 florijnen aan Johannes, zoon van de koopman Peter en pastoor in Franeker tbv de vicarie van St Crispinus (het St Crispinusleen zouden wij zeggen), twee kleine bedragjes in stuivers. Voorts heeft hij om het jaar een hengst op stal staan voor de familie Herema. Dat laatste ziet Noomen als een soort erfdiensbaarheid van de Kingma's aan de Sjaerda's/Herema's.

In 1529 verklaart Pieter to Kemgum (voor de rechtbank) het volgende:

Pieter to Kemgum wonachtig tot Sweyns voer hem ende syn broeders ende susters segt dat hem hoort de jacht soe verre als het lant stereckt van der sate geheeten Te Kemgum; zijn teycken is: beyde syn voeten buyten ende binnen gesplit. Allegert possessie vyfftych jaeren ende hefft geen brieven.

Gherolt Herema voer hem ende voer die van Siardema opposiert hem daertegens ende protesteert van syn gerechticheyt [so ét binnen 's dycx is in Franckerdeel].

Pieter thoe Kingum verklaart namens zijn zusters en broers dat hem de jacht toebehoort zover het land strekt van de sate Thoe Kingum. Zijn (jacht?) teken is: beide voeten buiten en binnen gesplitst ??. Tenslotte voert hij aan dat hij (zijn familie) al vijftig jaar in bezit is daarvan. Hij kan echter geen brieven/schriftelijke stukken overleggen, waaruit die jachtrechten zouden blijken. De Herema's bestrijden hun dat recht (op de zwanejacht), dat een attribuut was van 'heerlijke' (lees adellijke) status. Dat ging de Herema's te ver, want alleen hen toe in Zweins.

Noomen concludeert dat Herema de leidende familie in Zweins was, cq de dorpshoofdelingen leverde in de vijftiende eeuw en dat de Kingums/Kingma's dan nog grotendeels pachters zijn van de Sjaerda's en later ook Herema's. In de loop van de zestiende eeuw verandert dat , dan wordt de hele sate uiteindelijk bezit van de familie Kingma. De sate ondergaat daarna ook een upgrade, cq wordt dan aangeduid als state. Die overgang van pachter naar eigenerfde zien we ook voltrekken in de carrière van de in het citaat genoemde Pieter Jelles (thoe) Kingum. In 1552, vier jaar voor zijn dood, is hij gevolmachtigde ten landsdage (lid provinciale staten). Dat was een positie, geheel voorbehouden aan eigenerfden

en edelen. Hij zal er dus als eigenerfde gezeten hebben, zoals ook een rijtje nazaten van hem, waaronder onze voorvader Jan Yntesz (van) Kingma.

De state groeit in de XVII eeuw uit tot een omvang van ca 200 ha, terwijl vele andere familieleden Kingma in die periode daarnaast ook nog aanzienlijk landbezit hebben verworven. Dat roept dan meteen de vraag op, hoe - als er van oorsprong geen of weinig land was uit eigen of geërfd bezit – de Kingma's toch in relatief korte tijd een omvangrijk landbezit heeft kunnen opbouwen. Was dat geluk, goed boeren en ondernemen of gewoon het sluiten van goede huwelijken. Voor dat laatste was dan wel nodig dat je zelf ook het nodige inbracht aan grond én niet te vergeten achtergrond. Die goede huwelijken waren er zeker, zoals tweemaal met een dochter uit de eveneens als eigenerfd aangeduide familie Fogelsangh. Deze familie bestond weliswaar deels ook uit pachters, maar wel bijzondere. Zij pachtten grote kloostergoederen en zulke zogenaamde kloostermeiers stonden in aanzien en niet zelden waren zij ook gemachtigden ten landsdage.

Een aantal Kingma's van vandaag, sommigen rechtstreeks in mannelijke lijn van de Kingma's uit Zweins afstammend, vooronderstelden totnutoe dat de vroege Kingma's op basis van de betaalde huurpenningen voor driekwart eigenaar waren in 1511 en daarmee op zijn minst ook de facto eigenerfde boeren zouden zijn geweest op hun grotendeels eigen grond. Men veronderstelt namelijk dat de in de bronnen naast Jelle Kingum genoemde pastoor Johannes Pieters een broer zou zijn van deze Jelle. Noomen acht die hypothese echter niet zo waarschijnlijk. Deze pastoor Johannes, in het archieffragment hierboven genoemd, kan heel goed de beheerder zijn van een bijv door de Sjaerda's gestichte vicarie of leen zijn geweest. Ik zou menen dat de huurpenningen aan de pastoor ook een restant van oude kloostergoederen kunnen betreffen. De bronnen totnutoe zijn te beperkt om hierover uitsluitsel te geven. Wat wel opvalt, is dat de vroege Kingma's, blijkens hun 'heerlijke' claim op de zwanenjacht, al vroeg bezig waren met hun status. Een adellijke status kon men niet bewijzen, maar in de loop van de zestiende eeuw mogen ze volgens Noomen wel als eigenerfden worden beschouwd. Wanneer Ignatius als laatste Kingmatelg wonend op Kingma state in 1700 overlijdt, heeft hij sociaal duidelijk afstand genomen van zijn neven en nichten, die zoals Herman van Slooten het in 1952 uitdrukteⁱⁱⁱ, 'voortleefden in de boerenstand' of zoals in het geval van onze tak van de familie, als schippers en scheepstimmerlieden in Makkum. Ignatius daarentegen, verkeerde als hoge militair in het gevolg van de Friese stadhouders en schonk bijv. als uiting van zijn aristocratische levensstijl een nieuwe preekstoel aan de Maria kerk te Boer, met prominent daarop zijn initialen IVK.

Karstkarel zegt in een toespraak bij de voltooiing van de restauratie van de kerk in 2008^{iv}:
“het zal de op representatie en decorum beluste Kingma een genoegen zijn [geweest] om ons hier rondom zijn geschenk te zien zitten”.

Nog steeds strijden in veel traditionele families, de Kingma's niet uitgezonderd, status en gewoonheid om voorrang. Waren de oudste Kingma's eigenerfden, op jacht naar erkenning van hun vermeende heerlijke rechten of gewoon pachters, die ondernemend als ze waren, snel opklommen op de maatschappelijke ladder van de XVI eeuwse standenmaatschappij. Dat laatste past in elk geval goed in het vervolg in Makkum, waar een tweede renaissance volgde van schippers en timmerlieden tot energieke welvarende ondernemers, die als homines novi hun plek innamen in het bestuur van dorp, grietenij en provincie.

[ⁱ](#) P.N.Noomen, de stinzen in middeleeuws Friesland en hun bewoners, Fryske Akademy & Uitgeverij Verloren BV, Hilversum, 2009.

[ⁱⁱ](#) P.N.Noomen, hand out bij lezing tijdens donateursvergadering Stichting Kingma State, Zweins, 7 november 2009.

[ⁱⁱⁱ](#) H. G. van Slooten, 'De reders`en koopmansfamilie Kingma te Makkum' in: Jierboekje fan it Genealogisk Wurkforban, 30-52, 1952.

[^{iv}](#) P.Karstkarel, toespraak bij de oplevering van de restauratie van de Maria Kerk te Boer, 15 maart 2008.

5

Verslag Herre Kingma vervolg 1

HOE EIGENERFD WAREN DE VROEGE KINGMA'S VAN ZWEINS ? Vervolg

De reactie van een historicus

Door J.Herre Kingma

Ik zond mijn artikel in de vorige Kingma Kroniek over de

eigenerfdheid van de vroege Kingma's ook naar de historicus Paul Noomen, op wiens voordracht in Zweins vorig najaar ik in mijn artikel grotendeels baseerde.

Hij antwoordde het volgende:

"Geachte Herre Kingma,

Een leuke reactie op mijn verhaal in Zweins. Ik heb één puntje van kritiek: betreffende de volgende passage.

Men veronderstelt namelijk dat de in de bronnen naast Jelle Kingum genoemde pastoor Johannes Pieters een broer zou zijn van deze Jelle. Noomen acht die hypothese echter niet zo waarschijnlijk. Deze pastoor Johannes, in het archieffragment hierboven genoemd, kan heel goed de beheerder zijn van een bijvoorbeeld door de Sjaerda's gestichte vicarie of leen zijn geweest. Ik zou menen dat de huurpenningen aan de pastoor ook een restant van oude kloostergoederen kunnen betreffen. De bronnen tot nu toe zijn te beperkt om hierover uitsluitsel te geven.

* Johannes Petri is blijkens het register van den aanbreng (1511/1514) en het beneficiaalboek (p. 256, daterend uit 1543) geen pastoor in Franeker, maar priester-prebendaris op het Crispinus en Crispinianusleen in de kerk aldaar. Dit is geen hypothese, maar kan door combinatie van beide bronnen als vaststaand worden beschouwd; evenals het feit dat de betreffende eeuwige rente/ "huurpenningen" niet het privé-eigendom van Johannes Petri waren, maar prebende-eigendom.

* Dat ze restant van oude kloostergoederen zouden kunnen zijn, is ongefundeerd. Sinds de 10de eeuw zijn de verschillende kerkelijke instellingen (bisschop, kapittels, parochiekerken, kloosters) vermogensrechtelijk van elkaar gescheiden; hetzelfde gold in de late middeleeuwen voor de verschillende fondsen/prebenden binnen één

XIII743 Kingma

Natuurlijk is het een gezoek voor u en stuur ik hierbij het hele verhaal. Ik heb ook nog oude foto's.

Bruin Luitzen KINGMA (1855) had een grote boerderij in Mantgum, Had meerdere prijzen op het stamboekvee.

Dit laatste deel van de stamboom is uitgezocht met de stamboom van de Kalma's het eerste deel heb ik hier als een genealogie die door voorouders is bijgehouden. Van de Kalma's hebben we een heel boekwerk met foto's en verhalen een uniek boekwerk. Hierin is zowel de manlijke lijn als de vrouwelijke lijn gevolgd. In 1993 hebben we een reunie gehad van de toen 4500 verwanten.

vriendelijke groet,

Ger Demmink

*XIII.743 **Bruin Luitzen KINGMA** geboren op 30-08-1855 te Baarderadeel, overleden op 30-03-1896 te Baarderadeel(Mantgum) op 40-jarige leeftijd aan longontsteking,, zoon van **Luytzen Ymkes KINGMA** (zie XII.539) en **Fetje Bruins van de HEM**.*

*Gehuwd op 22-jarige leeftijd op 18-05-1878 te Baarderadeel met **Jannigje Jacobs KALMA** dochter van **Jacob Hommes KALMA** en **Wikjen Petrus GREYDANUS**.*

Uit dit huwelijk:

1. Luitzen Bruins, geboren op 22-04-1879 te Baarderadeel.

Gehuwd op 25-jarige leeftijd op 18-05-1904 te Baarderadeel met **Akke Lieuwes HOLWERDA**.

2. Jacob Bruins, geboren op 09-04-1881 te Baarderadeel.

Gehuwd op 26-jarige leeftijd op 18-05-1907 te Baarderadeel met **Klaaske GORTER**.

3. Ymke Bruins, geboren op 24-09-1883 te Baarderadeel, overleden op 05-03-1903 te Baarderadeel(Mantgum) op 19-jarige leeftijd.

4. Homme Bruins, geboren op 09-08-1886 te Baarderadeel.

Gehuwd op 26-jarige leeftijd op 03-10-1912 te Hemelumer Oldeferd met **Idskje de JONG**.

XIV Luitzen Bruins, geboren op 22-04-1879 te Baarderadeel., overleden op 22-03-1938 te Franeker,, zoon van **Bruin Luitzen KINGMA** (zie XIII.743) en **Jannigje Jacobs KALMA**.

Gehuwd op 25-jarige leeftijd op 18-05-1904 te Baarderadeel met **Akke Lieuwes HOLWERDA** dochter van **Lieuwe Tammes HOLWERDA** en **Harmke HOF**.

Uit dit huwelijk:

1. Bruin Luitzen, geboren op 21-01-1906 te Sloten.

Gehuwd op -jarige leeftijd op 18-05-1904 te Baarderadeel met **Akke A. NAUTA**.

2. Lieuwe, geboren op 09-08-1907 te Franeker.

Ongehuwd. Hij reed in 1929 de beruchte elfstedentocht evenals zijn pake in 1880(Leeuwarder Courant 18-1-1982 p.11)

XIV Jacob Bruins KINGMA, geboren op 09-04-1881 te Baarderadeel (Mantgum) overleden op 22-05-1948 te Leeuwarden zoon van **Bruin Luitzen KINGMA** (zie XIII.743) en **Jannigje Jacobs KALMA**..

Gehuwd op 26-jarige leeftijd op 18-05-1907 te Baarderadeel met **Klaaske GORTER**, dochter van **Gerben Ymes GORTER** en **Maaïke Dirks van der MEER**.

Uit dit huwelijk:

1. Jannigje Maaïke, geboren op 18-08-1908 te Huizum.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-190 te met **Simon Jan REGNERY**.

2. Gerben Bruin, geboren op 23-07-1912 te Sneek.

Gehuwd op 26-jarige leeftijd op 25-05-1938 te Leeuwarden met **Sjoukje Gerritje Klaske de VLAS**.

XIV Homme Bruins KINGMA, geboren op 07-08-1886 te Baarderadeel (Mantgum) overleden op 01-09-1963 te Castricum zoon van **Bruin Luitzen KINGMA** (zie XIII.743) en **Jannigje Jacobs KALMA**..

Gehuwd op 26-jarige leeftijd op 03-10-1912 te Hemelumer Oldeferd met **Idskje de JONG**.

Uit dit huwelijk:

1. Bruin Ymke, geboren op 19-02-1914 te Stavoren.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-190 te met **Neeltje HOGENSTIJN**.

2. Taeke Tjeerd, geboren op 11-02-1918 te Uitgeest.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-19 te met **Grietje ROL**.

XV Bruin Luitzen KINGMA, geboren op 21-01-1906 te Sloten, gesneuveld te Capelle (Zeeland) op 15-05-1940, zoon van **Luitzen Bruins KINGMA** (zie XIII.743) en **Akke Lieuwes HOLWERDA. Hoofdonderwijzer te Leiden en Amsterdam.**

Gehuwd op 27-jarige leeftijd op 06-07-1933 te Amsterdam met **Akke Anna NAUTA**.

dochter van **Jan NAUTA** en **Anna KOOPMANS. Onderwijzeres.**

Uit dit huwelijk:

1. Anneke, geboren op 30-08-1935 te Amsterdam.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-190 te met **Age de Bruin**.

2. Akke, geboren op 02-12-1939 te Franeker.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-19 te met **Bouke Bloemsma**.

XV Jannigje Maaïke KINGMA, geboren op 18-08-1908 te Huizum, overleden op 26-02-1978 te Schagen, dochter van **Jacob Bruins KINGMA** (zie XIII.743) en **Klaaske GORTER**.

Gehuwd op 24-jarige leeftijd op 16-04-1932 te Baarderadeel met **Simon Jan REGNERY**, zoon van **Gerrit REGNERY** en **Dieuwke de JONG. Eigenaar hotel De Kroon te Leeuwarden. (huw. Ontbonden)**

Uit dit huwelijk:

1. Gerrit, geboren op 13-12-1934 te Leeuwarden.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-190 te met **Johanna Elisabeth de KONING**.

2. Klaaske, geboren op 17-03-1937 te Leeuwarden

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-19 te met **I.Adolf van VLAANDEREN** (huw. ontbonden)
II. Sytse Visser (huw. ontbonden) **III. Nan Anton RAAP.**

XV Gerben Bruin KINGMA, geboren op 23-07-1912 te Sneek., overleden op 13-10-1970 te Eindhoven, zoon van **Jacob Bruins KINGMA** (zie XIII.743) en **Klaaske GORTER.**

Gehuwd op 25-jarige leeftijd op 25-05-1938 te Leeuwarden met **Sjoukje Gerritje Klaske de VLAS.** dochter van **Ulbe de VLAS(direkteur zuivelfabriek Heeg en Hoogeveen)** en **Gerritje Meyer).**

Uit dit huwelijk:

1. Jacob, geboren op 08-09-1939 te Eindhoven.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-190 te met.

2. Gerritje Klaaske, geboren op 18-12-1945 te Eindhoven

Gehuwd op 23-jarige leeftijd op 27-11-1968 te Eindhoven met **Jan Hendrik DEMMINK.**

XV Bruin Ymke KINGMA, geboren op 19-02-1914 te Stavoren, overleden 19-07-1980 zoon van **Homme Bruins KINGMA** en **Idskje de JONG**

Gehuwd op 30-jarige leeftijd op 15-09-1944 te Castricum met **Neeltje HOGENSTIJN** dochter van **Hermannus HOGENSTIJN, veehouder** en **Tanna van MAARLEVELD.**

Uit dit huwelijk:

1. Bruin Ymke, geboren op 19-02-1914 te Stavoren.

XV Taeke Tjeerd KINGMA, geboren op 11-02-1918 te Uitgeest, overleden 22-08-1978 zoon van **Homme Bruins KINGMA** en **Idskje de JONG**

Gehuwd op -jarige leeftijd op 05-01-1944 te Wormerveer met **Grietje ROL** dochter van **Dirk ROL** en **Neeltje KLUFT.**

Uit dit huwelijk:

1. Homme Dirk geboren op 15-07-1944 te Krommenie.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-19 te met **Olin KOPÊCKA.**

2. Taeke Tjeerd, geboren op 24-06-1947 te Wormerveer.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-19 te met **Else MARTENS.**

3. Louise Cornelia, geboren op 17-10-1949 te Uitgeest.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-19 te met **Wim SPOELDER.**

4. Hans Martin, geboren op 12-02-1963 te Uitgeest.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-19 te met

5. Paul Robert, geboren op 12-02-1963 te Uitgeest.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-19 te met

***XVI Anneke KINGMA**, geboren op 30-08-1935 te Amsterdam, dochter van **Bruin Luitzen KINGMA** en **Akke Anna NAUTA**...*

*Gehuwd op -jarige leeftijd op 23-06-1961 te Franeker met **Age de BRUIN***

*zoon van **Anne de BRUIN** en **Sjoerdje KLEEFSTRA**.*

Uit dit huwelijk:

1. Jørgen geboren op 14-04-1962 te Drachten.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-190 te met.

2. Inge, geboren op 22-05-1964 te Drachten.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-19 te met.

3. Saskia, geboren op 06-11-1972 te Drachten.

***XVI Akke KINGMA**, geboren op 02-12-1939 te Franeker, dochter van **Bruin Luitzen KINGMA** en **Akke Anna NAUTA**...*

Gehuwd op 27-jarige leeftijd op 14-05-1965 te Franeker met **Bouke BLOEMSMA.**

zoon van **Wobbe BLOEMSMA** en **Fetje GOOIER**.

Uit dit huwelijk:

1. Ingrid, geboren op 21-02-1966 te Velsen-Driehuis.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-190 te met

2. Mark, geboren op 14-06-1968 te Velsen-Driehuis.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-19 te met

XVI Gerrit REGNERY, geboren op 13-12-1934 te Leeuwarden..overleden op 26-05-1978 te Madrid, zoon van **Jannigje Maaike KINGMA** en **Simon Jan REGNERY**.

Gehuwd op -jarige leeftijd op 1968 te de Cocksdorp (Texel) met **Johanna Elisabeth de KONING**, dochter van **Cornelis de KONING** en **Johanna Justina van RAMSHORST**.

Uit dit huwelijk:

1.Freya Maajke, geboren op 01-06-1969 te Madrid.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-190 te met.

2. Vanessa Maria, geboren op 27-06-1970 te Madrid

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-19 te met

3. Geraldine Marina, geboren op 02-07-1972 te Madrid.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-190 te met.

XVI Klaaske REGNERY, geboren op 17-03-1937 te Leeuwarden dochter van **Jannigje Maaike KINGMA** en **Simon Jan REGNERY**.

Gehuwd op -jarige leeftijd op 12-10-1959 te Leeuwarden met **I.Adolf van VLAANDEREN** zoon van **Jacques van VLAANDEREN** en **Geertruida van der HORST**.(huw. Ontbonden 1963) **II. Sytse VISSER** zoon van **Popke VISSER** en **Elisabeth STAM** (huw. Ontbonden

1975) **III. 08-02-1985 te Amsterdam Nan Anton RAAP zoon van Jacob RAAP en Bertha DERNISON.**

Uit huwelijk I:

1. René Vlaanderen, geboren op 30-05-1961 te Alkmaar.

XVI Jacob KINGMA, geboren op 08-09-1939 te Eindhoven., zoon van **Gerben Bruin KINGMA** (zie XIII.743) en **Sjoukje Gerritje Klaske de VLAS..**

Gehuwd op 25-jarige leeftijd op 05-03-1963 te Deurne met Johanna OTTEN dochter van Albert OTTEN en Jantina SLOT.

Uit dit huwelijk:

1. Allard Eelco, geboren op 01-02-1971 te Coevorden.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-190 te met.

2. Claudette Juliette, geboren op 13-09-1972 te Coevorden.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-190 te met.

XVI Gerritje Klaaske KINGMA, geboren op 18-12-1945 te Eindhoven., dochter van **Gerben Bruin KINGMA** en **Sjoukje Gerritje Klaske de VLAS..**

Gehuwd op 23-jarige leeftijd op 27-11-1968 te Eindhoven met Jan Hendrik DEMMINK zoon van Jann Hendrik DEMMINK en Hendrika Berendina BRUIL.

Uit dit huwelijk:

1. Lobke Margreet, geboren op 30-08-1969 te Doetinchem.

Gehuwd op -jarige leeftijd op 25-05-2001 te Bergen (Noorwegen) met Paul van MIERLO.

2. Caja Margrethe, geboren op 11-01-1979 te Bergen Noorwegen.

Gehuwd op -jarige leeftijd op 23-10-1999 te Bergen Noorwegen met Ken Morten GUNDERSEN (huw. Ontbonden 2006)

XVII Homme Dirk KINGMA geboren op 15-07-1944 te Krommenie. zoon van **Taeke Tjeerd KINGMA** en **Grietje ROL**

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-19 te Plzen(Tsechië) met **Olina KOPÊCKA** met dochter van **Oldrich KOPÊCKA** en **Terezie Maria Moravcova**.

Uit dit huwelijk:

1. **Jeanette Bianca**, geboren op 26-07-1971 te Wormerveer/ Zaandam.

2. **Claudia Angelique**, geboren op 11-03-1974 te Zaandam.

XVII Taeke Tjeerd KINGMA, geboren op 24-06-1947 te Wormerveer.. zoon van **Taeke Tjeerd KINGMA** en **Grietje ROL**

Gehuwd op -jarige leeftijd op 13-07-1981 te Uitgeest met **Else MARTENS** dochter van **Jan Klaas MARTENS** en **Jacoba STAM**.

Uit dit huwelijk:

1. **Dennis**, geboren op 31-07-1981 te Heemskerk/Uitgeest.

2. **Michelle**, geboren op 12-10-1984 te Heemskerk/Uitgeest.

XVII Louise Cornelia KINGMA, geboren op 17-10-1949 te Uitgeest. dochter van **Taeke Tjeerd KINGMA** en **Grietje ROL**

w.s.m. **Wim SPOELDER**.

Uit dit huwelijk:

1. **Floris Adriaan Spoelder**, geboren op 01-04-1987 te Amsterdam.

XVII Hans Martin KINGMA, geboren op 12-02-1963 te Uitgeest., zoon van **Taeke Tjeerd KINGMA** en **Grietje ROL**

Gehuwd op -jarige leeftijd op 13-07-1981 te Uitgeest met dochter van

Uit dit huwelijk:

XVII Paul Robert KINGMA, geboren op 12-02-1963 te Uitgeest, zoon van **Taeke Tjeerd KINGMA** en **Grietje ROL**.

Gehuwd op -jarige leeftijd op -0-19 te met

Uit dit huwelijk:

XVIII Lobke Margreet DEMMINK, geboren op 30-08-1969 te Doetinchem, dochter van **Gerritje Klaaske KINGMA** en **Jan Hendrik DEMMINK**.

Gehuwd op -jarige leeftijd op 25-05-2001 te Bergen (Noorwegen) met **Paul van MIERLO** zoon van **Theo van MIERLO** en **Theodora SPAN**.

Uit dit huwelijk:

1. Silje, geboren op 25-05-2002 te Bergen (Noorwegen).

XVIII Caja Margrethe DEMMINK, geboren op 11-01-1979 te Bergen (Noorwegen), dochter van **Gerritje Klaaske KINGMA** en **Jan Hendrik DEMMINK**

Gehuwd op 20-jarige leeftijd op 23-10-1999 te Bergen (Noorwegen) met **Ken Morten GUNDERSEN** zoon van **Leif GUNDERSEN** en **Elisabeth FORSBERG**

Uit dit huwelijk:

1. Sondre André, geboren op 28-08-1999 te Sandefjord (Noorwegen)..

2. Jan Hendrik, geboren op 21-03-2001 te Bergen (Noorwegen).

3. Jacob Andreas, geboren op 23-12-2002 te Bergen (Noorwegen).

4. Philip Marcel, geboren op 29-12-2003 te Bergen (Noorwegen).

5. Berendina Amalie, geboren op 02-12-2005 te Sandefjord (Noorwegen)..

Zweins en Kingma State op oude Kaarten - 5 (slot)

Zweins en de Kingma State op oude Kaarten – 5 (slot).

In voorgaande Kinkhoorns zijn een aantal kaarten vermeld waarop Zweins aangegeven is. Hieruit kunnen we waarschijnlijk wel concluderen dat Zweins in elk geval vanaf 1545 voldoende betekenis had om op de eerste provinciekaart (van Jacob van Deventer) en latere kaarten te worden vermeld. Geen van deze kaarten vermeldt ook de Kingma State, met uitzondering van de kaart van Friesland uit de Atlas Major, hetgeen de aanleiding was voor deze artikelenreeks. Maar deze Atlas is uitgegeven in 1662, dus na 1616 toen Barthold Wicheringe als eerste het op kaarten vermelden van voorname huizen introduceerde.¹ –

Na de laatste besproken kaart van Gerard Mercator uit 1585 volgen er tot 1622 nog verscheidene kaarten die geen Staten vermelden. Die zal ik verder niet bespreken, het zou niet veel toevoegen.

V

oor zover ik kan nagaan, verschijnt in 1622 de eerste kaart van Friesland waarop ondermeer

de Kingma State is aangegeven. Het is de kaart “Frisia Occidentalis” van Adrianus Metius en Pier Winsemius. Zie detail hiernaast.

Zweins wordt hier geschreven als “Sueins”

E en voornaam huis, ofwel zoals het in die tijd op kaarten genoemd wordt een “Nobilium aedes” wordt aangeduid met:

Ook de Herama State in Zweins wordt zo aangegeven.

Voor deze kaart zijn nieuwe metingen uitgevoerd door Adrianus Metius en Gerardus Freitag, beide hoogleraar aan de universiteit van Franeker. De kaart was opgenomen in “Pier Winsemius, Cronique ofte historische geschiedenis van Vrieslant”.

In de rand zijn de wapens aangebracht van de elf steden en van de grieternijen (waarvan zeven nog blanco, die waren in 1622 nog niet vastgesteld). De kaart was met de hand ingekleurd.

ier Winsemius was aanvankelijk advocaat, werd in 1616 historieschrijver en in 1638 aangesteld als hoogleraar geschiedenis en welsprekendheid.

Na het verschijnen in 1622 van bovenstaande kaart bij de Cronique van Winsemius verschenen tot 1864 (het jaar waarin de State werd afgebroken) nog vele kaarten waarop vaak de Staten waren aangegeven. Bij elkaar te veel om te bespreken, ik licht er daarom enkelen uit. Voor meer informatie verwijs ik u naar het boek “Frisia Dominium” van de hand van P.J. de Rijke.

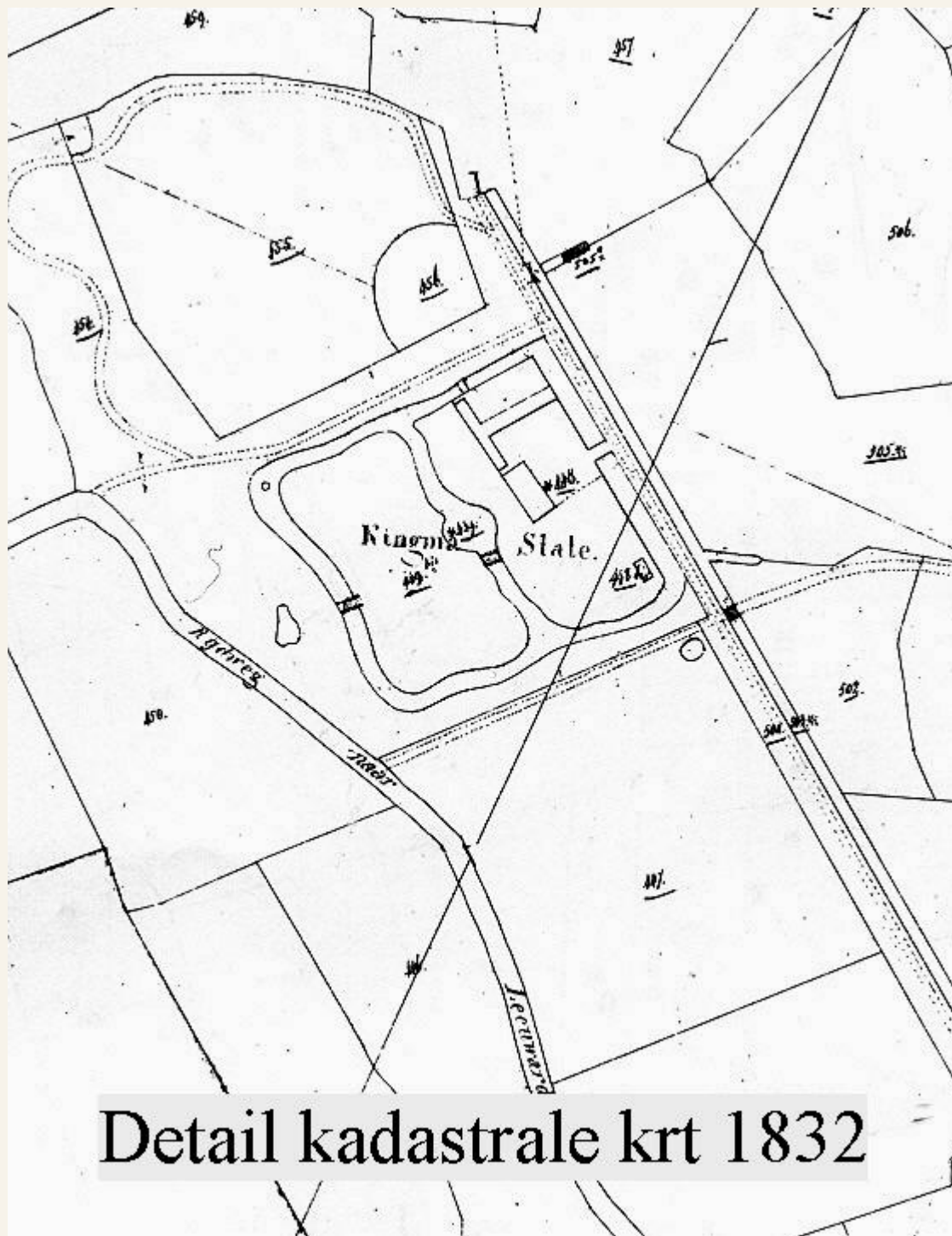
De meest markante is natuurlijk de kaart van Friesland uit de reeds in Kinkhoorn 15 en 16 besproken Atlas Maior uit 1662. Het wereldberoemde elf banden grote meesterwerk van Joan Blaeu.

Verder zijn belangrijk de bekende kaarten van Bernardus Schotanus à Sterringa uit 1665 en zijn atlas uit 1718, Waarvoor door hem nieuwe metingen zijn uitgevoerd. Een detail hiernaast. Hierop zijn ook Kingmatille en het tolhuis aangegeven evenals de andere Staten in Zweins

In de Franse tijd (Bataafse Republiek 1795-1806) worden onder leiding van Franse militaire ingenieurs opnieuw metingen voor militaire kaarten uitgevoerd, beginnend aan de landsgrenzen in verband met de verdediging. Later worden ook kadastrale gegevens daarbij vastgelegd.

Als Nederland in 1813 een koninkrijk wordt onder Willem I komt het opmetingswerk tijdelijk stil te liggen tot de koning in 1816 besluit de kadastrale werkzaamheden weer voort te zetten.

Detail kadastrale krt 1832

In 1832 wordt Het Kadaster in Nederland, behalve in Limburg, ingevoerd. In hetzelfde jaar wordt de Kadastrale atlas van Nederland uitgegeven. Deze kaarten zijn gebaseerd op de zogenaamde minuutplannen. Dit zijn kaarten waarop alle percelen land, water, paden en wegen, gebouwen en erven op schaal zijn getekend.

Enkele jaren geleden zijn deze kaarten, voor wat betreft Friesland, opnieuw uitgegeven door de Fryske Akademy. Bijgaand detail van het gebied rond de Kingma State komt uit deze heruitgave: deel 4 Franekeradeel en Franeker.

I

n

de periode 1849-1859 wordt de “Nieuwe Atlas van Friesland” door Wopke Eekhoff uitgegeven. Deze atlas bevat kaarten van de dertig Grieternijen of Gemeenten met de daarin gelegen elf Steden en haar grondgebied alsmede de eilanden Ameland en Schiermonnikoog. De kaarten zijn getekend naar de “Kadastrale Plans en latere Topographische opmetingen” zo meldt het voorblad.

De kaarten hebben een schaal van 1:25.000 en in “Atlas-plano formaat in het koper gegraveerd op last der Provinciale Staten”.

T en slotte
nog de waarschijnlijk laatste kaart waarop de Kingma State nog is aangegeven.

Het is opnieuw een Topografische Militaire Kaart.

De State is te vinden op kaartblad TMK 5 aangeduid met Harlingen en uitgegeven in 1862, dus twee jaar voor de afbraak van de State.

Detail TMK 5

[1](#) P.H. Wijk, Groninga Dominium, pag. 117.

Zweins en Kingma State op oude Kaarten - 5 (slot).doc

Zweins en de Kingma State op oude Kaarten – 5 (slot).

Kees Kingma

In voorgaande Kinkhoorns zijn een aantal kaarten vermeld waarop Zweins aangegeven is. Hieruit kunnen we waarschijnlijk wel concluderen dat Zweins in elk geval vanaf 1545 voldoende betekenis had om op de eerste provinciekaart (van Jacob van Deventer) en latere kaarten te worden vermeld. Geen van deze kaarten vermeldt ook de Kingma State, met uitzondering van de kaart van Friesland uit de Atlas Major, hetgeen de aanleiding was voor deze artikelenreeks. Maar deze Atlas is uitgegeven in 1662, dus na 1616 toen Barthold Wicheringe als eerste het op kaarten vermelden van voorname huizen introduceerde. [1](#)

Na de laatste besproken kaart van Gerard Mercator uit 1585 volgen er tot 1622 nog verscheidene kaarten die geen Staten vermelden. Die zal ik verder niet bespreken, het zou niet veel toevoegen.

Winsemius, Cronique ofte historische geschiedenis van Vrieslant”.

In de rand zijn de wapens aangebracht van de elf steden en van de grieternijen (waarvan zeven nog blanco, die waren in 1622 nog niet vastgesteld). De kaart was met de hand ingekleurd.

P

ier Winsemius was aanvankelijk advocaat, werd in 1616 historieschrijver en in 1638 aangesteld als hoogleraar geschiedenis en welsprekendheid.

Na het verschijnen in 1622 van bovenstaande kaart bij de Cronique van Winsemius verschenen tot 1864 (het jaar waarin de State werd afgebroken) nog vele kaarten waarop vaak de Staten waren aangegeven. Bij elkaar te veel om te bespreken, ik licht er daarom enkelen uit. Voor meer informatie verwijs ik u naar het boek “Frisia Dominium” van de hand van P.J. de Rijke.

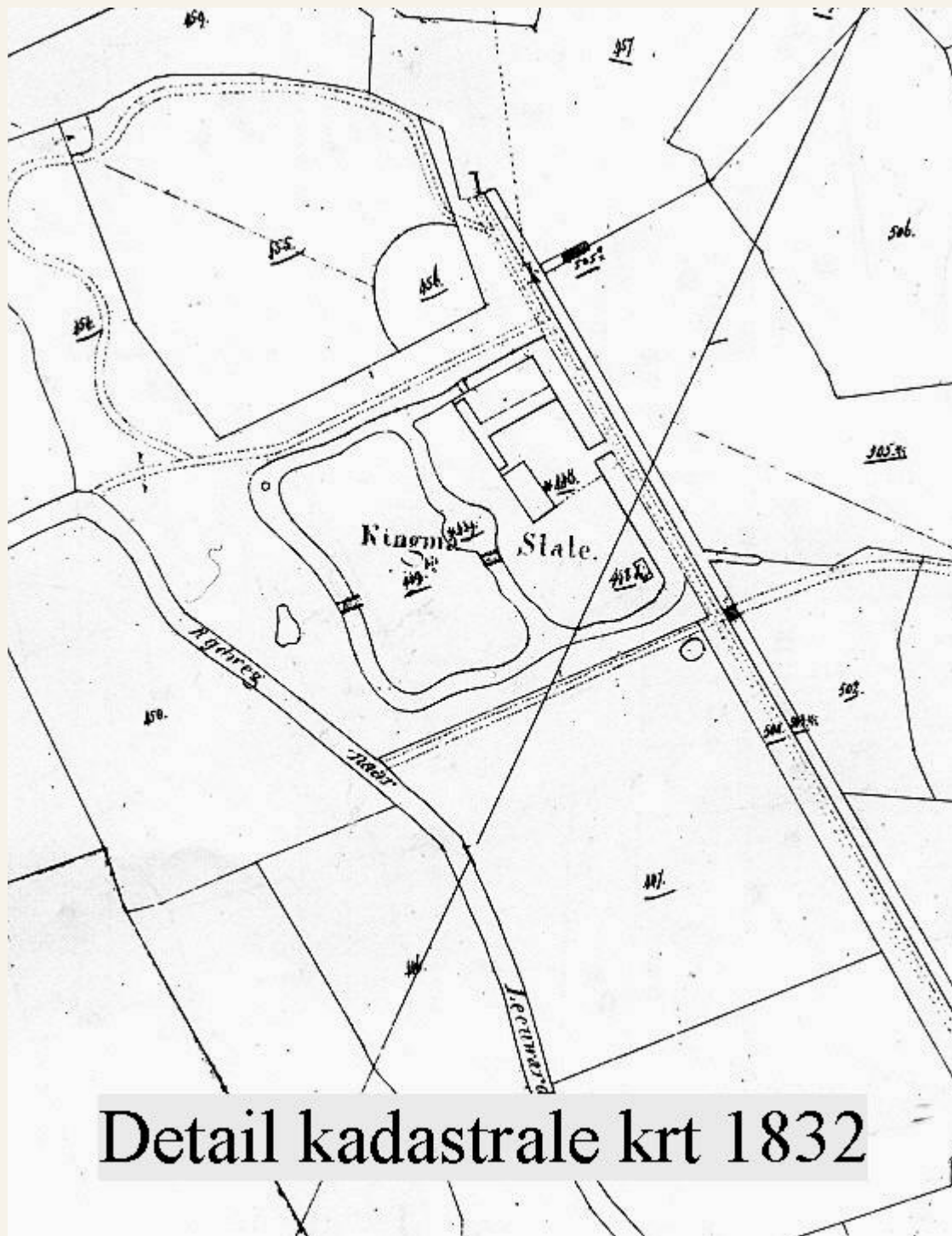
De meest markante is natuurlijk de kaart van Friesland uit de reeds in Kinkhoorn 15 en 16 besproken Atlas Maior uit 1662. Het wereldberoemde elf banden grote meesterwerk van Joan Blaeu.

Verder zijn belangrijk de bekende kaarten van Bernardus Schotanus à Sterringa uit 1665 en zijn atlas uit 1718, Waarvoor door hem nieuwe metingen zijn uitgevoerd. Een detail hiernaast. Hierop zijn ook Kingmatille en het tolhuis aangegeven evenals de andere Staten in Zweins

In de Franse tijd (Bataafse Republiek 1795-1806) worden onder leiding van Franse militaire ingenieurs opnieuw metingen voor militaire kaarten uitgevoerd, beginnend aan de landsgrenzen in verband met de verdediging. Later worden ook kadastrale gegevens daarbij vastgelegd.

Als Nederland in 1813 een koninkrijk wordt onder Willem I komt het opmetingswerk tijdelijk stil te liggen tot de koning in 1816 besluit de kadastrale werkzaamheden weer voort te zetten.

Detail kadastrale krt 1832

In 1832 wordt Het Kadaster in Nederland, behalve in Limburg, ingevoerd. In hetzelfde jaar wordt de Kadastrale atlas van Nederland uitgegeven. Deze kaarten zijn gebaseerd op de zogenaamde minuutplannen. Dit zijn kaarten waarop alle percelen land, water, paden en wegen, gebouwen en erven op schaal zijn getekend.

Enkele jaren geleden zijn deze kaarten, voor wat betreft Friesland, opnieuw uitgegeven door de Fryske Akademy. Bijgaand detail van het gebied rond de Kingma State komt uit deze heruitgave: deel 4 Franekeradeel en Franeker.

I n

de periode 1849-1859 wordt de “Nieuwe Atlas van Friesland” door Wopke Eekhoff uitgegeven. Deze atlas bevat kaarten van de dertig Grieternijen of Gemeenten met de daarin gelegen elf Steden en haar grondgebied alsmede de eilanden Ameland en Schiermonnikoog. De kaarten zijn getekend naar de “Kadastrale Plans en latere Topographische opmetingen” zo meldt het voorblad.

De kaarten hebben een schaal van 1:25.000 en in “Atlas-plano formaat in het koper gegraveerd op last der Provinciale Staten”.

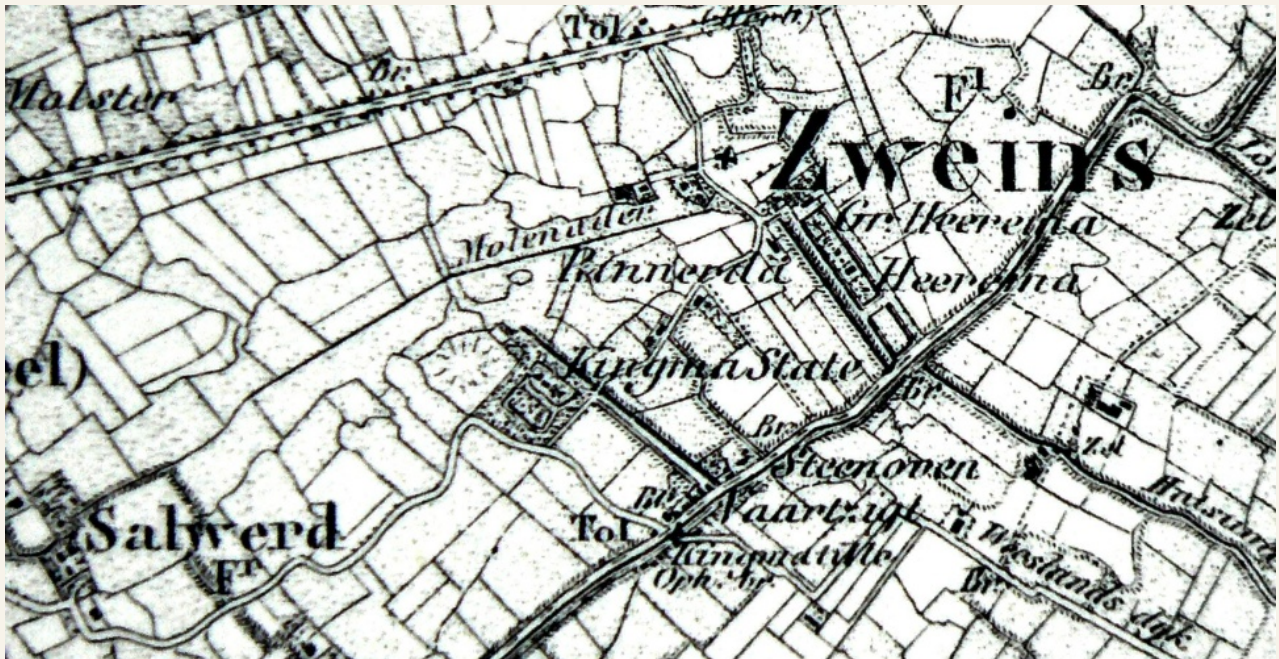

T en slotte
 nog de waarschijnlijk laatste kaart waarop de Kingma State nog is aangegeven.

Het is opnieuw een Topografische Militaire Kaart.

De State is te vinden op kaartblad TMK 5 aangeduid met Harlingen en uitgegeven in 1862, dus twee jaar voor de afbraak van de State.

Detail TMK 5

1 P.H. Wijk, *Groninga Dominium*, pag. 117.

Beeldmateriaal bij dit nummer

IMG_0009

Kingma Wardhus

kaart Noord Noorwegen overzicht

Kinkhoorn 21 - De kerk en terp van Oosterwierum

Kinkhoorn 21 - De kerktoren van Oosterwierum

Kinkhoorn 21 - Gerrit Kingma, de vader van Andre Lü Kingma

Kinkhoorn 21 - Grafsteen Gerrolt Yntesz Kingma